BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LVI
A
19
NAPOLI

Romano-Germ.
Constitut.

75
K
AG

22

LVI.
.4.
19.

Tractatus
De
REPUBLICA ROMANO-GERMANICA.

Auctore

IACOBO LAMPADIO, I C.

Acceſſit

Eiuſdem Diſcurſus de NATURA NUMMI, & Interpretatio L. 2. *C. de Vſucap. pro Hered.*

Item

IACOBI AUGUSTI THUANI GERMANIÆ Deſcriptio, ex eius lib. 2. Hiſtor.

Editio tertia, auctior & emendatior.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina IOANNIS MAIRE.
CIↃ IↃ C XLII.

In Viri Ampl. Conſultiſſimique

IACOBI LAMPADII, ICti,

ET SERENISSIMO BRUNOVICENS: ET LUNEBURGENS. PRINCIPI

à Conſiliis ſecretioribus,

De

REPUBLICA ROMANO-GERMANICA

Tractatum.

TAlis erat nuper victrix Germania Romæ,
Quãdo per innumeros laus data ſtaret avos.
Hac lege Imperii maieſtas illa virebat.
Hoc orbis domitrix, hoc modo Cæſar erat.
Hactenus invicti, victores vicimus orbis,
Et lecta in noſtro nomine Roma fuit.
Vnum erat in fatis, ut ſe Germania vincat.
Vincit, & invicta nunc cadit illa manu.
Ante tamen chartis faciem depingier iſtis
Iuſſit, & Imperii provida ſcripſit opes.
Tempus erit quondã, poſt cũ ſua buſta reſurgens
Hinc repetet ritus, iuraque priſca dabit.
Nunc nihil invictum propriis non occidit armis.
Vivit adhuc quicquid ſcripta papyrus habet.
Cerne vices mundi. Robur tandem omne fatiſcit.
Et manet æternum quod levis aura movet.

H. CONRINGIUS.

Sereniſſimo PRINCIPI
ac Domino,

D. FRIDERICO ULRICO, DUCI BRUNSVICENSIUM ET LUNEBURGENSIUM;

Domino meo Clementiſſimo.

SERENISSIME PRINCEPS, *Dn. Clementiſſime; Commemorat Hiſtoricus, Henrico Valeſio, eius nominis ſecundo, Galliarum Regi, dum Bononiæ degeret, allatum ſtupendæ ſpecie & natura lapidem; videlicet lumine & fulgore mirabiliter coruſcantibus, quique totus veluti ardens incredibili ſplendore micuit, & iactis quoquo verſus radiis, am-*

bientem aërem luce, nullis fere oculis tolerabili, latiſſime complevit: fuitque in eo cum primis memorabile, quod terræ impatientiſſimus, ſi cooperiretur, ſua ſponte & vi facto impetu evolavit in ſublime. Contineri vero includive ullo loco anguſto, ulla humana arte non potuit, ut nil niſi ampla liberaque loca amare videretur: ſumma in eo puritas, eximius nitor, nulla ſorde aut labe coinquinatus: figuræ ſpecies nulla ei certa, ſed inconſtans & momento commutabilis: cumque fuerit aſpectu longe pulcherrimus, contrectari tamen ſeſe impune non paſſus eſt, & diutius contra adnitentibus, aut obſtinatius cum eo agentibus, incommodum attulit, quod quamplurimi multis ſpectantibus ſuo malo compererunt: Si quid ex eo enixius conando detractum fuit (non enim uſque adeo intractabilis in eo erat durities) nihilo factus eſt minor.

Huius

Huius vim ac virtutem eſſe ad quamplura cum utilem, tum præcipue iis, qui rempublicam moderarētur, neceſſariam, aiebat hoſpes, qui lapillum attulerat, ſed quam revelaturus non eſſet, niſi ingenti prius precio accepto: cuius magnitudine deterritus Rex opulentiſſimus hoſpitem dimiſit. Mira mehercule & ſtupenda ſpecies, cuius ſimilem vel unquam viſam veteribus à nemine accepimus. Sed ut inaudita lapilli ſpecies ſuo præfulgido iubare mirabundos intuentium animos opplevit, ita mihi eius naturam & virtutem penitius contemplanti, mirifice ea ad noſtræ reipublicæ figuram & conditionem incidere apparuit. Tanta enim eſt imperii noſtri raritas, tantuſque ſplendor, ut Salvator noſter ſub obtutu tam auſpicatæ reipublicæ humanam naturam in divinitatis conſortium longe rariſſimo exemplo adſciſcere amaverit, ac

multo ſplendidius lumen gentibus accendere, cuius micantes radii in duratura ſecula coruſcarent. Ille terra impatiens in ſublime ſua ſponte exiliit, fugitque cuiuſque loci anguſtiam: ita Imperii maieſtas non terra filia, ſed à divino numine & ortus ſui primordia & progreſſus accepiſſe videtur, ac non terreno, ſed longe ſublimiori conſilio uſque dum conſtitiſſe; cuius notitiam nonniſi amplo felicique ingenio præditi imbiberint. Sed utinam, ut lapilli illius, ita & eximium Imperii nitorem, nulla labe inquinatum aſſerere liceret. Inconſtans certe & mutabilis ſpecies apprime congruit. Etenim ſi imperium ab incunabilis repetitum per ſeculorum ad noſtram uſque ætatem decurſum, aliquanto politiori animo perquirimus, me Chriſte! quam variæ deprehenduntur metamorphoſes! Et gliſcit adhuc, ſed ſine grandi gradu, obductis

mea-

meatibus Imperii converſio, ac nobis ſe imprudentibus inſinuat: quam quidem adhuc ſenſim irrepere, ferenda imprudentia neſciveris: at tot factarum noſtræ reipublicæ transfigurationum ignoratio, maximos fere, ut minimos ſuperiori ætate, ingenti & pernicioſo reipublicæ errore imbuiſſe cognoſcitur. Amæna quidem hæc præcipua civilis prudentiæ portio, & pulchra aſpectu eſt, adeoque quamplurimos ſui amore inflammat: at ubi ſemel animum illi dederis, tam inexhauſtæ ſubito ſcientiæ, tum ſua ſponte reconditæ, tum confligentibus inter ſe D D. *opinionibus magis impeditæ, difficultas oboritur, ut, Lapilli inſtar, quo enixius conando plus profeciſſe te putes, plus tamen ſuperſit quod ignores, quam didiceris: adeo ſcilicet in hoc genere non minuitur diſcendi labor, ut ut enixiſſime conemur. Sed quo difficilius hic eſt conata perficere, eo*

hinc uberior utilitatis copia ad rempublicam redundat. Equidem haud ſcio, ecquid in republica pluris eſſe poſſit, quam ſi principibus æque ac ſubditis, his parendi, iſtis imperandi, iura paterent. Docuit ſuos Salvator & conſcientiæ rationem ſubditos ad imperata obſtringere; at hic & hic impingitur, ſi vel quidvis principes imperaverint, vel ſubditos coëgerint imperata facere, ut imperando naturam tranſilirent, vel præcepta divinitus. Et contra ſubditi, incumbentis ſibi neceſſitatis ignari, & in Deum & principem, & adeo ſe ipſos ſunt iniurii, ſi legitime imperata detrectent. Quiſquamne igitur vel Principum, vel ſubditorum iuris publici peritiam, perennem reipublicæ utilitatem infitiaretur allaturam, quæ & imperandi potentiam definit, & gloriam parendi? Sed Rex opulentiſſimus nimio precio abſterritus, dignam regio

faſti-

faſtigio gemmam comparare minime ſuſtinuit, etiamſi mercator ſalubrem regibus lapilli uſum mirifice deprædicaret. Mene igitur nec materiæ ſublimitas deterruiſſet, nec amplitudo, ut & Imperii noſtri initia & progreſſus, ac adeo veram moderni regiminis faciem, quæ tam imperii quam obſequii iura adumbraret, procul odio & amore, & denique ſine fuco depictam, his pagellis includere timidius ſuſciperem? cum facile præſagierit animus, hoc quicquid moliebar operis, non ab omnibus æque conſimili æquanimitate acceptum iri: idq; ab iis præcipue, qui in republica noſtra ætatem verſati, iuvenis in tam ſublimi materia, ſi non reprehenderent conatum, uſum ſaltem requirerent. Pendebam animi, sereniſſime Princeps, certus hoc nonneminem mihi neque, fateor, iniuria exprobraturum: ac cunctantius etiam huc animum appuliſſem, niſi

dubi-

dubitabundum, veſtræ Serenitatis patrocinium confirmaſſet: cui propterea has meas pagellas inſcribere, volui dicam an debui. Quod ſi quid è re dixiſſem, tua id ſerenitas ſuo ſibi iure vindicare videretur: quippe cuius ſub obtutu & imperio & natus & educatus, ad præſentem vel tenuiſſimæ eruditionis modum profecerim, aut ſi uſu adhuc imperitior alicubi impegiſſem, veſtra mihi Celſitudo obumbraret. Acceſſit beatiſſimi iam animi principis Rudolphi, Reverendiſſimi, heu quondam Halberſtadienſium Epiſcopi, ac Fratris veſtræ Celſitudinis dilectiſſimi, domini mei longè Clementiſſimi, nunquam ex animo delenda recordatio: cui me viginti duum annorum iuvenem ex illuſtri Iulia accerſitum veſtra Celſitudo & Sereniſſima mater vidua, præceptorem fere ante quadriennium præfecerunt. Vt ſub Strenui, Nobiliſſimi Viri, Dn. Theodori Sigiſ-

giſmũdi Kropffii, Schoningenſis aulæ Capitanei, ac meo ductu & moderamine, ad patriæ ſalutem, ac Sereniſſimæ Guelphicæ domus incremẽtũ adoleſceret. Cuius poſtquam heroicã indolem immitis Parca nobis omnibus eripuit, vel hoc chartaceo munere ſatagere debui, ut tuæ Serenitatis conſimilẽ mihi Clementiam acciperem: quam & ex aula Studiorum gratia abeunti inſigni liberalitate per generoſum Principem beniginiſſime impertiviſti. Serena igitur fronte ſuſcipe hunc ſubciſivi temporis praxeos in Camera Spirenſi ſtudio erepti partum, Clementiſſime Princeps. Cui vitam & felicitatem ab opt. max. apprecor

Veſtræ Celſitudinis

Devotiſſimus
ſubditus

IACOBUS LAMPADIUS
Leoſteino-Brunſuigius.

Dabam Spiræ Nemetum.

DE REPUBLICA ROMANO-GERMANICA

Tractatus

IACOBI LAMPADII I C.

SERENISSIMI BRUNOVICENSIUM AC LUNEBURGENSIUM DUCIS FRIDERICI ULRICI

Conſiliarii intimi.

PARS PRIMA.

1. IURISDICTIO à iure, quod à iubendo; & dicere quod effectu teneat, deducta, complures ſignificationes induit. 1. Latiſſime omnē regendę reipublicæ poteſtatem deſignat; cuius

cuius in quoque imperio deſcriptio ius publicum dicitur. 2. Denotat poteſtatem quamlibet iure officii ſeu magiſtratus cui competentem.quo ſenſu ponitur *in l. 7. fin. ff. de offic. proconſ. l. 6. §. 2. ff. de tutel. & 4. in Verrem: an hoc quiſquam dubitabit, quin is venalem in Sicilia iuriſdictionem habuerit, &c.* 3. Accipitur nonnunquam pro ſtatuendi iuris poteſtate. 4. Sæpius reddendi iuris vim exprimit: & quidem præcipue in civilibus: nam criminalium poteſtatem receptiori ſignificatu imperium appellarunt. 5. Ex partibus obiecti, etiam facti cognitio iuriſdictio dicitur, *in l. 5. ff. de re iud.* 6. Crebro ſtatuendi iuris poteſtas, rarius exequendi, hoc nomine indigitatur. Unde quæ in ſtatuendo iure magis quam exequendo verſantur, magis iuriſdictionis quam imperii dixerunt: *l. 4. ff. de iuriſdict.* 7. Ponitur etiam

iam pro edicto vigore poteſtatis propoſito; *l.* 7. *ff. de iuriſd.* 8. Pro ipſa ſententia; *l.* 1. §. 1. *ff. ſi quis ius dicenti. l.* 3. *ff. de offic. eius.* 9. Invenias iuſtum quoque magiſtratus iuriſdictionem appellari. *l.* 5. *ff. de verb. oblig.* 10. Locus item perſonæ & cauſæ, quibus cuiuſque iuriſdictio circumſcribitur, hoc nomine veniunt; *l.* 18. *ff. de iuriſd.* 11. Ius denique ipſum aliquando ita dictum reperitur, §. 1. *Inſt. fideicomm.* Promiſcuus autem vocabuli uſus pro ratione ſubiecti convenienter excipiendus eſt. Et potius ex re quam verborum figura ſignificatio eruenda.

2. Ut autem imperii Romano-Germanici iuriſdictio, & adeo natura totius Reipublicæ, Cæſaris ac Statuum iura, certius aliquanto definiantur; age exorſi altius, principia ab ipſa natura repetemus.

3. *Poſt-*

3. Poſtquam igitur humanum genus ab illa primogenia puritate, qua id Deus optimus maximus ineffabili bonitate exornaverat, ut apprime ad regulam divinæ mentis congrueret, horribili diroque lapſu defecit: in tantam malitioſæ cupidinis & perverſi animi abyſſum præcipitavit, ut effreni corruptæ mentis impotentia, relictæ bonitatis ac rectæ rationis igniculos præfocaret, ac indies rueret in deterius. Unde tandem ſumma cum infimis miſceri, æqua iniqua perinde haberi, latrocinia, cædes, adulteria committi, rationis ductum faceſſere, inſculptam divinitus animis legem violari, ac denique mortalium genus intercidere penitus, aut in extremam ſaltem nequitiam vergere oportuiſſet.

4. Hinc igitur factum eſt, ut ſapientiores divinæ mentis reliquias libidinum ac cupiditatum

lenociniis prorſus extinctum iri iudicarint, niſi extrinſeca aliqua virtus effrenatam laſcivientis animi cupiditatem rectæ rationis moderamine domaret, ac poteſtatis vigore communẽ omnium ſalutem tutaretur: curaret animos virtute imbui: contra vero à turpitudine vitiorum pœnis præmiiſque abduceret: efficeret denique ne indomita mortalium improbitas communem generis humani incolumitatum conculcaret.

5. Vnde cognoſcitur, communem humani generis in hac civili vita beatitudinem, eſſe ultimum rerumpublicarum finem, qui reſpublicas inſtruat & metiatur, ponatque limites, quibus definita ſit imperii politici poteſtas, nec poſſit imperando progredi longius, quam hic finis patiatur, niſi velit in naturam impingere. Etenim ut in contemplationibus

ſubie-

ſubiectum adæquationis, ſic finis in practicis diſciplinis affectiones & qualitates determinat, ac quaſi circumſepit.

6. Ergo quatenus quicquam huic fini deſervit, ac per ſe illuc collimat, eatenus politicæ poteſtati ſubiectum eſt: quod vero hoc fine non continetur, id nec politico imperio ſuccumbit. Ac proinde quanta quanta politica poteſtas, fine, quem diximus, definienda eſt.

7. Sed quoniam innumerus numerus per diſiunctiſſimas oras diffuſus, in unam civitatem coire, ac uno imperio digeri nequivit, pars coniunctione ſanguinis, nōnulli vitæ conſuetudine, quidam bello, alii alia ratione aſſociati in unam civitatem coaluerunt, formamque ſibi regiminis adaptarunt, prout temporum conditio permiſit. Ac ſic cuiuſque civitatis felicitas civium ſalute

deſcribitur. Perinde ut finis cõmunis & ſummus omnium incolumitatem complexus eſt.

8. Cum vero homines civili beatitudine fruituri coiverint, eatenus rempublicam conſtituunt, quatenus ad civilem ſocietatem apti ſunt.

9. Sed cum ea vis ac ratio reipublicæ propterea inoleverit, ut indomitæ ac inquinatæ mentis affectus, tam à natura tracta ratione, quam propriis ſcitis, temperaret, non ſolum recta iuſtaque iuberet, ſed etiam cogeret invitos imperata facere, plecteretque, ſi qui delinquerent: ideo activa potentia præditos eſſe oportet, qui ad clavum conſtituti regere debent rempublicam.

10. Atqui, quia ex ſententia Philoſophi 6. & 9. Methaphyſ. activa potentia eſt principium agendi in aliud, quatenus eſt aliud: facile intellectu eſt, paſſivam

vam quoque potentiam requiri, quæ actionem recipiat.

11. Utraque autem potentia ſubiectum deſiderat, in quo conſiſtat: quocirca cum activam gerendę reipublicæ potentiam, aliis contra paſſivam ac obedientialem, ineſſe oporteat; in proclivi eſt, hos paſſive ſe habere, & obſequii gloria fruiſci, quamdiu conſtiterit reipublicæ compages.

12. Præterea paſſionis conditio eſt, perficere actionem, non intercludere: unde, ſubditos naturam concutere, patet, ſi improbo auſu contra magiſtratum iverint.

13. Nec diſſolvitur hæc imperandi & parendi relatio, niſi reſpublica, cuius compagini innititur, funditus labefactetur, ſive deſtructa bello, ſive tyrannide ſuppreſſa, vel exciſa divinitus.

14. Atteruntur ſæpenumero imperia vi hoſtili, crebro etiam

imperantium malitia ; ſed tum integritas afficitur, eſſentia adhuc incolumi, perinde ac aliqua pars corporis detruncatur vel lęditur. Ex quo intelligi volumus, ſubditos obſequii neceſſitate non liberari, quamdiu reipublicæ eſſentia non interciſa eſt. Nec intereſt quicquam inter magiſtratus ſubordinatos & ſubditos cæteros: æque enim hi & illi ratione maieſtatis paſſive ſe habent. Et quicquid obtinent poteſtatis ſeu iuriſdictionis magiſtratus, id per participationem à maieſtate, in qua ineſt primo & formaliter, accipiunt, ipſi nihil proprii habentes. Etenim omnis magiſtratus tam creatio quam iuriſdictio à ſupremo, ac idcirco eius intuitu paſſiva eſt.

15. Sed cum communis illa reipublicæ ſalus atque felicitas, ſine iuſtitia nec obtineri nec conſiſtere poſſit : iuſtitia autem vel cir-

circa res divinas, quatenus quidem civili ſocietati deſerviunt, vel humanas verſetur, ac denique politica poteſtas conſtituta ſit, ut ad propoſitum finem iuſtitiam moderetur ac adminiſtret; idcirco & imperandi potentiam tam in cultu numinis conſtituendo conſiſtere neceſſe eſt, quam in rebus profanis ad utilitatem publicam digerendis.

16. Et quidem in cultu numinis moderando certos maieſtati terminos pręfigere, maioris aliquanto negotii eſt: nec enim infula mitraque amiciveris principes, ut diſtincta magiſtratuum ac ſacerdotum munia pariter ſuſtineant, Sane Deus in Uſia rege oſtendit, quam minime ſacerdotis officia regem decerent. Quot vero vel laudatos pietatis nomine reges reprehenſos accepimus, quod non omnino exciſis gentilium Deorum lucis templiſque cultum

veri numinis repurgaſſent? Sed demus operam, ut ſua conſtet maieſtati & certa ſit in religionem poteſtas.

17. Conſiſtunt igitur res divinæ vel in ipſis fidei præceptis, iiſque vel conſervandis, vel in conſtitutione externi cultus & ordinatione miniſterii, vel in ipſo verbi miniſterio obeundo.

18. Fidei præcepta tradere, non eſſe politici imperii, vel inde patet, quod fides non ſit affectio politica: videlicet fides non convenit homini quatenus ad politicam ſocietatem appoſitus eſt, ſed quatenus eſt cœleſtis reipublicæ civis: quæ vero politica non ſunt, ea nec politicæ poteſtati ſubſunt.

19. Sed quoniam vera religio civilis felicitatis nomen conſummat, & nihil æque ac incontaminata pietas rempublicam ſtabilit; divinarum legum conſervatio

vatio maieſtati incumbit: ut fere perinde ac legum à natura productarum, religionis divinitus traditæ cuſtodia ad magiſtratus officium ſpectet. At enim religionem politicam eſſe affectionem negavimus; qui igitur politica poteſtate ſervabitur? Sane quicquam maieſtatem poſſe amplius, quam externum cultum tueri, non dixerim: atqui hanc cuſtodiam reipublicæ inprimis utilem ac politicam affectionem aſſerere nō dubito. Et hinc Deut. 17. magiſtratui ſerio iniungitur, ne patiatur fictitium cultum inoleſcere, ſed ſubditos ad cultum divinitus inſtitutum conformet.

20. Nec conſervatio modo, ſed & inſtitutio cultus exterioris ad maieſtatem præcipue pertinet: id quod Davidis ſanctiſſimi regis exemplo comprobatur, qui fere omnia ad cultum ſpectantia ordinavit. Et omnia quicquid per

ſe ad civilem beatitudinem vel contra corrumpendam rempublicam ſpectat, id politicæ poteſtati ſubiicitur, ut ex fine reipublicæ liquet. quid vero pernicioſius reipublicæ acciderit, quam pro vero cultu ſuperſtitionem irrepere: ſubditorum animos, miniſtrorum, extra orbitas & ſui muneris pomeria, innata ambitione procurrentium, præſtigiis ac opinionibus imbui turbulentis: ac denique ſub obtutu religionis ſæpius contra rempublicam conſilia iniri ac conſpirationes? Florentiſſimum quondam Francorum regnum tempore Valeſiorum fratrum, prætextu religionis propemodum ſubvertiſſent Ligiſtæ, niſi invicta Henrici Borbonii virtus ſerpentis contagii radices, quas iam nimias egerat, funditus admirabili felicitate exſcidiſſet.

21. Imperium vero Romano-

Germanicum quid tantopere attrivit, quam abiecta & in pontificum manus reſignata religio? nam ſimul atque diris pontificum machinationibus circumventi Principes religionis curam non politicæ poteſtatis ſed eccleſiaſtici muneris propriam credere cœperunt, ruere imperium ac imminui, contra pontificum autoritas in tantum creſcere cœpit, ut tandem ſibi incredibili auſu imperii iura aſſerere non dubitarint. Quoties, me Chriſte, ſubditos religionis prætextu Pontifices in legitimum conciverunt? Simul atque Cæſares imperii iura non ad nutum põtificum convelli paterentur, ſubito diris devoti, omni, ſi diis placet, imperandi poteſtate cadebant; ſubditi iuramenti religione ſolvebantur; ipſi execrandi, ſi pergerent Principum imperata facere. Ii igitur pontificiæ excommunicationis ful-

fulmine attoniti, deſerere initio magiſtratum, poſtea odio habere, ſæpius etiam ſolio depellere, ac horrenda impietate perruptis penitus divini humanique iuris repagulis eo demũ procedere, ut contra magiſtratum conſiſtere pium ac glorioſum putarent. Atque hæc patrabant religioſę ſeu eccleſiaſticæ poteſtatis opinione dementati. Unde intelligitur, nihil æque ad ſalutem reipublicæ facere, quam, maieſtatem religionis curam habere: exitio contra prope eſſe rempublicam, ſi maieſtas religionis curam dereliquerit. Poſt S. patrum tempora non ſolum artes & diſciplinæ barbariæ ſitu & ſqualore obſoleverunt, ſed cœleſtis etiam doctrinæ puritas fictitio cultu ſenſim inquinari cœpit, gliſcere ſuperſtitio, quæ tantas temporis progreſſu aſſumſit vires, ut omnia in aniles nugas & fabellas conversa cer-

ne attoniti, deſerere initio
ſtratum, poſtea odio habe-
ſpius etiam ſolio depellere,
rrenda impietate perruptis
us divini humanique iuris
ulis eo demũ procedere, ut
a magiſtratum conſiſtere
ac glorioſum putarent. At-
hæc patrabant religioſę ſeu
ſiaſticæ poteſtatis opinione
entati. Unde intelligitur, ni-
que ad ſalutem reipublicæ
e, quam, maieſtatem religio-
uram habere: exitio contra
e eſſe rempublicam, ſi ma-
s religionis curam dereli-
it. Poſt S. patrum tempora
olum artes & diſciplinæ bar-
ſitu & ſqualore obſoleve-
ſed cœleſtis etiam doctrinæ
as fictitio cultu ſenſim in-
ri cœpit, gliſcere ſuperſti-
quæ tantas temporis pro-
aſſumſit vires, ut omnia in
nugas & fabellas converſa
cer-

cerneres. Extincto vero cœleſtis doctrinæ lumine, momento fere politicæ poteſtatis autoritas divinis ante ſuſtentata literis eviluit, fuitque tandem prorſus incognitum, quam minime omnium magiſtratuum autoritas ſacerdotibus ſubiaceret. Omitto, ſurreptam penitus Cæſaribus omnem religionis curam pontificibus ceſſiſſe. Ergo barbaries, quam barbaræ gentes, è ſeptentrionalibus progreſſæ regionibus, in noſtrum orbem invexerunt, doctrinarum omnium puritatem infecit. Unde orta divini ac humani iuris ignoratio ſuperſtitionem peperit, ſuperſtitio vero pontificum condidit dominatum, qui poſtea ſibi religionis curã ſoli aſſeruit, unde imminuta imperii maieſtas ad præſentem faciem defecit. Pertinet igitur ad maieſtatem, dare operam, ne vel ex religione quid reſpublica detrimenti capiat.

22. Nec tantum ex natura rerumpublicarum maieſtati externi cultus puritas ſervanda, ſed etiam divinitus demandata eſt. Unde & nutritii Eccleſiæ Principes, & conſtituti dicuntur, quo muros domus Domini ædificarent, *Eſai.* 49. 23. *&* 60. 24. ac regerent in vera religione populum, *Deut.* 17. 2. *Paral.* 19.

23. Sed cum activa potentia præditi ultra propriam virtutem non cauſent, & vero maieſtatem nihil aliud eſſe oſtenderimus, quam potentiam activam gerendæ reipublicæ, intelligitur, maieſtatem fidem non poſſe præcipere, quæ non niſi cœlitus infunditur. Et patet, fidem politicæ poteſtati non quatenus eſt talis congruere. Credant ſane principes, ac pie Deum venerentur; at hoc ipſis cum viliſſimo ſubditorum commune eſt, nec ut politico imperio præditi fidem habent,

ſed

22. Nec tantum ex natura re-
rumpublicarum maieſtati exter-
ni cultus puritas ſervanda, ſed et-
iam divinitus demandata eſt. Un-
de & nutritii Eccleſiæ Principes,
& conſtituti dicuntur, quo muros
domus Domini ædificarent, *Eſai.*
49. 23. & 60. 24. ac regerent in
vera religione populum, *Deut.*
17. 2. Paral. 19.

23. Sed cum activa potentia
præditi ultra propriam virtutem
non cauſent, & vero maieſtatem
nihil aliud eſſe oſtenderimus,
quam potentiam activam geren-
dæ reipublicæ, intelligitur, maie-
ſtatem fidem non poſſe præcipe-
re, quæ non niſi cœlitus infundi-
tur. Et patet, fidem politicæ po-
teſtati non quatenus eſt talis con-
gruere. Credant ſane principes,
ac pie Deum venerentur; at hoc
ipſis cum viliſſimo ſubditorum
commune eſt, nec ut politico
imperio præditi fidem habent,
ſed

ſed ut Chriſtiani, æternę ſalutis
participes futuri, ac perinde ut
cæteri in fide ſe habent paſſive.
Ergo abutuntur poteſtate Prin-
cipes, qui ſubditis quicquam am-
plius quam externum cultum vi-
gore poteſtatis præſtituunt.

24. Quoniam igitur externi
cultus curatio maieſtati incum-
bit, omnia quæ cultui deſerviunt,
eiuſdem poteſtatis eſſe oportet:
atque hinc miniſtrorum inſtitu-
tio & inſpectio, ad magiſtratum
politicum ſpectat, conciliorum
coactio, ac denique quicquid ad
externam doctrinæ puritatem fa-
cit.

25. Sed non perinde ut mini-
ſterii ac doctrinæ cura ita & mu-
nera Eccleſiæ ad politicum ma-
giſtratum ſpectant. Etenim non
obiverint huiuſmodi, niſi ſacris
legitime initiati. Equidem non
negaverim, & principibus rempu-
blicam tenentibus licere ſacra
pera-

peragere, ſed ita, ſi rite ſint vocati & ordinati: ſin ſecus, current non miſſi. Sed conſtituenda accuratius verbi adminiſtratio & miniſtrorum Eccleſiæ poteſtas, ut ſciri poſſit, quæ ipſis fixæ orbitæ, & qui limites, ne vel miniſtri officii modum excedant, vel Principes ſuæ poteſtatis tenorem ignorent.

26. Ergo ipſe ſalvator poſt reſurrectionem ad patrem jamjam aſcenſurus, uno quaſi ſermonis faſciculo, quæ ante apoſtolici muneris propria ſancierat, comprehendit: ſicut miſit me pater meus, ait Dominus & Deus noſter, Ioan. 20, ita & ego mitto vos. Et poſtquam Spiritum S. inſpiraſſet, continuo ſubiunxit, cuicunque remiſeritis peccata, ei remiſſa erunt, & retenta cui retinueritis. Et cap. ſequenti nihil aliud præcepit Petro, quam ut oves paſceret. Id vero qua ratione effici

peragere, ſed ita, ſi rite ſint vocati & ordinati: ſin ſecus, currerent non miſſi. Sed conſtituenda accuratius verbi adminiſtratio & miniſtrorum Eccleſiæ poteſtas, ut ſciri poſſit, quæ ipſis fixæ orbitæ, & qui limites, ne vel miniſtri officii modum excedant, vel Principes ſuæ poteſtatis tenorem ignorent.

26. Ergo ipſe ſalvator poſt reſurrectionem ad patrem jamjam aſcenſurus, uno quaſi ſermonis faſciculo, quæ ante apoſtolici muneris propria ſancierat, comprehendit: ſicut miſit me pater meus, ait Dominus & Deus noſter, Joan. 20, ita & ego mitto vos. Et poſtquam Spiritum S. inſpiraſſet, continuo ſubiunxit, cuicunque remiſeritis peccata, ei remiſſa erunt, & retenta cui retinueritis. Et cap. ſequenti nihil aliud præcepit Petro, quam ut oves paſceret. Id vero qua ratione effici

fici vellet, Matthæus & Marcus ipſius Chriſti verbis expoſuerũt: euntes docete, ait, & baptizate, &c. *Mat. ult. & Marc. ult.* ite in univerſum mundum & prædicate Euangelium, &c. Unde inferimus: ad quod miſſi tantum ſunt diſcipuli, illud ſolum eſt Apoſtolici ſeu Eccleſiaſtici muneris. Atqui (niſi Chriſtus poſt reſurrectionem officium Eccleſiaſticum imperfecte determinavit) miſſi tantum ſunt ad prædicandum verbum, adminiſtranda ſacramenta, & exercendam clavium poteſtatem. Patet igitur, quæ Eccleſiaſtici muneris propria ſũt, omnia in ſuperioribus conſiſtere. Quiſquamne vero detruncate Chriſtum apoſtolis munus iniunxiſſe putabit?

27. Clavium poteſtas tributa apoſtolis, ut pœnitentes nomine mediatoris ob ipſius meritum à peccatis liberos pronunciarent,

contra, daturos pœnas incredulos. Sed hic conſtitit poteſtas apoſtolorum, nec unquam communione ſanctorum excluſos, opibus mundanis una depulerunt. non enim eſt mundana poteſtas, ſeculi occupata bonis, ſed poteſtas ſpiritus. Arcuit, ut ferunt, à limine templi Theodoſium imperatorem Ambroſius, excluſitque communione eccleſiæ, donec imperatæ cędis pœnitentiam ageret. Sed anne etiam regnum abiudicavit? Otto vero Friſing. 6. *Chron.* 35. Gregorium ſeptimum excommunicatis imperatoribus una regnum primo abiudicaſſe refert. Quod quoniam inaudita antea impietate & aggreſſus eſt & perfecit, primus pontificium regnum condidiſſe dicitur. *Avent. 5. annal. Boi.*

28. *Sicut miſit me pater, ita & ego mitto vos:* quid inquam hocce mandato aliud iniunxit diſcipulis

ſal-

contra, daturos pœnas incredu-los. Sed hic conſtitit poteſtas apoſtolorum, nec unquam communione ſanctorum excluſos, opibus mundanis una depulerunt. non enim eſt mundana poteſtas, ſeculi occupata bonis, ſed poteſtas ſpiritus. Arcuit, ut ferunt, à limine templi Theodoſium imperatorem Ambroſius, excluſitque communione eccleſiæ, donec imperatæ cędis pœnitentiam ageret. Sed anne etiam regnum abiudicavit? Otto vero Friſing. 6. *Chron.* 35. Gregorium ſeptimum excommunicatis imperatoribus una regnum primo abiudicaſſe refert. Quod quoniam inauditu antea impietate & aggreſſus eſt & perfecit, primus pontificium regnum condidiſſe dicitur. *A-vent. 5. annal. Boi.*

28. *Sicut miſit me pater, ita & ego mitto vos:* quid inquam hocce mandato aliud ipiunxit diſcipulis

ſal-

ſalvator, quam ut iiſdem deſervirent, quorum gratia ipſe à patre exierat. Quid igitur? ſcilicet, quæcunque non executus eſt Chriſtus, propterea non fuit miſſus. Præſtitit enim omnia, quæ oportuit, *Ioan.* 19. *v.* 28. 29. 30. Quæ vero miſſione Chriſti non comprehenſa fuerunt, ea nec miſſis Apoſtolis demandata ſunt. Iam vero externum cultum non ordinavit, non imperii habenas excuſſit regibus, non ſubditos iuramenti religione exſolvit, ſed potius iuſſit ſævo imperatori Tiberio debita dari. Ergo hæc ad ipſius officium non pertinuerunt: ergo nec ad Apoſtolorum. Meminerimus tamen, miſſionem Chriſti & Apoſtolorum in fine & obiecto coincidere, non in mediis.

29. Quemadmodum igitur politicæ non eſt poteſtatis, leges natura ingenitas vel inſtituere vel deſtruere, ſed efficere tantum ut

C 2 ſer-

ſerventur: ita divinitus inſtituta & præcepta cuſtodire tenetur maieſtas. Et privatos iuſſit probare ſpiritus. *Ioann.* 1. *Epiſt. cap.* 4. Longe igitur rectius à maieſtate exigitur, ut retundat impoſturas, neque puritatem cultus inſici patiatur. Ad id denique adverti velim, me in ſacris politicæ poteſtatis obiectum inquirere, non depingere rationem & modum ſtatuendi.

30. Rerum præterea profanarum moderatio inprimis imperia detinet, & ut in ſacris politicæ poteſtatis tenor abſtruſior videtur, ita uberior profanorum copia maieſtatem exercet operoſius. Sed ut reipublicæ tam aliunde poteſt ingruere exitium, quam in ipſis viſceribus naſci, ita & politicæ poteſtati & hic & illic remedia ſuppetere oportet, quibus mala poſſit à republica abigere.

31. Quæ

ſerventur: ita divinitus inſtituta & præcepta cuſtodire tenetur maieſtas. Et privatos iuſſit probare ſpiritus. *Ioann.* 1. *Epiſt. cap.* 4. Longe igitur rectius à maieſtate exigitur, ut retundat impoſturas, neque puritatem cultus infici patiatur. Ad id denique adverti velim, me in ſacris politicæ poteſtatis obiectum inquirere, non depingere rationem & modum ſtatuendi.

30. Rerum prætcrea profanarum moderatio inprimis imperia detinet, & ut in ſacris politicæ poteſtatis tenor abſtruſior videtur, ita uberior profanorum copia maieſtatem exercet operoſius. Sed ut reipublicæ tam aliunde poteſt ingruere exitium, quam in ipſis viſceribus naſci, ita & politicæ poteſtati & hic & illic remedia ſuppetere oportet, quibus mala poſſit à republica abigere.

31. Quæ in viſceribus naſcuntur, ſunt negotia & lites civium, quibus dirimendis præſtitutam poteſtatem, iuriſdictionem appellabimus: ius belli, quod mala peregrina profligat.

32. Res civiles ſeu civium negotia in quibus iuſtitiæ adminiſtratio vertitur, vel perſonas vel res concernunt.

33. In Perſonis vel incolumitas vel dignitas attenditur.

34. Rerum in republica & iuſtitiæ ratio facit, ut conditione perſonarum vel ut ſingulæ vel univerſæ conſiderentur.

35. Singulas diceres, quibus ſigillatim ob perſonæ conditionem quid indulgetur. Privilegium appellant.

36. Univerſas, quæ citra reſpectum perſonæ ex conditione obiecti in genere definiuntur.

37. Et ſunt vel delicta, vel res quaqua ratione in commercio poſitæ.

38. Delicta ſunt publica, vel privata

39. Res ſunt feudales, vel allodiales. Sed tam has quam illas in alia genera partiri precium eſt. Ut mox patebit, & infra ubi iura Imperii deſcripſimus pro re nata præſtitimus.

40. Sed ut hæ res omnes iuſtitiæ obiiciuntur, ita ratio ſeu potius definitio iuſti, tanta diſcrepantia & errore diſtrahitur, ut pleraque non ratione ſed opinione ſtatuta videantur: alia in utramque partem conſtitui, iuſtitiæ ratio ferat. Hinc igitur fieri oportuit, ut tolleretur diſcrepantia atque diſſenſio, & in unam partem definirentur res ſua natura indifferentes: quicquid autem hic & illic pro iure definitur, civili ratione conſtitui & à iure maieſtatis dependere dicitur. Non enim certam iuris rationem haberet, niſi maieſtas pro autorita-

38. Delicta ſunt publica, vel privata

39. Res ſunt feudales, vel allodiales. Sed tam has quam illas in alia genera partiri precium eſt. Ut mox patebit, & infra ubi iura Imperii deſcripſimus pro re nata præſtitimus.

40. Sed ut hæ res omnes iuſtitiæ obiiciuntur, ita ratio ſeu potius definitio iuſti, tanta diſcrepantia & errore diſtrahitur, ut pleraque non ratione ſed opinione ſtatuta videantur: alia in utramque partem conſtitui, iuſtitiæ ratio ferat. Hinc igitur fieri oportuit, ut tolleretur diſcrepantia atque diſſenſio, & in unam partem definirentur res ſua natura indifferentes: quicquid autem hic & illic pro iure definitur, civili ratione conſtitui & à iure maieſtatis dependere dicitur. Non enim certam iuris rationem haberet, niſi maieſtas pro autorita-

te ambiguam conditionem ad certam iuris ſpeciem definiret.

41. Quæ vero certam definitionem à natura ducunt, ea à divina maieſtate conſtituta inferiori poteſtati non ſunt obnoxia. Nam ut magiſtratus maieſtatis imperia patiuntur, ita maieſtas à primo motore Deo dependet. Quod M. Antonin. Philoſophus veriſſime expreſſit: magiſtratus quidem de privatis, Principes de magiſtratibus, Deum autem de principibus decernere. Hinc nunquam maieſtas divinitus inſtitutas leges infringere poterit, quas parendo excipere oportet, ut inferiorem ſuperioris imperata.

42. Sed omnis iuſtitiæ ratio intra honeſta & turpia conſiſtit, quibus quaſi extremis politica poteſtas incluſa nec vetare poteſt honeſta, nec præcipere quæ cum turpitudine coniuncta ſunt. In iis quæ his interiecta ſunt reli-

quit DEUS, quæ certam defini-
tionem à natura non traxerunt.
Quæ proinde in republica maie-
ſtatis determinationi ſuccum-
bunt, & ex utilitatis ratione ex
utilitate reipublicæ petita defi-
niuntur.

43. Quoniam vero hæc po-
tentia ferendæ legis ut & tota
reipublicæ adminiſtratio non ab
interiori principio dimanat, ſed
ab efficiente & vi extrinſeca, quæ
non in ſe, ſed in aliud ſubiectum
neceſſario agit: ſequitur, maieſta-
tem ſibi ipſi leges, quibus tenea-
tur, præfigere non poſſe; patere-
tur enim ſimul, & ageret. Ex quo
liquido patet, maieſtatem legibus
à ſe dependentibus eatenus non
teneri, quatenus civili ratione
nituntur: unde naturæ tantum
legibus abſoluti principes tene-
buntur, non civili ratione con-
ſtitutis: quocirca & naturaliter
tantum obligari poterunt, nun-
quam

quit DEUS, quæ certam defini-
tionem à natura non traxerunt.
Quæ proinde in republica maie-
ſtatis determinationi ſuccum-
bunt, & ex utilitatis ratione et
utilitate reipublicæ petita defi-
niuntur.

43. Quoniam vero hæc po-
tentia ferendæ legis ut & tota
reipublicæ adminiſtratio non ab
interiori principio dimanat, ſed
ab efficiente & vi extrinſeca, quæ
non in ſe, ſed in aliud ſubiectum
neceſſario agit: ſequitur, maieſta-
tem ſibi ipſi leges, quibus tenea-
tur, præfigere non poſſe; patere-
tur enim ſimul, & ageret. Ex quo
liquido patet, maieſtatem legibus
à ſe dependentibus eatenus non
teneri, quatenus civili ratione
nituntur: unde naturæ tantum
legibus abſoluti principes tene-
buntur, non civili ratione con-
ſtitutis: quocirca & naturaliter
tantum obligari poterunt, nun-
quam

quam civiliter. Eſt namque in
principis poteſtate, leges eiuſmo-
di, utcunque velit, abrogare, &
abrogatis alias ſubſtituere, vel
nullas. Quomodo autem illis
legibus obligabitur princeps, quę
in proprio eius ſunt arbitrio?

44. At tametſi vel natura rite
animis iuſtitiam indidit, vel pru-
denter conſtituit maieſtas, quæ
reipublicæ utilitas viſa eſt exegiſ-
ſe, tamen inanis eſt omnium le-
gum tenor, niſi de genere facti
poſitæ ſingularibus applicentur,
& quod cuique potentia compe-
tit, id actu ſeu effectu tribuatur.
Unde reddendi iuris nata pote-
ſtas, quæ factis ſingulis in ſpecie
ſtatuta accommodet.

45. Et ſi hanc reddendi iuris
poteſtatem, ut fieri par eſt, in ma-
ieſtate tanquam ſubiecto adæ-
quato conſideramus, ſepoſita iu-
riſdictione magiſtratuum, per o-
mnia eam rerum genera, in qui-

 bus

bus ius ſtatutũ reddi neceſſe eſt, diffuſam eſſe deprehendimus. Scilicet in criminalibus æque & civilibus, ius reddi, idque vi poteſtatis, quam iuriſdictionem dicimus, oportet. Nec turbemur, criminalium poteſtatem in iure civili non hoc nomine inſigniri. non enim hic ex forma & nominibus reipublicæ Romanæ, ſed ex principiis & natura rerumpublicarum diſſerimus, de re potius quam verbis ſoliciti. infra exactius hæc perſtringemus.

46. Sed ubi ubi ius reddendum eſt, principio de facto cognoſcere oportet, ex quo ſcilicet ſit genere rerum. ut ius in genere poſitum, in individuo poſſit applicari. Et hæc poteſtas cognitio dicitur.

47. Poſtquam vero cognoveris, in quo genere verſetur factum, tum ius in facto ſtatuitur: quæ poteſtas ſtatuẽdi, iuriſdictio ap-

bus ius ſtatutũ reddi neceſſe eſt, diffuſam eſſe deprehendimus. Scilicet in criminalibus æque & civilibus, ius reddi, idque vi poteſtatis, quam iuriſdictionem dicimus, oportet. Nec turbemur, criminalium poteſtatem in iure civili non hoc nomine inſigniri. non enim hic ex forma & nominibus reipublicæ Romanæ, ſed ex principiis & natura rerumpublicarum diſſerimus, de re potius quam verbis ſoliciti. infra exactius hæc perſtringemus.

46. Sed ubi ubi ius reddendum eſt, principio de facto cognoſcere oportet, ex quo ſcilicet ſit genere rerum. ut ius in genere poſitum, in individuo poſſit applicari. Et hæc poteſtas cognitio dicitur.

47. Poſtquam vero cognoveris, in quo genere verſetur factum, tum ius in facto ſtatuitur: quæ poteſtas ſtatuẽdi, iuriſdictio ap-

appellatur, *in l. 4. ff. de iuriſdict.*

48. Statuti iuris exequendi poteſtas imperium nominata eſt, *itidem in d.l.* 4. Quam quidem in maieſtate contemplatam in civilibus & criminalibus coincidere animadvertimus. Etenim non minus in criminalibus & cognitio facti, & iuris in facto conſtitutio, & ſtatuti executio requiritur, quam in Civilibus. Quolibet alio nomine hæc quis appellet, nihil impedio, modo rem ipſam ita determinemus. Unde tandem omnem iuriſdictionis difficultatem ſublatum iri exiſtimo. Meminerimus autem, has reddendi iuris partes ſua natura diſiunctas eſſe, quæ poſſint magiſtratibus ſeparatim competere. ut videlicet acceperint à maieſtate in aliquo obiecti genere cognoſcendi, ſtatuendi & exequendi poteſtatem; in alio tantum cognoſcendi & exequendi, non etiam

dubio eſt maieſtatis. Hinc adeo eſt, ut tametſi à ſententia præfecti prætorio non appellare, tamen ſupplicare licuerit, *l.un.C.de ſent. præf. Prat. l. 5. C. de precib. imper. off.*

52. Denique hæc ſtatuendi & reddendi iuris poteſtas tam publica quam privata reipublicæ negotia ſuo ambitu comprehendit. Quorum quædam inſerviunt iuriſdictioni, quædam directo obiiciuntur. Ius cudendæ ſcilicet monetæ, vectigalia, collectæ, ius vacantium bonorum, auri & argenti fodinæ, ius venandi, ius ducatuum, comitatuum concedendorum &c. viæ publicæ, flumina, ripę, portus, fontium pœnæ cuiuſque generis: ius creandi duces, comites, barones, doctores, & ſimiles: ius magiſtratuum creandorum: & omnia denique quæ iuſtitiæ vel deſerviunt vel obiiciuntur, iuriſdictioni ſubiecta

dubio eſt maieſtatis. Hinc adeo eſt, ut tametſi à ſententia præfecti prætorio non appellare, tamen ſupplicare licuerit, *l. un. C. de ſent. præf. Prat. l. 5. C. de precib. imper. off.*

52. Denique hæc ſtatuendi & reddendi iuris poteſtas tam publica quam privata reipublicæ negotia ſuo ambitu comprehendit. Quorum quædam inſerviunt iuriſdictioni, quædam directo obiiciuntur. Ius cudendæ ſcilicet monetæ, vectigalia, collectæ, ius vacantium bonorum, auri & argenti fodinæ, ius venandi, ius ducatuum, comitatuum concedendorum &c. viæ publicæ, flumina, ripę, portus, fontium pœnæ cuiuſque generis: ius creandi duces, comites, barones, doctores, & ſimiles: ius magiſtratuum creandorum: & omnia denique quæ iuſtitiæ vel deſerviunt vel obiiciuntur, iuriſdictioni ſub-

iecta

iecta ſunt. Quæ quidem ſuo ordine collocaſſem, ut inde ratio miſcendæ reipublicæ perſpici potuiſſet expeditius, niſi infra denuo fuiſſent ad intelligendam noſtram rempublicam inculcanda. Illinc igitur huc deſumere licebit. Atque hæc ſunt, quæ ad fori diſceptationem pertinent.

53. Sed & ius belli exigit reipublicæ incolumitas, cum legum diſceptatio inter cives ac forenſes conſtituta vim hoſtilem propellere non poſſit. Fruſtra namque leges ponuntur, in quos nulla iurisdictio eſt.

54. Ergo armorum vi extrinſeca mala propulſanda ſunt, ne exitium reipublicæ hoſtili impulſu apparetur. Conſiſtit autem belli poteſtas, vel in decernendo bello, vel gerendo.

55. Decernere bellum, vel pacem cum hoſtibus inire, eiuſdem poteſtatis eſt. Cui ſubiuncta eſt

belli

belli indictio, & ius feciale, ius legationis & fœderum publicorum. Cui igitur nec pacis bellive poteſtas eſt, eidem nec fœdera iungere licet, nec legationis ius competit. Ceſſante nimirum fine, media ſunt inania.

56. Gerere bellum, eſt adminiſtrare quæ vim hoſtilem labefactant. Quibus inſerviunt ius armandiarum, angariarum, plauſtrorum & navium præſtationes, & ius creandi magiſtratus militares, & cogendi exercitus. Quæ extremo digito hic attingere abunde ſit, ut ſciri poſſit, ex quo quidque principio derivari oporteat, ne adæquatæ cauſæ incerti, opinionibus fluctuemus.

57. Atque in his demum, iure ſcilicet ſacrorum, forenſium cauſarum diſceptatione, ac poteſtate belli, omnis politica poteſtas & vertitur & abſolvitur. Et nihil omnino maieſtatis, quod non his limi-

belli indictio, & ius feciale, ius legationis & fœderum publicorum. Cui igitur nec pacis bellive poteſtas eſt, eidem nec fœdera iungere licet, nec legationis ius competit. Ceſſante nimirum fine, media ſunt inania.

56. Gerere bellum, eſt administrare quæ vim hoſtilem labefactant. Quibus inſerviunt ius armandiarum, angariarum, plauſtrorum & navium præſtationes, & ius creandi magiſtratus militares, & cogendi exercitus. Quæ extremo digito hic attingere abunde ſit, ut ſciri poſſit, ex quo quidque principio derivari oporteat, ne adæquatæ cauſæ incerti, opinionibus fluctuemus.

57. Atque in his demum, iure ſcilicet ſacrorum, forenſium cauſarum diſceptatione, ac poteſtate belli, omnis politica poteſtas & vertitur & abſolvitur. Et nihil omnino maieſtatis, quod non his limi-

limitibus illigetur, ſive rerum in republica gerendarum genera ſpectes, ſive quæ maieſtati ſubordinantur. Quod & philoſophum ſenſiſſe conſentaneum eſt 3. polit. 10. ubi definiturus abſolutum illud regii imperii genus, & belli provinciam & ſacrorum ac præterea iudiciorum & forenſium cauſarum, illos reges habuiſſe ait. Exhauriat igitur hæc rerum poteſtas reipublicæ moderationem neceſſe eſt, ſi abſolutum fuit imperii genus.

58. Poſtremo cum illa activa regendæ reipublicæ potentia, (quatenus primo, & formaliter, citra reſpectum dependentiæ & participationis conſideratur) formet rempublicam & actuet, & vero omnis actus qui materiæ immergitur, ſit actus vel eſſentiæ vel exiſtentiæ, precium me facturum puto, ſi ex his reipublicæ naturam, tanquam formali prin-

cipio definivero.

59. *Actus igitur eſſentiæ, ut in omni re, ita quoque reipublicæ, talem actum inducit, qui Eſſe reipublicæ conſtituat, quique toti ſit ſpeciei communis; & licet non ſit extra materiam, non tamen eſt in materia propria, ſed communi, ut anima rationalis in homine. Actus vero exiſtentiæ in individuis tantum conſiſtit, materia ſcilicet propria, non communi. Et forma quidem eſt eadem Eſſentialis, ſed non accidentalis, propter conditionem propriæ materiæ ſeu ſubiecti.*

60. Ex his recte intellectis dignoſcere licet, formam cuiuſque imperii eſſentialem & ſubiectum adæquatum, non eſſe, vel Monarchiam vel Ariſtocratiam, vel Democratiam, ſed formas has eſſe accidentales, ſubiecto tantum communi differentes. Etenim reſpublica ſeparatis temporibus & unum & paucos & multos poteſt

teſt habere dominos, qui quidem ſubiecto exiſtentiæ differunt, nō vero actu eſſentiæ. Nec enim eſſentiam reipublicę Romanæ concidiſſe quis dixerit, cum exactis regibus maieſtas ad optimates tranſiret: nec ſpeciem humanam, ſimul ac unũ individuum interierit. Maieſtas igitur eſſentialiter toti reipublicæ ut ſubiecto adæquato inhæret, extra reſpectum unius vel plurium. Quo reſpectu maieſtas rectè dicitur indiviſibilis, non quidem ratione obiecti, ſed poteſtatis occupatæ in rebus adminiſtrandis. At in ſubiecto communi exiſtentiæ, prout res in republica gerendæ diviſionē vel ſpeciem recipiunt, ita maieſtas poteſt in diſparatis ſubiectis conſiſtere.

61. Scilicet ſit unius in manu divini cultus moderatio, ut apud Lacedæmonios: pauci iuris dicendi poteſtatem obtineant, de

bello decreverint omnes: expedita hic eſſet miſcendæ reipublicæ ratio, quæ ex omnibus accidentibus ſpeciebus conſtaret. Sed & tam in cultu numinis, quam rebus civilibus, ut & bello, tot ſunt diſtincta genera & rerum partes, ut facillime ſeparatæ ſpeciei imperia recipiant. Unde & unus & pauci & multi in ſeparatis reipublicæ partibus poterunt rerum potiri. Fieri etiam poteſt ut unus & multi; item pauci & multi; item unus & pauci rempublicam quiſque in ſuo obiecto gubernent. Quod quia in noſtro imperio accidit, & ſolius Cæſaris & ſtatuum Cæſariſque commune imperium ex diſiunctis rerum generibus depingere fert animus. Ut ubi ſolius Cęſaris eſt poteſtas, ibi regale imperii genus: ubi commune ſtatuum cum Cæſare imperium, Ariſtocratiam ibi liceat agnoſcere.

62. Nec

62. Nec minus maieſtatem habet, qui unius reipublicæ partem independenti poteſtate gubernat, quam qui ſuo ſolius imperio rempublicam abſolvit, ſeu qui ſolus rerum omnium potitur. Etenim non amplitudo & ratio obiecti maieſtatem definit, ſed formalis & independens rerum gerendarum poteſtas. Et quæ poteſtas politica à nulla alia, ratione dependentię & cauſalitatis, patitur, ea ſumma eſt & prima atque adeo maieſtatica. Ex obiecto autem Maięſtatem non eſſe æſtimandam, vel inde cognoſcitur, quod maieſtas & magiſtratus circa res eaſdem verſentur.

63. Atque hinc vehementer hallucinabitur, qui vel ampliſſimam magiſtratuum poteſtatem cum maieſtate confuderit, aut quicquam ad formam reipublicæ putaverit referre. Romæ prætores & ſtante republica & Cæſa-

rum tempore fuerunt. Precaria ſcilicet magiſtratuum iuriſdictio non eſt formalis, ſed formata à maieſtate & per participationem tributa, ut ſupra oſtendimus.

64. Atque ita, quam breviſſime licuit, fontes & rerum publicarum eſſentiam ab ipſa natura deducere precium rati ſumus. Quo in progreſſu noſtri imperii iura certius inde & felicius derivaremus, tot diſſidentium inter ſe doctorum politicorumque turbine minus agitati. Conciſius dicta, & quod in tanta brevitate accidere potuit, forte etiam obſcurius, mitius acceptum iri confido. Nos quidem iam accingimur iuribus imperii, partim ſoli Cæſari, partim ſtatibus promiſcue competentibus.

PARS

PARS SECUNDA.

1 ANno mundi 3212, Anno 1. ſeptimæ Olympiadis, 21. Aprilis, vel, ut Vellei. Paterculus, 6. Olympiade, poſt duos & viginti annos quam prima cõſtituta fuerat, ipſis Parilibus, Romulus & Remus ex Rhea Sylvia, Numitoris regis Albani filia, incerto concubitu ſuſcepti, Romam in Palatio condere cœperunt. Quæ principio ab Albanorum Latinorumque colonis, quibus acceſſerant, habitari cœpta, in eam tempore procedente imperii amplitudinem crevit, ut nullo unquam vitio vehementius, quam imperii magnitudine laborarit, conſtiteritque ad hæc uſque tempora annos plus minus 2370, variis & mutati & permixti imperii vicibus, utcunque potentia & maieſtas à priſtino

vigore longe ceciderint. Sed non tam magnitudinem, quam iura & formam delineaturi, præcipuas imperii mutationes, ex incorruptis rerum monumentis repetitas, initio adumbrabimus. Quo ex diverſitate ſpecierum facilius iudicetur, quantopere ad præſentis imperii maieſtatem & formam caligent, qui ex veteri eam ſtatu minime definiendam eſſe minus didicerint.

2. Principio igitur regale civitatis genus uſque ad exilium L. Tarquinii Superbi conſtitiſſe per annos 224, prodidit *Livius lib. 1. in fin. & pr. lib. 2. Halicar. lib. 3. & 4. in fin.* & *Tacitus 3. Annal. nobis Romulus*, ait, *ut libitum, imperitaverat.*

3. Exactis poſtea regibus optimates aliquamdiu rerũ potiri ſunt, plebe omnino excluſa. Primi enim conſules omnia iura, omnia inſignia retinuere, qui alterna-

ternatim faſces habebant. *Liv.* 2. *Halicarn.* donec Valerius Publicola, occaſione ædificii, quod in ſumma Velia moliebatur, & vacui conſulatus, affectati regni ſuſpicionem incurreret. Qua famæ indignitate motus vocato ad concilium populo, ſummiſſis faſcibus in cõcionem aſcendit, gratumque populo exhibuit ſpectaculum, ſubmiſſa ſibi imperii inſignia lætanti. Deinde legibus latis primus omnium populare imperium, ſenatoriæ poteſtati tandem exitiale, invexit. Ante omnes provocationem extremam populo adverſus magiſtratus dedit: quo nullum communicati populo imperii argumentum potuit conferre potentius. Nam conſulum poteſtatẽ populo ſubiectam adeo depreſſit, ut Appius Claudius conſulum minas, non imperium, eſſe conqueſtus ſit. Capitale quoque eſſe iuſſit, ſi

quis iniuſſu populi magiſtratum adiret.

4. Nec tamen omnia imperii iura ad populum his legibus trãsierunt, ſed multa adhuc potuit ſenatus, multa populus. Etſi enim ſine iuſſu populi magiſtratũ adire nefas putabatur, magiſtratum tamen ita populus iubebat, ſi ſenatus autor fieret. Et ſæpe ſenatus ſua ſolius autoritate & conſulibus & prætoribus magiſtratum abrogavit. Uti Servilio Cæpioni, *Flor. lib. 67.* Cinnæ, *Velle. Paterc.* Caio Iulio Cæſari, *Sueton. in Cæſ. c. 16.* Denique nec quicquam populus ſtatuere poterat, niſi eſſet provocatum, nec ad creationem magiſtratuum venire, niſi auſpicarentur Curules magiſtratus iuberentque. De bello etiam & fœderibus ad ſenatum referebatur, nulla habita ratione populi, *Liv. lib. 2.*

5. Sed deinde Tribunitia poteſtas

teſtas omnem ſenſim ſenatui poteſtatem per vim & ſeditionem eripuit. Etenim cum plebeji iracundiæ ſtimulis perciti ac multis irritati iniuriis in Sacrum montem ſeceſſiſſent, neceſſario ſenatus, quia res aliter convenire non poterat, de creandis tribunis aſſenſit, qui initio quinque, poſtea decem creati, plebem contra optimatum potentiam ſeditioſis concionibus ciere, & ad novi commodi ſpem, ad nova conſilia impellere nunquam deſtiterunt, donec patres tribunitiis procellis agitati ſuum fere imperium perdiderunt. Quæ ſenatus improbabat, ſæpius iubebat populus, & tribunis, iure interceſſionis, Senatuſconſulta impedire ſolenne erat. Senatus vero iuſſa populi, ut ut nullo iure niterentur, impedire non poterat: ilico enim incitantibus tribunis, erumpebat ſeditio, ilico vis, ilico cædes. Cu-
ius

ius periculi metu ſenatus tandem ad Democratiam imperium deflectere permiſit. Omnia, ait M. Manlius Tribunus pl., adhuc quantacunque petiſtis, obtinuiſtis, ſeu vi ſeu fortuna veſtra; tempus, etiam maiora conari: oſtendite modo bellum, habebitis pacem, videant vos paratos ad vim, ius ipſi remittent. Hinc adeo ius belli, ſacerdotii & legum, una lege ad populum conceſſit; duo quippe conſules plebeiis deditι, ſtudio conſtituti fuerunt, ut patrum poteſtatem infringerent. Hi igitur legem centuriatis Comitiis pertulerunt, ut quod tributim plebs iuſſiſſet, populum teneret. Quam poſtea legẽ Hortenſius Dictator denuo repetitam ſãctius ſtabilivit; unde Pomponius *l.2.§.8. de Orig. iuris*, & Iuſtin. §. 4. *inſt. de iur. nat. gent. & civil.* Plebiſcitorum autoritatem Hortenſio acceptam ferunt.

6. Re-

6. Retinuit quidem ſenatus non communicata populo, quæ quantacunque fuerint ariſtocraticum quid ſapuerunt, de quibus *Polyb. l. 6. & Paul. Man. de Sen. Rom.* Sed ambiguam plane nec certis definitam limitibus patrum fuiſſe poteſtatem quam plurima declarant. Eluxit nonnunquam viguitque autoritas, ſæpius plebi prorſus ſuccubuit; invenias ſenatus decreto iudicio liberatos, quibus tribuni ad populum diem dixerant; diverſi generis exempla apud Valerium, Florum, Eutropium, & Paterculum extant. Vix aſſequor, qua poteſtate Senatus Cæcilium Metellum, Tribunum Pl., & Caium I. Cæſarem prætorem, reipubl. adminiſtratione ſubmoverit, cũ ex lege Voleronis Publii plebeii magiſtratus tributis Comitiis crearentur, & iuſſu populi ex lege Publicolæ magiſtratus adirentur: imo

imo reſtituit Cæſarem Senatus, inducto priori decreto. *Sueton. in Cæſ.* Bella etiam nonnunquam ſola Senatus autoritate decreta ſunt, & cogendi exercitus tributa conſulibus facultas, *Cæſar. 1. de bello civil. Sal. in Cat.* & tamen lege cautum erat, ne iniuſſu populi de bello vel pace decerneretur. Unde fluctuavit reipublicæ poteſtas, variis ſeditionum fluctibus agitata, donec tandem exitialis & deterrima exſtitit anarchia, & ii plus in republ. potuerunt, qui viribus, non qui iure prævalebant. Ut non abs re Catilina apud Saluſtium dixiſſe videatur: *poſtquam reſpublica*, ait, *in paucorum potentium ius atque ditionem conceſſit, ſemper illis reges, tetracha vectigales eſſe: populi, nationes ſtipendia pendere: cæteri omnes, ſtrenui, boni, nobiles atq; ignobiles, vulgus fuimus, ſine gratia, ſine autoritate, his obnoxii.*

Digitized by Google

quibus ſi reſpublica valeret, formidini eſſemus. Caius Iul. Cæſar, cum Pompeio & M. Craſſo ſocietatem iniit, ne quid in republica ageretur, quod diſplicuiſſet ulli è tribus. *Sueton. in i. Caſ. c. 19.* Ad extremum, is qui ſolet exitus conſecutus eſt. Effrenis ſcilicet potentium ambitio, quæ nullis iam legibus coërceri poterat, in contentiones erupit, ac populari imperio attulit exitium.

7. Nam Cæſar devictis Pompeianarum partium reliquiis, populare civitatis genus in regiam formam convertit, nec quicquam reliquit populo, quam priſtinæ libertatis imaginem: rempublicam ſuo arbitratu ordinavit, correxit faſtos vitio pontificum per intercalandi licentiam turbatos, Senatum ſupplevit, patritios allegit; prætorum, ædilium, quæſtorum, minorum etiam magiſtratuum numerum ampliavit:

notatos opere cenſorio aut ſententia iudicum de ambitu condemnatos reſtituit: comitia cum populo partitus eſt, ut exceptis conſulatus competitoribus, de cætero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronunciarentur, pro parte altera, quos ipſe dediſſet: & tamen hæc ipſa populi ſuffragia in ſua manu habebat, incautæ plebi ſub comitiorum ſpecie imponens, ne amiſſam penitus libertatem propalam animadverteret: nec ipſe dubitavit palam confiteri, Nihil amplius eſſe rempublicam, appellationem modo ſine ſpecie & corpore: Syllam literas neſciſſe, qui dictaturam depoſuerit: debere homines iam conſideratius loqui ſecum, ac pro lege accipere quæ dicat. Et cum ipſi triumphanti ac ſubſellia tribunitia prætervehenti unus tribunorum Pontius Aquila non aſſurgeret,

ret, proclamavit: repete ergo à me, Aquila, rempublicam tribunus. Suſcepit continuum conſulatum, Dictaturam perpetuam, præfecturam morum, prænomen imperatoris. *Sueton. in Caſ. c.* 40. 41. 76. 77. 78. Ex quibus intelligitur, quam vere *lib.* 5. Eutropius: Cæſarem & Auguſtum ſub Dictaturæ nomine regnaſſe: & *lib* 6. *in fin.* Cæſar honores ex ſua voluntate præſtabat, qui à populo ante deferebantur; ac alia regia ac pene tyrannica faciebat. Et Cicero ſublatam libertatem ac nullam ſupereſſe rēpublicam paſſim ingemuit. 1. *off.* 1. *de natur. Deor. Lib.* 11. *fam. ad Brutum* ſcribit: *ita confidunt ac ſperant cives, ut antea rege, ſic hoc tempore, regno te rempublicam liberaturum.* Tyrannidi quidem Cæſar, & armis civilibus ſubiecit rempublicam, ac idcirco ſe iure interemptum iri metuens, Sena-

tuſconſultum fieri curavit, ac iureiurando omnes adſtrinxit, ut Sacroſanctus haberetur.

8. Nec tamen omne omnino ius imperii Cæſari adimere auſim, cum populus delata ipſi perpetuitate Dictaturæ imperandi titulum contulerit, ſive ſolito in ipſum favore, ſive quia aliter non poterat, quod vim imperii Cæſar iam omnem teneret. Referti ſunt exemplis ſententiiſque hiſtorici, quæ regiam Cæſaris poteſtatem oſtendunt. Lex quidem Regia, quæ prorſus imperium in unius manum reſignavit, Iulii tempore haut fuit perlata. Sed quid, obſecro, inter perpetuam Cæſaris Dictaturam populi ſuffragio obtentam, & regiam illam, Auguſti procul dubio temporibus latam, interfuit? Maieſtas, ait *Bodinus* 1. *de repub.* 8, eſt ſumma in cives ac ſubditos legibuſque ſoluta poteſtas. Quam ille bene

bene definiverit, non diſputo: illud ſane cuivis in hiſtoriis vel leviter verſato facile ſubolet, ſummam ac perpetuam in republica poteſtatem competiiſſe Cęſari, ſive vi ſive lege Comitiali quæſitam. Redolebat antiquitus Regiam poteſtatem Dictatura, cui propterea temporis modum definiebant, quia iuris non poterant. *Liv. lib.* 4. Itaque perpetuam Cæſaris Dictaturam regnũ fuiſſe oportuit, neque poteſtatis neque temporis terminis circumſcriptum. Lucio Syllæ populus in octoginta annos Dictaturam detulit, ut tandem temporis decurſu deſineret, ad populi arbitrium relapſura. Cæſari vero obtulit ſine lege, quo indubio argumento ipſum ſolutum legibus reipublicæ dominum conſtituit. *Polyb. lib.* 3, omnibus Dictatoribus ſolutum imperium attribuit temporis tantum curriculo defi-

nitum: Cæſaris vero Dictaturæ temporis etiam acceſſit perpetuitas. Largiri quidem Bodino oportet, Dictaturam precariam fuiſſe ac dependentem, ut ut adminiſtratio reipublicæ regia videretur. At ut id tuto de omnibus aliis dixeris, ita de Cæſare aſſerere, magnæ eſt imprudentiæ. Etenim Cæſar, ut ſub inveterato Dictaturæ titulo occupatæ reipublicæ invidiam declinaret, fucum fecit populo, ac ſub pallio Dictaturæ, totius reipublicæ ſummam detinuit. Sacra æque ordinabat ac profana, conſulatum pro arbitrio dabat, abrogabat tribunis magiſtratum. Abibant magiſtratu conſules, cæterique omnes, creato Dictatore. ſoli relinquebantur tribuni pl. hos neque creare neque deiicere poterant Dictatores. Quid multis? iura ſacrorum, iuriſdictionem, pacis & belli poteſtatem obtinuit Cæ-

ſar,

ſar, ut ut ſuppreſſæ reipublicæ invidiam priſtinæ libertatis ſimulacris ſubdola ſimulatione lenire allaboraret.

9. Poſt interemtum Cæſarem quam plurimi quidem amiſſam libertatem recipere ſtuduerunt, Brutorum, Octavii, Antonii Lepidique armis hinc & hinc concuſſam ac fluctuantem. Sed prævaluit, adverſa dicam an ſecunda fortuna, ut Cæſar Octavianus, pulſis ac domitis factionum ducibus, ac extinctis civilium diſcordiarum fomitibus, omnia bellis civilibus feſſa ſub nomine principis in imperium acciperet. Nec unquam populus poſt de repetenda republica cogitavit, niſi poſt Caii Caligulæ interitum, *Ioſeph. 19. de Antiq. Iuda.* ſed cunctando occupandi exercitus facultatem Claudio dederunt. Manent adhuc Auguſti ipſius imperii veſtigia, ut penitus ex voto,

 quod

quod extat apud Suetonium, huius ſtatus fundamenta ieciſſe videatur. Reſpuit odioſum Dictaturæ nomen, ſed *ut ait Dion. lib.* 54, honore atque autoritate Dictatores omnes anteivit. Et ſane regium ipſius imperium tam liquidum eſt, ut mira hic ſit Bodini diſſenſio, qui tamen immemor ſui, Auguſtum verbo Tribunum Plebis & principem appellatum, re ipſa regem fuiſſe diſerte ſcribit. 4. *de rep.* 377. Tacitus qui vir & quantus? centies imperatoriam maieſtatem inculcat. 1. *Hiſtor.* pacis interfuiſſe ſcribit, omnem poteſtatem ad unum deferri. Et alibi Auguſti domum vocat regnatricem. *Dion. lib.* 53, aliter fieri non poſſe dicit, quin ſub regno Romani ſe eſſe fateantur, delata ad imperatores rerum ſumma. *lib.* 51. ait, *Auguſtus, ex quo regnum habuit, nihil truculentum admiſit.* Et Caius

Cæ-

Cęſar Calig. cũ audiret forte reges concertantes apud ſe de nobilitate generis, exclamavit, εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. nec multum abſuit, quin ſtatim diadema ſumeret, verum admonitus & Principum & regum ſe exceſſiſſe faſtigium, divinam ſibi maieſtatem aſſerere cœpit. *Sueton. in Calig.* Quid multis opus eſt? Lex Regia totam reipublicæ faciem vel mutavit vel confirmavit, & quam populus ſtante republica poteſtatem renuerat, in unum contulit: unde & regia dicta eſt, quia ſtatum reipublicæ popularem regium fecit, transfuſa in Cæſarem Romani imperii maieſtate. Manſit quidem, ſi eſſentialiter conſideres, eadem maieſtas, indeque Romani imperii eſt propagata definitio: ſed ſubiecto exiſtentiæ diſſidere cœpit, nam in uno defixa fuit, quæ antea omniũ fuerat. De Lege Regia elegan-

ter diſſeruit vir doctiſſimus Thomas Lanſius, qui adiri poteſt. Sed reiicienda eſt prorſus Bodini opinio, qui eam tempore Veſpaſiani primum perlatam fuiſſe contendit. Senatus P. Q. R. cum Veſpaſiani imperium confirmaret, eandem ipſi, quam Div. Auguſtus & cæteri principes poteſtatem obtinuiſſent, tribuebat. Igitur & Div. Auguſtus regia poteſtate vel tacita vel expreſſa lege præditus fuit, ſi Veſpaſiani poteſtas ad eam congruit. *Tac.* 4. *Hiſtor.* Sed etiamſi Auguſtus ut & inſecuti principes rempublicam pro arbitrio agerent, tamen Caii Iulii artem edocti miro veterum magiſtratuum fuco regale imperium illinebant, *Tacit. lib.* 4. *Annal. & paſſim.* donec procedente tempore regii nominis invidia exoleſceret.

10. Nihil igitur dubitandum eſt, quin Cæſarum imperium inde

de à Iulio ad Francorum Cæſarum tempora uſque regiam omnino & abſolutam maieſtatem continuerit. Et legum poteſtas, & iuriſdictio, & magiſtratuum creatio, ſacrorum denique bellique poteſtas in ipſorum arbitrio fuerunt. *l. un. in pr. ff. ad L. Iul. de ambitu. Nov.* 78. *Anton. Aug. Fulv. Vrſ. de leg. Reg. & copioſe doctiſſimus Arniſæus* 2. *de republ. c.* 6. *ſect.* 4. De Græcis imperatoribus non attinet adiicere, cum hiſtoriæ regiam eorum poteſtatem liquido prodiderint.

11. Poſt Ottonum tempora Cæſarum poteſtas paulatim imminui cœpit. Præcipue vero pontifices, erepta Cæſaribus ſacrorum cura, & Epiſcoporum creandorum poteſtate ſibi vindicata, non imperatoris ſolum ſed & imperii maieſtatem attenuarunt. Etenim cum Henrico Quinto ius Epiſcopatuum eriperet Pontifex,

plus imperatorem, quam dimidium ſuæ iuriſdictionis perdidiſſe ait *Æmilius lib.5.* Competierat imperatoribus illibata pontificis Romani creatio, eamque Henricus Tertius libere exercuit & lege confirmavit, tribus pontificibus, Benedicto nono, Sylveſtro tertio & Gregorio ſexto, ſeditioſo certamine de pontificatù contendentibus, amotis, ac Bambergenſi Epiſcopo Clemente ſecundo, iis ſubſtituto: Clementi è vivis ſublato Damaſum, & huic rurſus Leonem nonum ſucceſſorem dedit. De conſtituendis Epiſcopis quin Cæſaribus in imperio ſtatuere liceret, nemo ambigere ſuſtinuerat: ſed Gregorius ſeptimus edicto præcepit Epiſcopis, ne diſtribui Epiſcopatus ab imperatore paterentur, neve ab eo peterent ſui confirmationem. Nec hic conſtitit Gregorii furor, ſed illam à tot impera-

rato-

ratoribus & Epiſcopis Romanis ſancitam & toties repetitam legem, qua ſine aſſenſu imperatoris Romanum Epiſcopum creari non licebat, prorſus confringere equis viriſque anniſus eſt. Commiſit Henricum ſeniorem cum Saxoniæ principibus, quo liberius imperatoriæ maieſtatis iugum excuteret; quod etſi Henrico patri non poterat, qui antiquiſſimam ſemper habuit imperii maieſtatem, filio tamen id poſtea Calixtus extorſit. Etenim Henricus nefandis pontificum machinationibus & perfidioſis ſuorum feſſus defectionibus, ceſſit rabiei pontificum, ac ius creandi pontificis, conſtituendi Epiſcopos, iura denique ſacrorum omnia, Rom. pontifici apud Vangiones publicato decreto reſignavit: anno Chriſti milleſimo centeſimo vigeſimo ſecundo, non. Calend. Octob. *Peuc. 4. Chron.*

Chron. Nec in ſacris tantũm imperatoria maieſtas eviluit, ſed occaſione electitii iuris in profanis quoque iuribus decrevit. nam poſtquam Germanorum procerum ſuffragiis eligi Cæſares cœperunt, certis legibus circumſcriptam imperii poteſtatem adepti, non amplius pro arbitrio rerum gubernacula moderabantur. Præcipua quidem manſit Cæſarum autoritas, & pleraque ſoli ex ſententia uſque ad Carolum quartum gerere potuerunt; ſed adacti in certas leges, proceres alicubi in imperii ſocietatem adſciverunt: id quod hiſtoriæ ſuppeditant.

14. At Carolus Quartus, qui illicitis artibus rerum potiri cœperat, quiq; filium VVenceſlaum quibuſcunque conditionibus ad imperium extollere ſatagebat, lege lata, quæ Aureæ Bullæ nomine iam celebris eſt, plurimum pri-

priſtinæ maiſtati detraxit. Suſtulit, fateor, divino conſilio diſſidia, quæ in electionibus antea accidere conſueverant: ſed Cæſarum opes ac patrimonia exitioſiſſimo exemplo fere diſtraxit. Unde factum eſt, ut à multo iam tempore Auſtriaci cæteris Germaniæ principibus opulentiores, cum ingenti Germanicæ libertatis periculo, Cæſareo diademate ſoli micuerint. Bella quidem cõmuni Cæſaris & ſtatuum decreto ſuſcepta, communi eorum impendio geruntur. Camerale item iudicium Spirenſe procerum ſũptibus conſiſtit. Sed quæ ad ſplendorem Cæſaris, dignitatemque ſuſtentandam pertinent, propriis cuiuſque Cæſaris opibus incumbunt. Occurrere quidem Electores publicæ huic inopiæ in imperatoria Capitulatione voluerunt, ſtatuta iurataque lege, ut Cæſares aperta imperii feuda nulli alii

confe-

conferant, ſed Cæſareo patrimonio reſervent. Quomodo vero id uſque dum ſucceſſerit, eventus declarat. Ea ſane eſt rerum facies, ut nec vitia noſtra, nec remedia pati queamus. Sed abſint querelæ, ne tum quidem gratæ futuræ, ut ait ille, cum forſitan neceſſariæ erunt: iura nimirum imperii, non vitia perſequemur.

PARS TERTIA.

CAP. I.

De fine Reipublicæ Germanicæ.

1 SUperius unamquamq; rempublicam à publica civium ſalute & felicitate menſuram accipere tradidimus. Quæ quia in rectis reipublicæ formis tam parẽtium quam imperantium commoda complectitur, convenienti ſane Auguſti titulo Cæſarem inſigniri fatendum eſt. Quem etſi ab Octaviano, qui primus ob felicem geſtæ reipubl. ſucceſſum hoc nominis encomio ſplenduit, ſucceſſores acceperũt; imperatores tamen Germani fauſtiori omine, à fine gerendæ reipublicæ, non ab augurio, unde quidam Auguſti nomen Octaviano inditum ferunt, *Mehrer deſs Reichs*, decoro emblemate, celebrantur.

au-

Augent ſane rempublicam, qui in iuſtitia & æquitate ſummis pariter ac infimis ſuum tribui faciunt. Et hercle longe felicius geritur reſpublica, ſuumque aſſequitur finem, ſi magiſtratibus ſua conſtet autoritas, ac ſubditi in ſuo quiſque ordine & gradu ab iniuria undequaque præſtentur tuti; quam ſi longe lateque propagentur imperii fines. Non enim quam maxime dilatatos efficere imperii terminos reipublicæ felicitas eſt, ſed maximos minimos ſuo quoſque loco tueri. Cadit igitur calumnia eorum qui ex eo irriſui habent hunc titulum, quod multis abhinc annis Cæſares nec quicquam imperium adauxerint.

2. Contendimus autem, omnium vel infimæ ſortis civium ſalutem reipublicæ noſtræ eſſe propoſitam, niſi imperium vitioſum à rectis formis deflexiſſe proprio ac turpi teſtimonio conteſtari veli-

velimus. Humano corpori reſpublica ſimillima eſt, in quo diverſa membra certo ordine locata, ſuo quæque munere funguntur. Capitis imperio utimur: inſerviunt cætera; ſed ita ut unius ſit præſtantior opera, alterius vilior: in pectore robur conſiſtit; pedes manuſque fulciunt & parent. Interiora corporis, in alimentum accepta ac iuſta temperie digeſta quoquo in omnes partes diffundunt, ut ſuus cuique paſtus ſuppeditet; & tota compages, concinnantibus inter ſe partibus, ſervetur incolumis. Nam ſimul vel deſpectiſſima pars aliqua corporis corripitur, totum repente corpus languore & ægritudine oppletur, ac tandem diſſolutio ſequitur, niſi pars affecta convenienti remedio curetur. Conſimilis prorſus eſt imperii ratio. Quod facile intelligit, qui rerumpublicarum naturam, &

quibus legibus cives in unam rempublicam coïverint, non ignorat. Sunt principes in noſtra republica & magiſtratus: ſunt conſiliarii,& equeſtris ordinis viri: ſunt denique mercatores,agricolæ & opifices. Principes & magiſtratus, ſunt reipublicæ caput. Conſiliarii, oculi & ſpeculatores. Ordo nobilium & milites, pectus ac robur repræſentant. Mercatores,agricolæ & opifices, ad manuum pedumque munia conveniunt. Quos ſi deprimunt Principes opibuſque exhauriunt, perinde faciunt ac ſi ſibi manus pedeſve præſcinderent, aut certe ſucco paſtuque ſubtracto macie tenuarent, quo in capite vel pectore abundantior ſuppeteret pinguedo. Egregiam vero illam corporis pulcritudinem habitumque conformem! Viget igitur reſpublica, ſi capiti obtemperabitur, pectus, robur ſcilicet, ma-

manus, pedeſque, ſecuri iniuriarum, ſua munia obiverint, ac ſuo ordine fuerint tuti. Sed callida hodie conſilia in precio ſunt: unde tandem ipſi principes exoſi ſubditis, regnis provinciiſque excidiſſe conſpiciuntur. Nec diſſimilis erit eventus ubi ſimilia præceſſerint.

CAP. II.

De ſubiecto imperante, ſeu Civibus reipublicæ imperantibus, & primo de Cæſaribus.

1 PRæterea, ut Tacitus regibus olim Germanorum non infinitam fuiſſe & liberam poteſtatem prodidit, ita hac ætate conſtat, imperii Romano-Germanici ſummam non uni Cæſari competere; ſed principes & civitates in imperii ſocietatem certis legibus deveniſſe. Unde Germanorum rempublicam ex

capite & membris conſiſtere dixit Thuan. 2. *Hiſtor. in pr.* qui itidem principem & caput eſſe Cæſarem ait, ſecutus procul dubio Auream Bullã *t.* 2. §. *ego enim archiepiſcopus*, &c. & multoties Cæſares in receſſibus imperii repetitum hunc honoris & poteſtatis titulum ſibi attribuerunt. *R. A.* anno 1530. §. *der gleichen.* item anno 1566. §. *vvir vvollen auch, als Romiſcher Kaiſer und Oberhaupt im heiligen Reich.* &c. Membra Imperii ſunt Principes & civitates, qui vulgato iam nomine Status imperii appellantur. *R. A.* anno 1544. §. *als haben vvir.* &c. *eingeleibte glieder der Keyſerlichen Maieſtect. R. A.* an. 1541. in pr. item *glieder des Reichs. R. A.* anno. 1530. §. *vveiter* &c.

2. Cæſarum appellatio principio non officii ſed familiæ fuit, ſed conſtituto à Iulio Cæſare regio dominatu, ſucceſſores ut

con-

conditoris imperium, ſic & nomen ſuſceperunt. Auguſti fere ſimilis ratio fuit. Imperatores ſtante republica appellabantur, qui exercitui cum imperio præfecti feliciter cum hoſte conflixerant; unde Cæſares poſtea populare primum imperatorum nomen ac proinde minus invidioſum ſibi indiderunt. Principes dicebant, qui à cenſoribus in ſenatu conſtituti, ut primi ſententiam rogarentur. Item eos, quorum inter cives præcipua erat autoritas. *Paul. Man. de Senat. Rom.* Et *Plutarchus Ciceronem facile in republ. principem fuiſſe refert.* Et Valerius Maximus Metellum, poſtquam Africanum poſteriorem ſubito caſu interiiſſe audierat, exclamaſſe ſcribit: *interiit civitatis princeps.* Cicero paſſim Pompeium principem nominat. Sub his autem nominibus Cæſares principio invidioſam

potentiam occultantes, omnia in imperium acceperunt: unde ad poſteros promiſcua horum nominum appellatio defluxit, non familiæ iam aut ſplendoris ſed poteſtatis ſignificatio.

3. In principio autem imperatores ſucceſſione imperium nacti ad Ottonem tertium Saxonem uſque nunquam interruptam ſuccedendi conſuetudinem produxerunt. Nec impedit, quam plurimos Cæſarum antea violentis militum ſuffragiis vel ſenatus ſtatuumque cōſenſu eſſe electos: id enim nonnunquam vi contigit, ſæpius deficientibus legitimis hæredibus: non certe quia ſuccedere non licebat, ſed quia ſucceſſor deerat. Errore igitur ducuntur qui poſt Caligulæ interitum electionis principium ponunt. Accedere quidem his videtur Trebellius Pollio in divo Claudio. *Quintillus frater,*

ait,

ait, *Claudio ad ſidera demigrante, vir ſanctus & ſui fratris vere frater, delatum ſibi omnium iudicio ſuſcepit imperium, non hæreditarium ſed merito virtutum.* Sed quid iuvat nos hic detineri diutius.

4. Hodie Cæſares ad faſtigium huius Maieſtatis, non defuncti imperatoris coniunctio, ſed Electorum ſuffragia provehunt, *Aur. Bull. tit.* 2.

5. Fit autem Electioni locus, quando eligendi Cæſaris neceſſitas emergit. *Aur. bull. d. tit. in pr.*

6. Emergit autem morte, reſignatione vel depoſitione Cæſaris: nonnunquam utilitatis publicæ cauſa viventi ſucceſſor deſtinatur etiam invito. *art.* 32. *Capitul. Div. Matth. imperatoris.*

7. De morte fruſtra ſubiunxero. Reſignatio eſt libera Cæſaris voluntate rite facta imperatoriæ poteſtatis abdicatio. Licere au-

tem imperatoribus imperii habenas ſua ſponte deponere, Diocletiani, Maximiniani Herculei, Lotharii primi & Caroli V. exempla declarant, & complurium autoritate docuit Buxtorffius *theſ. 10. in diſſert. ad Aur. Bull.* Sed negavit fas eſſe Cæſari Paulus 4. Pontifex imperium eiurare niſi Romanæ ſedis autoritas interveniret, cui, ſi diis placet, ſoli de eiuratione & privatione decernere, divinitus datum ſit. *Thuan.* 21. *Hiſtor.* Indignæ ineptiæ, quas verbo refellas.

8. Libertima Cæſaris voluntas requiritur, ſecus iuramenti religione, quo devincti ſunt Cæſari Status & ſubditi, minime ſolverentur, qui legitimæ poteſtatis iugum vel invito, vel coacto Cæſari excuſſerint: prout contigit Carolo Craſſo.

9. Quoniam vero reſignatio nihil eſt aliud, quam debitæ obedien-

dientiæ & ſubiectionis remiſſio: intelligitur, iis faciendam eſſe, qui obedientiam debuerunt. Ii vero procul dubio immediate ſunt imperii ſtatus, quorum partes in Cæſaribus eligendis perpetuo privilegio ſuſtinent Electores. Coram his igitur imperatoriam dignitatem eiurandam eſſe efficitur. Quid vero omnino iuris eſt pontifici in Cæſarem & imperium? Sane ſi quicquam ad Papam imperium attinet; aut ſuperior Cæſare eſt & ſtatibus, aut par, aut inferior. Si ſuperior, nulla eſt Cæſaris ſtatuumque maieſtas: non enim eſt ſummum, quo eſt aliud ſuperius. Si par, quomodo æqualibus dominabitur? Præcipiendi ſane poteſtas quæ vi imperii exeritur, extrinſeca eſt, & propterea ſubiectum deſiderat, quod ſuccumbat agenti pareatque. *Ariſt.3. Eth.1. quod vero ſuccumbit, non eſt ei, cui ſuc-*

cumbit, æquale, quia æqualitas & poteſtas imperii differunt fundamento Relationis. Si inferior; quomodo leges ponet iis, à quibus accipere oportet?/ Cæterum nequiquam de clavium poteſtate ineptiunt Cardinales, ad pontificis nutum pronunciare ſoliti, *inquit Thuan.* 21. *Hiſt.* ac delecti ut & de Caroli ceſſione & inauguratione Ferdinandi diſpicerent, reſponderunt: acta Francofurti (ibi enim ceſſerat imperio Carolus) nullius eſſe momenti, cum non intervenerit in iis S.S. autoritas Chriſti vicarii, cui claves cœleſtis ac terreni imperii creditæ ſint, ſine quibus nec Carolus legitime imperio ſolutus, nec Ferdinandus in imperium recte ſucceſſiſſe dici queat. Quid, quæſo, abſurdius dicam, an magis impium dici poſſet, quam claves cœleſtis imperii pontifici datas eſſe? Anne etiam Servatoris
no-

noſtri cœleſte imperium à pontifice dependet? Chriſtus dicit Matth. ult., Mihi data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra; credo ſcilicet à pontifice! Sed audiamus pontificem adhuc paululum, qui Guſmanno Cæſaris legato reſpondit: *Quoniam Carolus apud nullum niſi ſe Cæſaream dignitatem eierare, nec Ferdinandus eam citra conſenſum ſuum accipere poſſit, ipſum intra tres menſes, iis, quæ à Cardinalibus propoſita ſint, ſatisfacere debere.* Sed Ferdinandus Cæſar, inſulſas Carafæ pontificis quiſquilias nihil moratus, continuo de re omni certior factus, Guſmanno mandat, ut niſi poſt triduum à mandato accepto à pontifice admittatur, ipſe rebus compoſitis Roma diſcedat, denuntiatione ante facta, ſe, quando à Cæſare ad pontificem ſit ablegatus, ut ei more maiorum filialem honorem exhibeat,

nec

nec tam longo tempore non abſque Cæſareæ maieſtatis imminutione ad mandata exequenda admitti potuerit, Roma diſcedere, ut Cæſarem de iis, quæ in hoc negocio intervenerunt, certiorem faciat: qui mox re cum VII-viris deliberata id facturus ſit, quod imperiali dignitati convenire videbitur.

10. De depoſitione Cæſaris periculoſa & difficilis eſt commentatio. Siquidem uni Cæſari tota rerum ſumma competeret, proclivius quid certi definiremus. Quippe conſtaret, nondum perrupto penitus reipublicæ vinculo, conſiſtere imperandi relationem atque parendi agendiq; , ac proinde depellendi magiſtratus poteſtate ſubditos deſtitui; ut ut principes iniquiſsima, quæ tamen reipublicæ fundamenta non afficiant, admiſerint. Egregie diſſeruit in hanc ſenten-

tiam

tiam eruditiſsimus Arniſæus *in lib. de poteſtate principum ſemper inviol.*

II. At vero cum imperii leges non omnem Imperatori maieſtatem deferant; pendeat facile quiſquam animi, utrum imperator legitima etiam poteſtate continuo ceciderit, ſi datæ poteſtatis limites tranſgreſſus, ea quoque uſurpet, quæ capitulationis legibus ſine ſtatuum ſuffragio exequi non licuerunt, vel non abuſus poteſtate legitima. Arniſæus ex conventionis legibus depelli imperio poſſe nõ dubitat. *d. lib. de princ. pot.* & c. c 1. propterea, quod Alciati aliorumq; iudicio, domino prius frangente fidem, ſubditi quoque conventionis legibus liberati cenſeantur, quas ipſe princeps irritas prior habuiſſet. adducitur Gloſſa, Alexander: Carer, & Epiſcopi Moguntini de abdicatione Henrici quarti dicterium.

rium. Reinkingus paulo liberius de principibus ſine diſcrimine deturbandis decernit. *lib.* 1. *claſſ.* 1. *c. fin.* Sed vereor, ut ad principia politica congruentia dixerint. Næ enim ille iſtiuſmodi conventiones non ſatis aſſequitur, qui imperium potius iis dari, quam denegari exiſtimat. Excipiuntur inquam his conventionibus imperii partes, quas in principem non conferunt Electores, ſed ſibi ſtatibuſque reſervant, in ſtatuum pariter & Cæſaris moderamine relictas: non detractæ vero his legibus, imperii partes, iiſdem conditionibus in Cæſarem tranſeunt, quibus abſolutæ poteſtatis princeps perfruitur: ut proinde principes diviſam maieſtatem adepti, quantam & quatenus adepti, non alia ratione perdant, ac ſi abſolute rerum potirentur. Non excidit igitur convenienti poteſtate Cæ-

ſar,

ſar, etiamſi debiti imperii terminos tranſiliverit. Nec, opinor, cohibebit aſſenſionem vir doctiſſimus, ſi ſua ipſius argumenta, quibus tantopere principum authoritatem munivit, ut par eſt, interpretabitur, nam earum maieſtatis partium dominus conſtituitur imperator, quaſquas ipſi Electores contulerint.

12. Capitulatio vero de data poteſtate nihil imminuit, ſed quas maieſtatis partes non impertiant Electores, declarat, & ſi paulo profundius penetraremus, rebus potius quam verbis dediti, nulla pene deprehenderetur conventio. Ecquid enim conventionis eſt, ſi de re mea tibi indebita non danda paciſcerer? Ecce vendo tibi fundum, tertia parte detracta: numnam de parte, neque vendita neq; tradita, conveniſſe iudicabor? Digna profecto tractatio, quam uberius exeque-

queremur. ſed habenda eſt ratio inſtituti.

13. Sed cum fieri non poſſit, quin omnis reſpublica, quæ ſuo imperio regitur, abſoluta rerum omnium ſit domina, ſive in uno ſive diverſis ſubiectis Imperii poteſtas ſita ſit, ſequitur omnino, de rerum partibus, quarum moderatio in Cæſarem non tranſivit, ſtatus cum Cæſare coniunctim ſtatuere, ac ariſtocratice dominari. Unde efficitur fruſtra, quæri, an liceat defugere Cæſaris imperia, ubi ſolus imperandi poteſtate non polleat. Impune quippe negligitur iuriſdictio, quæ poteſtatis limites egreditur: nec ibi inobedientia eſt, ubi nulla imperandi poteſtas. Quæ vero ſolius Cæſarei ſint imperii, & quæ coniunctim principes temperent, diviſa ſuo loco rerum genera demonſtrabunt.

14. Cæterum vivo adhuc Cæſari-

ſari unanimi Electorum ſuffragio Cæſariſque aſſenſu ſucceſſorem ſubiungere permiſſum eſt, ſi id ex uſu videatur: ſed ſine Cæſaris conſenſu Electionem irritam dicit Buxtorffius. Sed id ex Aurea Bulla vix convenit, ſi modo Cæſar negligentius rempublicam adminiſtraret. Omitto capitulationem, quæ & invito Cæſari ſucceſſorem ſubſtitui poſſe diſerte declarat. *Cap. Matth. & Ferdinand.*.

15. Ergo, ſi, ut diximus, his caſibus imperium vacet, vel alias uſui ſit imperio, Carolina conſtitutio Electores creandi Cæſaris neceſſitate adſtrinxit, *Aur. Bull. tit.1. in pr. d. tit. 4.* Moguntinus, Trevericus & Agrippinas Archiepiſcopi, Rex Bohemiæ, Palatinus ad Rhenum, Saxo & Brandeburgicus, ſeptem viri, hoc munere funguntur, *d. c.* 4: ſecluſis aliis imperii ordinibus, quos ante

Friderici ſecundi Imperium ſæpius eligendis Cæſaribus interfuiſſe proditum eſt: de quo poſtea.

16. Poſtquam igitur Moguntino de Cæſaris obitu innotuit, intra menſem à die notitiæ, Electoribus cæteris literis denuntiat, *Aur.Bull.t.*1.§. *cum autem*, & *tit.*18. ut intra tres menſes à certo & expreſſo die, quo veriſimile eſt, intimationis, quas vocant, literas redditum iri, Francofurti conveniant ipſi, aut miſſos cum ſufficienti mandato legatos præfinito tempore præſto eſſe iubeant, Cæſaris eligendi cauſa. *Aur. Bull.tit.*1.§.*praterea.*

17. Nec trimeſtre ſpatium publica lege definitum ſuo ſolius arbitrio reſtringere poterit Moguntinus, tum quia ius publicum non eſt in ipſius manu, tum quia Electorum iura ne Cæſari minuere licet: *Aur. Bul.* 2. §. *&*

quia.

quia. ſed tenentur inſervire Imperio Electores, ſi citius eos convenire reipublicæ uſus requireret. Buxtorff. *d. diſputat. theſ.* 20.

18. Si vero ſuperſedeat Moguntinus ſuo muneri, ſua ſponte vel mutuo admoniti ſeptemviri, Francofurti convenire iuſſi ſunt, Cæſarem electuri. *d.t.* §. *cum autem.*

19. Illegitima vero eſt Electio, ſi Moguntinus quibuſdam vocatis unum atque alterum omiſerit. *arg.* §. *debet autem.* nam ad Electiones & collegiorum actiones, omnes vocari debent. *c. bona memoria. c. quod ſicut.* §. *ſi autem de Electionib. c. cum in eccleſiis. eod. in* 6. *Fachin. conſ.* 55. *vol.* 1. Conſiſtere quidem initio Electionem Buxtorffius autumat, ſed à contempto & ratam & irritam haberi poſſe. *d. diſputat. th.* 18. & 19. De quo magnopere dubito. cur enim non acceſſit vel

non vocatus? Conveniant, ait imperator, motu proprio, ſi Moguntinus in intimatione & executione fuit negligens, etiam non vocati. *d. loc.* §.*cum autem.* Si, inquam, negligens fuerit Moguntinus, an igitur ſola negligentiæ culpa putanda eſt, ſi aliquibus citatis, alios habeat contemtui? non temere ſed ſubdolo conſilio præteriti forte viderentur. Quid igitur? rem nullibi definitam nec ego definio. Prudenter ſane Principes ultro advenerint, quia Electio iure publico ipſis, non vocatione Moguntini, tributa eſt.

20. Quid igitur, ſi negligentia Moguntini fiat, ut proprio motu principes convenire oporteat? conſtiteritne Electio, uno atque altero non ſponte advolante? an vero congregati Electores abſentem adventus admonere debebunt? Electionem ratam putem: etenim ultro unicuique con-

conveniendi neceſſitas incubuit; ergo propria cuiuſque abſentiæ culpa complurium vota non impediet. *d. loc. §. cum autem. & §. ſeq.* Prudenter ſane principes de adventu interpellabunt abſentes, ut turbarum occaſio evitetur.

21. Electores Eccleſiaſtici æque ac politici ordinis, illi nondum confirmati à pontifice, neque à Cæſare inveſtiti, hi octodecim annorum Electioni Cæſaris intereſſe poſſunt. *Aur. Bull. t. 7. Heig. 1. quæſt. 4. Buxtorff. in d. diſp.*

22. Loci quidem non uſque adeo præciſa neceſſitas eſt, ut Ruperti Electio, quem Bopardiæ elegerunt, declarat. *Peuc. lib. 5.* non temere tamẽ Electores quid in republica innovaverint.

23. Coacti iam Electores, ad formulam præſcriptam iurisiurandi religione obſtricti, aggrediuntur opus, ac quem intra tri-

ginta à præſtito iuramento dies Germanicæ ſtirpis vel unanimi conſenſu vel plurium ſuffragiis eligunt, is legitimus Imperator rite haberi ſolet. *Aur.Bull.c. 2.§. præſtito. & §.poſtquam.ſeq.* uſque adeo, ut unus Electorum à tribus aliis electus, ſibi ipſi ſuffragari, ac addito proprio voto diſſidentes numero ſuffragiorum vincere poſſit. *d.tit.2.§.fin.*

24. Quod autem de dierum numero addidimus, non eo pertinet, quaſi prætetito triginta dierum decurſu, eligendi poteſtatem obſeptam velimus; ſed quod Electoribus non ſit impune, ſi ultra electionem protraxerint. Nam exacto triginta dierum curriculo, neque dum edito Cæſare, pane ſolum & aqua vivere iuſſi ſunt, uſque dum hac cibariorum tenuitate commonefacti, maiori ſaltem votorum numero in Cæſarem conſpirent. *d.loc.*

d. loc. §. præſtito. &c.

25. Recedere quoque Francofurto Electores iure non poterunt, priuſquam Imperatorem prodiderint. *d. loc.* Et quoniam hæc Carolina Conſtitutio communi Cæſaris omniumque procerum conſenſu munita eſt, *Aur. Bull. in proœm.* non licet Electoribus contra niti aut propria autoritate publicæ legis vigorem pervertere, iureiurando etiam ad præſcriptam regulam devinctis. Eius enim eſt abrogatio, cuius inſtitutio legum; ut ex principiis politicis liquidum eſt. Et eligendi facultas ſeptemviris non iure maieſtatis, ſed perpetui magiſtratus competit, quem nomine & conſenſu totius Imperii conſecuti, aliter gerere non poſſunt, quam ad publicarum legum amuſſim: exemplo omnium magiſtratuum.

26. Sed & legitime citati Ele-

ctores, ius ſuffragii tum quidem amitttunt, ſi neque ipſi, neque per procuratores Electioni interfuerint, aut præſentes ante Electum Cæſarem receſſerint. *Aur. Bull.c.1.§.debet autem.*

27. Electus denique hoc pacto Cæſar non prius imperii adminiſtrationem ſuſcipit, quam Electoribus iura & immunitates illibatas fore, ac ſancte capitulationem ſervatum iri receperit. *d. loc.§. & quia. &c.*

28. Quo facto libera ſtatim adeundi imperii facultas eſt. Nec eſt, quod Pontificis Romani confirmationem ſeu approbationem moretur, ut ſolidiſſime docuit Georgius Sigiſmundus Seldus, Caroli V. Ferdinandi primi, ac Maximiliani ſecundi, Cæſarum Cancellarius, *In ſeinem bedencken an Kaiſer Ferdinand von der vvahl,* & Gold. paſsim luculenter comprobavit. Ingeminant Pon-

Pontificii identidem, & Bellarminus præter cæteros, confirmationem pontificis & eidem à Cæſaribus promiſſam obedientiam: unde caſſam Cæſarum poteſtatem contendunt, pontificia autoritate nondum probatam. Sed ipſe Ferdinandus hanc obedientiam ita accepit, ut ſe iam ante confirmationẽ Auguſtũ appellet, ſeque more maiorum Eccleſiæ Rom. omniumque aliarum præcipuum patronum, tutorem & defenſorem fore polliceatur. Et licet moroſus Carafa ob recentes cum Auſtriacis ſimultates, principio Guſmannum ut Cæſareum legatum admittere recuſaret, inſtanti tamen ex mandato Cæſaris legato cedere coactus eſt, ac ipſum ut Cæſareum legatum, non enim aliter voluit Guſmannus, audivit. *Thuan. 21. Hiſtor.* Summa fere legationis fuit: facturum Cæſarem ut primo

 quo-

quoque tempore veteri & recepto more de coronatione ſua honorificam ad pontificem legationem adornaret : nec amplius quicquam. Ex his & ſimilibus Pontificii Romanæ ſedis confirmationem hactenus aſſeruerunt: perinde quaſi Colonienſis coronando Cæſarem faceret. Argumenta quidem alia pontificiæ in Cæſarem autoritatis conglomerant: ſed magnam partem eius farinæ, ut ad rem nihil magis attineant, quam cupreſſus ad naufragium. ut videre eſt ex Onuphrio, & Aventino, & Goldaſto. Petrus Herp. Monach. Francof. *in Chr. Francof.* de Ludovico Bavaro; *Legem*, ait, *Imperator edidit talem: Electus Francofurdiæ in Imperatorem à principibus Electoribus, adminiſtrationem Imperii habet plenam.* Rebdorfienſ. *in anno* 1339. *Nuncii imperatorii domum Roma reveniunt. Principes Electores con-*

conveniunt, & per iuramenta ſua definiunt, quod electus in Regem Romanorum à maiore parte eligentium plenam habeat poteſtatem in adminiſtratione imperii.

29. Atque hæc quidem de Cæſare rite conſtituendo: qui ſi ſolus dominaretur, expedita eſſet imperantium definitio: ſed cum proceres imperii in multis cum Cæſare concurrant, de illis quoque diſpiciendum eſt.

CAP. III.

De Principibus & Statibus Imperii.

1 PRoceres autem propter illam Imperii communionem, ſtatuum nomine inſigniti ſunt. Ac non incommode fortaſſis deſcribuntur, *ſingulorum territoriorum Domini, qui una cum Cæſare imperandi poteſtatem habent.* Vel ſecundum alios: *qui ius*

ius ſeſſuræ & ſuffragii in Comitiis habent. Paurm. 1. *de iuriſd.* 6. & 8. *Steph.* 2. *de iuriſd. part.* 1. *c.* 4. *n.* 30. Includit definitio, ſi in potentia, ut par eſt, acceperis, etiam illos, qui in Imperii collegium cooptati ſunt, nullam dum in Comitiis actu ſeſſionem ſortiti. *Dec. comit. ann.* 70. *§ nach dem auch. Petr. Denaiſ. pr. iur. Cameral. tit.* 287. *n.* 3.

2. Licet vero nullo certius argumento ius ſtatus probari poſſit, quam conſuetudine lati in Comitiis ſuffragii, aut allegentis Imperatoris in ſtatuum conſortium facto & conſenſu, *arg. Dec.* 1. *anno* 70. *§. nach dem auch,* aliis tamen idem indiciis cognoſcitur. Etenim in Album ſeu Matriculam Imperii recepti ſtatuum loco cenſentur. *Gail.* 1. *obſ.* 21. *n.* 7. *Frid. Mind.* 2. *de proceſ. c.* 67. *n.* 4. adeo ut ex matricula pro ſtatu iuris oriatur preſumptio. *Gail. d. obſ. n.* 3. & 9.

& 9. Et cum varient matriculæ, præcipuam ſemper habendam eſſe rationem, quæ anno 21. in Comitiis Wormatienſ. digeſta eſt, ſtatutum eſt. *receſ. Imp. 76. Denaiſ. iur. Cam. tit.* 191. §. 9. Confert quoque aliquid argumenti, ſi quis indictiones, contributiones & collectas Imperii pro rata ſua quolibet tempore ſolverit. *Gail. d. obſ. n. 9.*

3. Et hinc procurator fiſci, qui officii ratione de ſtatibus eximendis diſquirere tenetur, ita libellum formare ſolet. 1. Eximendus imperii Albo, iam olim ut ſtatus inſcriptus eſt. 2. Feuda, dignitates, & Regalia, ab Imperatore & Imperio immediate recognoſcit. 3. Ad conventus & comitia imperii perinde ut alii ſtatus vocatur & comparet. 4. Habet in Comitiis Seſſionem & votum. 5. Pro rata contribuit. Utique igitur in poſſeſſorio obti-

nere

nere debet, cum habeat præſumptionẽ pro ſe. *Gail.d.obſ.n.9.*

4. Etſi autem hæc Imperii communio per ſe ex ditionibus non profluit, hodie tamen non reperias cuiquam in comitiis locum fieri, qui non ſublimis territorii iura in propriis ditionibus obtineat. Atque adeo territorio innexa videtur ſuffragii poteſtas, ut nonnulli pro ratione diverſarum ditionum, votorum pluralitate emineant. *Bertram. in diſp. do Comit.*

5. Et ex hoc porro ſuffragii iure ſtatuum ſuperioritas hodie derivanda eſt, ſi regiam & ſublimem illam iuriſdictionem ſtatibus, non verborum lenociniis, ſed reapſe, aſtruere & volumus & poſſumus.

6. Etenim ut inter cives omnis Imperii poteſtas iuriſdictionis ambitu continetur: *Paurm. paſſim de iuriſd.* ſic omnis iuriſdi-

dictio, ut ſupra ex ipſis fontibus oſtendere ſtuduimus, vel formalis eſt & independens, acproinde ſuprema & maieſtatica; vel dependens, precaria ac magiſtratus iure competens. Ergo ſublimis, ut vocant, ſtatuum iuriſdictio ſeu ſuperioritas, itidem eſt, ut ita loquar, vel maieſtatica, vel magiſtralis ſeu dependens. Si magiſtralis ac dependens, qui obſecro, erit regia? numnam regiam iuriſdictionem in dignitatum nominibus conſiſtere potius, quam formali poteſtate putabimus? Nos quidem in parte prima, ne inveteratis erroribus duceremur, ex natura imperiorum *Iuriſdictionem eſſe potentiam activã gerendæ reipublicæ* demonſtravimus, *quæ regio ſplendore non ſit neceſſario conſpicua*. Igitur regia iuriſdictio, eſt maieſtatica ſeu prima poteſtas adminiſtrandę reipublicæ: & contra quæ quantaquanta aliun-

aliunde dependet tota, nomine quidem regia appelletur, non pugno; at re ipſa eam iure magiſtratus tantum convenire contendo.

7. Et vix conſiſtere poteſt, quod Knichius, vir ſane doctiſſimus, tradidit 1. *de ſublim. & reg.* 1. *n.* 216. *& ſeq.* ubi inquit, *quemadmodum Cæſari in toto orbe competit omnimoda ſuperioritas, iuriſdictio & dominium, ita etiam principes ſibi vindicant & iuriſdictionem in ſuis terrioriis erga ſubditos.* Quæro, ſi Cæſaris eſt in toto orbe iuriſdictio, anne & eiuſdem in ſingulis principatibus? certe aliter fieri nequit, quin totius orbis iuriſdictio ſingulas partes comprehendat. Quæ igitur eſt Principum ſuperioritas? poterit ne Cæſaris ſimul in eodem principatu ſuprema eſſe iuriſdictio & itidem Principis? numnam duo ſunt in uno ordine primi?

8. Paur-

8. Paurmeiſterus, admodum peritus iurium imperii, 1. *de iuriſd.* 3. 6. & 8. ſupremam Principum iuriſdictionem ſimpliciter depẽdere exiſtimat. Similiter Schrad. *de Feud. part.* 4. *c.* 1. Ex quo neceſſario ſequitur, Principes in ſuis ditionibus eſſe tantum magiſtratus; quod, haut ſcio, an non longe ſit quam illud Knichii inconvenientius. Etenim magiſtratuum iuriſdictio non poteſt non aliunde dependere, ac idcirco eam ſupremam dicere contradictio eſt. Suſtulit igitur Paurmeiſterus ſuperioritatem Principum, ac exuit poteſtate, quam ne Cæſar quidem poteſt pro arbitrio adimere.

9. Quid igitur? omnis iuriſdictio vel eſt in ſacris, vel profanis, in iiſque vel conſtituit ius, vel reddit. Eſt denique apud Cæſarem ſolum, vel apud Cæſarem & ſtatus ſimul.

10. Reddendi iuris poteſtas hic & hic eſt tota Cæſaris, adeo ut ne comitia quidem de hac quicquam participent.

11. Conſtitutio iuris in ſacris per religioſam pacificationem fere ſtatuum facta eſt.

12. Conſtitutio vero in profanis, partim eſt ſolius Cæſaris, partim communis Cæſaris & ſtatuum, ut infra ex diviſis rerum generibus clarebit.

13. Iam vero in illis quæ ſolius ſunt Cæſaris, nulla eſt principum (quo hic promiſcue omnes ſtatus accipio) ſuperioritas, ſive ſuprema iuriſdictio. Luculentiſſimo argumento eſt ſumma Cæſaris reddendi iuris poteſtas, quæ adeo adhuc propria eſt Cæſaris, ut omnium Imperii principum ſententiæ, Cæſareæ iuriſdictioni ſubiaceant. Ne Electores quidem excipio, quorum iuriſdictio ſi non appellando, ſupplicando certe

certe Cæſari ſubiicitur, patiturque Cæſaream iuriſdictionem ſuperiorem. *Gail. Knich. & alii uſu edocti.*

14. Imo ubi conſtituere de iure ſolius eſt Cæſaris, ibi nulla fere eſt ſtatuum iuriſdictio, nedum ut ſit ſuprema. Verbi gratia: Ducum, Marchionum, imo Doctorum creatio, tantopere eſt Cęſareæ iuriſdictionis, ut nec in comitiis Principes, multo minus ſeparatim, quicquam harum rerum poſſint.

15. In quibus autem Statuum & Cæſaris communis eſt iuriſdictio, ea ad comitia ſpectant, & exinde principum ſuperioritas petenda eſt.

16. Quoniam igitur Principes ditionibus innixi ratione ſubiecti territorii in comitiis ſuffragia ferunt; earum rerum quæ in comitiis peraguntur, in ſuis ditionibus ſupremam atque adeo ma-

ieſtaticam iuriſdictionem principibus competere, breviter explanabo.

17. Res igitur in comitiis decernendæ, per ſuffragia ſtatuum inter ſe, & poſtea ſtatuum & Cæſaris conventione, definiuntur. Ubi nec Cæſar ſtatibus, nec ſtatus ſibi mutuo ſtatuendi poteſtatem impertiunt, ſed quiſque independẽter ſuffragãdi facultate pollet, & licet ſuperentur ſuffragiorum numero, non tamen ſuperantur, quatenus effective, in ordine longitudinis, cauſanti ſuccumbunt, ſed quatenus in latitudine oppoſiti contrario robori cedere coguntur. Nec ullius votum eſt cauſa alterius. Ergo nec vota omnium, quia nihil eſt in toto collectivo, quod non conferant partes. Si igitur nulla ineſt partibus cauſatio, quomodo eam in totum contribuent? Admitteretur etiam in cauſſando circulus, quæ abſur-

abſurditas in nulla diſciplina, nedum in prudentia civili ſecundum Ariſtotelem omnium præſtantiſſima, ferenda eſt.

18. In rebus igitur ad comitia ſpectantibus Principes in ſuis ditionibus habent maieſtatem ſeu ſupremam iuriſdictionem, quam ſuperioritatem vulgo appellamus. Eaque quamdiu in comitiis votorum numero non ſuperata vel revincta eſt, eſt liberrima, nec Cæſari nec cuiquam principum ſuppoſita, & utcunque ſuperetur, non tamen deſinit eſſe ſuprema quoad dependentiam. Etenim non à comitiis ut priori puta cauſſa vel efficiente vel formali dependet, quatenus magiſtratus à maieſtate eſſe ſuum accipiunt: ſed quaſi vi contraria, legitima tamen, in latitudine oppoſita ſuccumbit. Similiter ut in conflictu unus à pluribus ſuperaretur, non vi cauſalis dependen-

tiæ, ſed contrarii oppoſiti, quod debilius oppoſitum robore contrario ſuperat.

19. Quæ recte intellecta decantatam principum ſuperioritatem tandem patefacient. De qua multa quidem eximia à doctiſſimis viris tradita accepimus, ſed tamen interſperſa eiuſmodi, ut non hanc ſolum partem, ſed totam fere iuris publici ſcientiam infinitam, verborum potius dulciſono ſtrepitu, quam indubitatis & realibus principiis, inſiſtere exiſtimes. Dicunt, Principem tantum in ſuo territorio poſſe, quantum Cæſarem in univerſo imperio, & poſtea rebus hæc axiomata applicaturi ita ſe parant, ut videas, quæ dixi, accidere.

20. Vacillatne igitur hæc ſummorum virorum definitio? Conſiſtit, ſi de Cęſare prolatam de comitiis acceperimus. Etenim quæ in

in comitiis, quoad totum imperium, ſtatuuntur, ea Principes comitiorum participes in ſuis ditionibus independenti poteſtate adminiſtrant, niſi legibus publicis mutuo obligati alicubi impediantur. Nam iis ſive propria conventione, ſive numero victi parere coguntur. Quæ vero ſolius ſunt Cæſareæ maieſtatis in univerſo imperio ac proinde in ſingulis ditionibus, in iis principes à Cæſarea maieſtate dependent. Eſſe quenquam ſupremum, & eatenus nihilominus dependere, manifeſto implicat.

21. Intelligitur ex ſuperioribus, ſi quæ civitates utcunq; immediatæ ius comitiorum non habeant, eas pariter ut nobiles immediatos ſuperioritatem non habere: ſed quicquid in iure dicundo potuerint, id ab Imperii vel Imperatoris maieſtate deſcendere; & quo minus Cæſar iis pro

arbitrio poſſit eripere iuriſdictionem, fieri vel privilegio, vel conventione, vel alio aliquo iuris privati argumento, quod Cæſarem, quia iuriſdictio in commercio eſſe cœpit, ſubvertere iniquum ſit. Unde & ſtatuum iuriſdictio, quæ in reddendo iure conſiſtit, defenditur, licet Cæſareæ iuriſdictioni pœnitus ſubiecta ſit. Et hæc quidem aliquanto alieniori loco, ſed tamen occaſione iuris ſtatuum diſſerere placuit.

22. Præterea quoniam in Imperii comitiis per tres claſſes ſuffragia feruntur, conſentaneum eſt ſtatus in triplici quoque differentia proponere.

23. Diſtribuuntur igitur in Electores, Principes, & Civitates Imperiales.

CAP. IV.

De Electoribus.

1 ELectores ſunt ſeptemviri, qui eligendi Cæſaris ius habent; quo vero temporis articulo ius eligendi Cęſaris & à quo ad ſeptemviros modernos reciderit, varii magno conatu exquiſiverunt. Bellarminus lib. 3. *de tranſlat. Imper. Rom. c.*3. Gregorium V. autorem facit; adductis in eam ſententiam & hiſtoricis & decretis pontificum. Meibon. *in not. ad lib.*3. *Monar. Sleid.* alios quoque inſuper recenſuit. quos refellunt Illyricus *in lib. de tranſlat. Im.* Heig. & ſolidiſſime Goldaſt. & Arniſæus. Otto quidem Imperator, primus inſtituit ne alius Imperator eligeretur quam Germanus & niſi ab iiſdem, *Sigon. lib.* 7. *Hiſt. Ital.* nequaquam tamen ad ſeptemviros ſtatim eligendi poteſtas decucur-

rit. Imo Cæſares uſque ad Henricum V. legitima ſucceſſione Imperium adibant, & Gregorius ſeptimus, pontificii dominatus autor, Cæſarum ſucceſſionem turbare primus ſuſtinuit. *Goldaſt. in replicat. pro Imp. c.* 18. Tametſi enim poſt exciſam Caroli proſapiam Imperatores eligi oportuit; id tamen nunquam contigiſſe legitur, niſi legitimus ſucceſſor deficeret. Et Henricus Bambergenſis Ottonis III. ſobrinus, hæreditario ſibi iure Imperium deberi, contra Colonienſem contendebat, ut ut procerum conſenſu Cæſareo iubare fulgeret. Et Henricus VI. offenſus perturbationibus Imperii, quæ ex invaleſcente iam electionis iure ſuborta fuerant, priſtinam ſuccedendi conſuetudinem lege lata reduxit. *Ioann. Monach. in magn. Chron. Belg.* quod edidit Ioann. Piſtor. Ubi erant igitur tum temporis

poris Septemviri? Quotquot denique ante Friderici II. tempora eligendo fuerunt ad Imperii culmen evecti, communi ſuffragio ſtatuum id aſſecuti inveniuntur. Cunradus Suevus promiſcuo Principum conſenſu, vacua tum temporis ſede Moguntina, Saxone etiam & Norico prorſus non vocatis, Cæſaream dignitatem obtinuit: *Otto Friſing. lib.* 7. *c* 27. Fridericus qui Cunradi imperium excepit, ab omnibus totius Germaniæ Principibus electus eſt. *Otto Friſing.* 2. *de reb. geſt. Frid. c.* 1. Cunradus item Salicus communi procerum ſuffragio imperium obtinuit. *Vrſperg. in Chron. ann.*1015. Qui inter alios etiam Bambergenſem Epiſcopum annumerat. Præcelluit quidem iam inde à Friderici primi temporibus Moguntini autoritas, cui ipſe Fridericus ſe primam ſui Electionis vocem debere

bere confitetur, apud *Radev. lib.* 1.

2. Audebo dicere, ſi quis unquam imperatorum Septemviros certo definiit, feciſſe id Fridericum II. modo aſſerere liceret, eum hoc pacto Electoribus eligendi poteſtatem feciſſe, ſi nemo ex ſe genitus ſupereſſet. Idque proclivius dixerim; quod poſt primogeniti Henrici miſerabilem interitum, ad Cunradum paterna potiſſimum autoritate Imperium devenerit, cui Electores VVormatiæ aſſenſerunt, anno 1235. Qui poſtquam Manfredi nothi fratris ſcelere oppetiiſſet: VVilhelmus Hollandiæ Princeps, primus, ut opinor, Septemvirorum ſuffragiis Imperator dictus eſt. *Trith. in Chron.* Ante Friderici vero II. ætatem ſeptemvirorum non memeniſſe hiſtoricos, prodidit Thuanus 2. *Hiſt.* Martinus vero Polonus, qui à Fri-

à Friderici Imperio ad Rudolphum ætatem produxit, diſerte tam nomina quam officia ſeptemvirorum deſcripſit, additis verſibus, quos repetit Papaberg. *de iurib. Imp.*

Moguntinenſis, Trevirenſis, Colonienſis,
Quilibet imperii ſit Cancellarius horum.
Et Palatinus dapifer: Dux portitor enſis:
Marchio præpoſitus Cameræ: Pincerna Bohemus.
Hi ſtatuunt Dominum cunctis per ſecula ſummum.

Quicquid eius ſit, certe ante annum CIↃ CC LXXIII. Septemviros cœpiſſe neceſſe eſt. Eo namque anno Peucerus ſeptemviros Rudolphum elegiſſe tradit 5. *Chron.* Et quominus principio conſuetudine ad hos ſeptem ius eligendi Cæſaris deveniſſe exiſtimem, facit, quod rerum Germanica-

rum

rum Scriptores, ad Friderici uſque tempora eligendis Imperatoribus comitia ab omnibus Imperii Principibus ſive ſacris ſive ſolutis nullo diſcrimine celebrari ſolita, concorditer memorent, *Thuan. 2. Hiſtor.* ac VVilhelmum anno CIↃ CC IIIL, vivo adhuc Friderico, qui anno CIↃ CCL. è vita migravit, à ſeptemviris electum fuiſſe, proditum ſit *Trith. in Chron.* Quem anno quarto poſt, evulgata iam Friderici morte, ab Innocentio pontifice Lugduni approbatum ferunt. Ecce poteſtatem, perquam exigui temporis conciliatam decurſu: decurſu autem? imo nec quicquam temporis inter Fridericum & VVilhelmum interfuit, vivo ſcilicet Friderico electū: nec tantillum igitur idonei temporis ſpatium Electoribus Cæſaris dicendi poteſtatem adiicere potuit. Etenim Electores

res tum demum cæteris Imperii membris promiſcuam eligendi facultatem præſcribendo eripere potuerunt, quando Cæſaris creandi ius potuit competere; atqui vivo Friderico, ut ut diris pontificum machinationibus exauctorato, alium eligere non licuit, & ut licuiſſet, non tamen fuit Electoribus iuris quaſi poſſeſſio acquiſita, antequam eam cæteris excluſis ſemel ſaltem eligendo occuparent. Nulla autem præſcriptio ſine poſſeſſione contingit. *l.35.ff.de uſucap.* Quur igitur eligendi Cæſaris poteſtatem Electoribus Friderici conſtitutione obveniſſe dubitem, non video.

3. Electores autem ſunt Eccleſiaſtici, vel Seculares.

4. Eccleſiaſtici, Moguntinus, Trevirenſis, Coloñienſis, Archiepiſcopi: Seculares, Palatinus Rheni, Saxo, Brandeburgicus, & Rex Bohemiæ.

5. Hi

5. Hi autem virtute principatuum ſuorum ſunt legitimi Electores. *Aur. Bull. tit.* 7. Quod eo pertinet, ut, ſi Palatinus Palatinatum, Saxo Electoralem Saxoniæ ducatum, Brandenburgicus item Electoralem terram, ac Bohemicus Bohemiam, & denique quam quiſque Archiepiſcopus ditionem regit, legitimo titulo & iure acquiſierint, eligendi Cæſaris poteſtatem obtineant. Ex quo efficitur; ius Electionis perſonæ non ſimpliciter cohærere, ſed quatenus Electoralem ditionem legitime obtineat.

6. Bohemus ab indigenis regni proceribus per ſuffragia conſtituitur. *Aur. Bul. t.* 7. adeo ut quem ſecundum regni leges prodiderint, is ab Imperatore in regno adeundo impediri nequeat. *Aur. Bull. t.* 7. *& t.* 2. *§. & quia.*

7. Palatinus, Saxo & Brandeburgicus, ſucceſſione ſimiliter con-

conſtituuntur, vel ſi deſint ſucceſſores, poteſtate Imperatoria. A. c. 7.

8. Succeditur vel iure familię, vel pacti gentilitii, quod confraternitatem dicunt.

9. Succeſſio ex pacto delata proculdubio etiam Electoralem autoritatem adiicit: cum qui legitime Electoriam ditionem adierint, iidem virtute principatuum una cum cæteris Electoribus ius, vocem & locum habeāt. *Aur. Bull. t.* 7. Nec dubitemus, huiuſmodi fœderatos legitimo ſucceſſionis niti, ſi imperatoris acceſſerit confirmatio. *VVaermund. in meditam. pro ſad. Reuſn.* 1. *conſ.* 20. *Knich. de pact. inveſt.*

10. Sed magnopere attendere attinet, Electoratum non tam patris beneficio quam legibus Imperii deferri: & ſanguinis coniunctionem eſſe ſubiectum potius, quam cauſam ſucceſſionis:

ac primogeniti prærogativam paterno arbitrio non ſuccumbebere. in eandem fere ſententiam ſcripſit Franciſcus II. ad Helvetios, qui negat ſe adeundo regno paternam hæreditatem creviſſe, ſed lege regni, quæ iam inde uſque à primis Francorum regibus lata, ad mares proximos regnum deferret, ſibi obtigiſſe imperium. *Bodin.* 1. *de republ.* 8. *Hotom.* 2. *ll. regn. Franc.*

11. Unde primogenitus proprio iure, qui per primogenituram determinatur, ſimul atque in lucem editus eſt, ius ſucceſſionis adipiſcitur. Quocirca mihi vim primogenituræ non ſatis perſpectam habere videntur, qui iure repræſentationis vel tranſmiſſionis ſucceſſionem obtingere diſputant. Recte Laudenſ. *reſp.* 7. *n.* 37. *pro regn. Portug. Ceſſat repræſentatio ubi ius primogenituræ obtinet.* Et hinc Iuriſconſulti primo-

mogenituram ius inſtantaneum & qualitatem momentaneam dixerunt. *Tiraq. de primog. Roland. à Valle Conſ. 39. n. 49. lib. 4. Menoch. conſ.* 981. quaſi dicerent, illo editi primogeniti momento acquiri, non temporis lapſu ſuſpendi.

12. Ea vero familiæ ſucceſsio vel eſt deſcendentium, vel agnatorum.

13. Deſcendentium nomine hic veniunt omnes à primo acquirente propagati. *arg. t. 24. §. decernimus. &c.* idque in regalibus feudis quam maxime ſervari teſtantur *Covar. 3. var. reſol. 15. num. 4. Zaſ. & alii.*

14. Quoniam vero deſcendentes non promiſcue ſed ordine genituræ ſuccedunt: *Aur. Bull. t. 7. & 24.* veluti, ſi primogenitus ſine liberis deceſſerit, ſecundogenitus; & ſi hic ſine liberis deceſſerit; tertiogenitus admitti-

tur: *Aur. Bull. d. loc.* apparet, ut ſe habet primogenitus ad ſecundum, ita ſecundogenitus ad tertiogenitum.

15. Atque ea eſt conditionis, *ſi ſine liberis deceſſerit,* ratio, ut omnis primogeniti poſteritas ſecundogenitum, & ſecundogeniti pariter tota progenies, ſuccedendo antevertat tertiogenitum. *Tiraq. de iur. primog. quæſt.* 10. *Caſtrenſ. conſ.* 164. *lib.* 2. *Roland. à Vall. conſ.* 39. *n.* 47. *vol.* 4. Imo hanc conſtitutionis mentem ipſe Carolus Imperator expreſsit in Bulla Francofurt. dom. Saxon. Verba ſunt; *Si primogenitus ducis VVenceſlai præfati deceſſerit, maſculini ſexus laicis duntaxat, legitimis hæredibus non relictis: ex tunc ſecundogenitus filius VVenceſlai, Ducis prædicti; & poſt mortem eius ſecundogeniti filius ſenior, laicus; & ſi ſecundogenitus ſine hæredibus legitimis maſculini ſexus laicis deceſſe-*

ceſſerit, tertiogenitus &c. perpetuis temporibus obtinebunt per ſucceſſionem hæreditariam & paternalem, ut præmittitur ex ordine genituræ. Eiuſdem ſententiæ eſt Bulla Palatina à Sigiſmũdo anno 1414. Ludovico data, apud Goldaſt. *part. 2. der Reichsſatzung.*

16. Et eo magis conſentanea videbitur ſententia, quo momento nativitatis confeſtim ſuccedendi ius acquiſitum manifeſtius intelligetur. Ipſo igitur nativitatis veſtigio ius ex primogenitura ſuccedendi acquiri, non tempore delatæ ſucceſsionis, tantum non diſerte deciditur *in A. t. 7. Si elector eſſe deſierit.* verba ſunt Bullæ: *Ius, vox & poteſtas ad primogenitum, illo vero non exiſtente ad eiuſdem primogeniti primogenitum. &c.* ubi nepos primogeniti, cuius pater nunquam vivo avo Electoratum obtinuit, ad ſucceſsionem vocatur, qui ſi ius

primogenituræ tempore delatæ ſucceſsionis ſpectaretur, ex primogenitura admitti nequiret, quippe cuius parens ante quæſitum ius primogenituræ obiiſſet. Unde collegero, omnem omnino primogeniti propaginem, iure primogenituræ, ſecundogenitum eiuſque ſobolem, qua ætate, qua gradu potiorem, antecedere. *accedunt Menoch. præſ.* 71. *n.* 10. *Zaſ. conſ.* 8. *n.* 3. *lib.* 1. *Caſtrenſ. conſ.* 164.

17. Simpliciter item lex Carolina ſecundogenitum vocat, obeunte ſine liberis primogenito: ergo ſimpliciter deficit conditio, ſi primogenitus non ſine liberis obierit: quod procul dubio accidit cuiuſvis gradus relictis nepotibus. *arg. §. fin. Inſt. Qui teſtam. tut. dar. poſſ.* Et vulgata regula, quod *ſubſtitutus ſubſtituto, cenſeatur ſubſtitus inſtituto*; primogeniti poſteros ſecundo-

genito

genito anteponit, utcunque primogenitus morte interceptus actu ſuccedere nequiverit. Adeo ſcilicet hæc quoque ſucceſsio ad regulam vulgaris ſubſtitutionis vel fideicommiſsi puri congruere videtur, ubi pluribus certo ordine vocatis ius quidem quæſitum eſt, etiamſi ſucceſsionis ordinem expectare cogantur.

18. Sed iiſdem ponderibus primogeniti poſteritatem ad ſecundogenitum, & huius poſteritatem ad tertiogenitum exigimus: ipſa quippe ratio naturalis naſcendi & ſucceſsionis ordinem præfinit: ac, ſi tota poſteritate primogeniti excluditur ſecundogenitus, nomine ſecundogeniti tota eius proſapia excluditur. Quid ita? Aut vivo aut mortuo ſecundogenito, deficiet primogeniti poſteritas. Si vivo; quorſum de re manifeſta Imperator tam anxie cavit? ecquis poterit hic eſſe

propior? ecquis ſenior? Si in mortuo; aut fruſtra Cæſar de mortui prærogativa ſtatuit, aut ſecundogeniti nomine eius ſoboles intelligenda eſt. Ergo aut ineptiis illigemus Imperatorem: aut ſecundogeniti nomine totam eius progeniem complexi, totam progeniem tertiogenito præferendam ſtatuamus.

19. Fruſtra ſunt, qui hic de propriori ac ſeniori obiiciunt. hæc enim gradus ætatiſque prærorogativa non ſimpliciter ponitur, ſed in ordine geniture, & quatenus quiſque primo vocatus eſt. Sed non licet nobis hic eſſe longioribus: exſtat erudita commentatio Engelbrechti. Verbo igitur.

20. Sicut tota primogeniti poſteritas, ſecundum geniture ordinem, ſecundogenito cum omni progenie: ita ſecundogeniti proſapia tota tertiogenito præponitur.

21. Ex

21. Ex eodem fonte agnatorum derivanda eſt ſucceſsio. nam reſpectu primi acquirentis deſcendentium numero cenſentur, inter ſe vero collati agnatorum iure ſuccedere videntur. Sed quia huius ſucceſsionis ratio ex primogenitura deducitur, agnati ex ſecundogenito tertiogenitũ cum omni agnatione excludunt. pariter enim ratione primi acquirentis ſunt deſcendentes ex primo, ſecundo, tertiogenito poſteri, qui ſibi invicem ſecundum lineas præferuntur, non gradus. *arg. d.* 4.7. *d.* 24. Et hæc de ſucceſſione.

22. Porro ſi interciderint ſucceſſores legitimi, vel exciderint Electoratu; recidit ad Cæſarem libera poteſtas cuiquam Electoratum conferendi. *d. l.* 7. niſi anteriores Cæſares ſpem certam, exſpectativam vocant, fecerint, fore ut interciſa Electorali ſtirpe

alicui conferatur Electoratus. hunc enim aperto demum feudo Cæſar conferre tenetur. *arg. §. lucri. d. qui ſucceſ. feud. & §. moribus 2. ſi de feudo defunct.* &c. *Bocer. de Regal. c. 4. & alii ibidem allegati.*

23. Et quidem ſolius Imperatoris autoritate Electoratus iterum conferuntur, ut diſerte definitum eſt *d. c. 7.* Quantopere igitur aberrent à iuribus Imperii, qui Epiſcopo Bambergenſi Henricum Sanctum Electoratuum conferendorum ius tribuiſſe prodiderunt, etiam hinc intelligitur, quod tempore Henrici promiſcua adhuc fuit Electio. Freherus *l. 1. c. 15. de origin. Palatin. & in notis ad Petr. de Andlo.* Archipincernæ quidem, archidapiferi &c. officia cum commodis à Bambergenſi in feuda accipi, tradidit, ſed vel hæc Epiſcopo accepta ferri negat Knichius, *in pri-*

privil. Saxon. & Elect. c. 1.

24. Quia præterea facile factu eſt, ut legitimus ſucceſſor ætate minor rebus ex dignitate Electorali gerendis ſit impar, conſuluit Carolus minorennibus, quos octodecim annis circumſcripſit, ac proximum agnatum lege publica iis præſtituit tutorem. *Aur. Bull. t.* 7. Secus quidem id eſt in Bohemo, ut videre licuit in Electione Caroli V. cui proceres regni rege minorenni ſuffragium dederunt. Goldaſt. *Politiſche Krichshandel. part.* 1. *pag.* 29.

25. Sed oppido falletur, qui hanc iuris publici tutelam ad Regulas iuris privati exiget. Cecidiſſet penitus propoſito Cæſar hac lege ponenda de tutela Electorali, qua reſtincturus diſſenſionis fomenta ardentius inflammaſſet, ſi eam in diſpoſitione iuris Iuſtinianei voluiſſet relinquere.

re. Expedite definiit Iuſtinianus: Teſtamentarios latores legitimis eſſe anteponendos. Quod ſi fixum voluit, cur cauſam præbuit ambigendi? Cur legem neque controverſam, neque antiquatam, ut ridiculo procemio, ità inani effectu ſanxiſſet? Imo ſi ex iure privato Electoralis tutela putanda eſt, ut ſuſpecti removerentur tutores, ſi operam ſuam ultro ingererent, aut tutelam, ut fit, appeterent cupidius. *arg. l. 25. ff. de præf. l. 9. ff. de tut. l. 1. §. 7. ff. de off. proc. urb.*

26. Omitto, Civili Iuſtinianeo iure, tutelam penitus oneri eſſe tutoribus, *Inſt. de leg. Pat. tut.* publica autoritate ſuſtinendam, & totam ad pupillorum utilitatem gerendam. unde ſæpius tutores curatoreſque vel iuſta excuſatione hoc onere non liberantur, ut conſtat ex *tit. ff. de excuſ. tut.* Id vero in Electorali tutela

tela longe ſecus accidere liquet. Non enim interea temporis minoribus tantum proſpiciunt, ſed ingentia ſui incrementa ſentiunt. Principalem Magnificentiam alienis ſumptibus ſuſtentant: dignitatis ſplendor Electoribus ſimilis, & in toto Imperio & minorennium ditionibus, Electoralem potentiam conciliat. Ac propemodum durante cura ſuperioritatis Electoralis non ſunt adminiſtratores ſed Domini. Quę quanti in principibus viris putanda ſint, intelliget, qui repetita patrum memoria iura publica intuebitur conſideratius.

27. Porro ſi Teſtamentaria tutoris datio legitimæ anteponenda eſt, prout contingeret, ſi Electoralis tutelæ iura ad iuris privati regulas exigimus, tum Elector teſtamento poterit ruſtico vel ſutori imperii vicariatum conferre, ex plebeio ac ſubdito ſo-

ſolus efficere ſummum in Imperio Magiſtratum, comitiorum facere participem, & ius ſuffragii tam in comitiis Imperii quam Cæſareis tribuere. Quæ quam abſurda ſint, cui non ſuboleſceret? Nec Cæſari ſoli Vicarii conſtituendi poteſtatem competere conſtat, ſed eam penitus ex legibus Comitiorum profluere. Ergo multo minus Electoris arbitrio competierit. Ergo qui non poteſt Imperii vicarium conſtituere, nec ille poterit Electoralem tutorem dare.

28. Eccleſiaſticos Electores ſuffragiis ſodalium eligi notum eſt, ſed ob ſimilem omnium Epiſcoporum eligundorum conditionem de iis poſtea in commune dicetur.

CAP. V.

De principibus, Comitibus, & Baronibus Imperii.

1 SEcundum deinde ordinem Principes ducunt, unde & nominatio prodiit, licet annumerentur Comites, Barones, & Prælati.

2. Conſtat autem hic ordo Principum, qua politicis, qua Eccleſiaſticis.

3. Politici ſunt Principes proprie ita dicti: vel Comites & Barones.

4. Illi ſpecialibus Archiducum, Ducum, Marchionum, Landgraviorum nominibus inſigniri ſolent, quidam etiam ſolo Principis nomine ſunt illuſtres: ſed hi nomibus diſparati iuribus Imperii adæquati ſunt, ut ut aliqui ſplendore dignitatis emineant.

5. Cætera nihil intereſt, modo conſtet, vel diverſi territorii

iura

iura ſæpius in unum concurrere: unde & ius ſuffragii in comitiis datur, & pro ratione territoriorum, Dux, Marchio, Comes appellatur.

6. Sed non omnes his titulis conſpicui, continuo huic Principum ordini accenſentur. Nam ſtatuum iure non fruitur, qui non ditiones iure ſtatuum præditas ſive iure allodii ſive feudi legitime poſſidet.

7. Familiæ, quæ hodierno tempore in Comitiis & curia Principum ius ſuffragii poſſident, ſuperſunt: Auſtriaca, Bavarica, quæ & Palatina dicitur, Saxonica, Brandeburgica, Brunovicenſis & Luneburgenſis, Pomeranica, Mechelburgica, Haſsiaca, Badenſis, Holſatica, Saxo-Lauvvenburgenſis, Anhaltina, Sabauda, Lotharingica, Leuchtenbergenſis, & Arenbergica à Maximiliano Secundo in hunc ordi-

ordinem provecta, Anno 1521. Calonius ſeu Calinius Princeps à Carolo Quinto Principum numero aſſcriptus eſt: Sed is eiuſque poſteri poſtea temporis in Comitiis ſuffragia non tulerunt. Cur autem maieſtatico hoc iure deſtiterint, ego cognoſcere non potui. Caloniam ſeu Caliniam familiam Iovius Saloniam appellat apud Sequanos illuſtrem, *tom. 2. Hiſtor. lib. 29.* Thuanus Cabiloniam. Ex qua oriundus Ioannes Calinius, qui anno 1410. ducta in uxorem Maria, Bauſcorum familiæ ultima Auraici Principatus herede, dotis loco acceptum Principatum ad poſteros tranſtulit. Caliniæ ſeu Caloniæ familiæ ultimus Philibertus Aurantius, ſuo ac Caroli Burbonii ductu Romam cepit; Clementemque Septimum Epiſcopum Romanum captivum ſtitit, anno CIↃ IↃ XXVII. Hic poſtea Dux

belli Hetruſci, quod Cæſar & Clemens Pontifex Florentinis intulerant, ad Gabianum oppidum occubuit. Philibertus cum ſine liberis decederet, ſororis Claudiæ, quæ Henrico Comiti Naſſovio nupſerat, filium Renatum heredem inſtituit, ac in Calinii nomen adoptavit. Renatus itidem ſine ſobole Anno CIↃ IↃ XLIV decedens, hæredem inſtituit Wilhelmum Naſſovium parentem duorum Heroum Mauritii & Henrici Friderici. Thuan. 36. *Hiſtor.* Meter. *Hiſtor. Belg. lib.* 10. *part.* 1. Iam igitur egregius & fortiſſimus Princeps Henricus Naſſovius Aurantius, eſt Princeps ille Imperii Calinius, in Imperii matricula nominatur *Printz von Caline.*

8. In matricula item Imperii inter Principes numeratur *Herzog von der Maſz.* Is fuit Dux Maſſoviæ in Sarmatia Europæa.

fami-

familia iamdudum deſiit, & iam Poloniæ Reges eorum ditiones obtinent, obſoletis Imperii Germanici iuribus.

9. Henricus quoque Bürggravius Miſniæ, Comes Hartenſteinius, Dominus Havii & Geræ, Anno 1559. 1566. 1570. in ordine Principum ſententiam dixit, ſed abhinc non inveniuntur in Principum numero. Et Saxoniæ Elector ipſorum loco dependit Imperio, quod ille ſufferre tenebatur.

10. Dux item Mantuæ in Italia ab Imperio dependet, ſed ius ſuffragii in Comitiis non habet.

11. Similiter Dux Ateſtinus, Mutinæ & Regii Dominus.

12. Ferraria antiquitus fuit ditionis Imperii, ſed ſanctus ille pater Romanus hoc filio Cæſari eripuit.

13. Holſatiæ Duces iampridem Imperium agnoverunt, ſed

ius Comitiorum primum Anno 1570. adepti ſunt. Chriſtianus Tertius Daniæ Rex Holſatus Anno 1555. in Comitiis Ferdinandum Secundum Romanorum Regem de Seſſione interpellavit. Sed tum temporis nihil fuit ſtatutum. Lauvvenburgici item Anno 1570. primum inter Principes numerantur.

14. Comites Hennebergenſes Principibus quoque aggregati fuerunt, ſed familia fatis conceſſit, & Saxoniæ Duces caducas ipſorum poſſeſſiones adepti, loco Henebergenſium Comitum in Senatu Principum ſuffragium ferunt. *Conſtit. Imperii* de Annis 1594.1598.1603.1613.

15. Palatinus quoque Elector hereditario iure ſucceſſit agnatis ſuis ſine liberis demortuis, Ioanni Caſimiro & Richardo, in Ditionibus Lauterenſi & Simmerenſi: eo nomine inter Princi-

pes

pes ſententiam dicit. *Receſ.* Imper. Anno 1594.1598.1603.& 1613.

16. Brunovicenſes & Luneburgenſes Duces quatuor vota in Comitiis dederunt Anno 1570, & poſtea etiam temporis: Landgravii itidem Haſſiæ. *receſſ. de an.* 1570. Cum vero iam ad duo familiæ capita rerum ſumma deciderit, & illa & iſta familia duorum tantum votorum iure fruitur. Cur autem ad exemplum Saxoniæ & Palatinæ familiæ, reſpectu Principatuum, iure heredis delatorum, ſuffragiorum iura non uſurparint, ego non intelligo.

17. Hi vero Imperii Romano-Germanici Principes familiis ſunt longe illuſtriſſimi: plerique Cæſaribus & Regibus prognati. Sed omnium antiquiſſimi ſunt Saxonici, Bavarici ſeu Palatini, & Brunovicenſes Duces, Megapolitani, Anholtini, & Pomerani.

18. Saxonici Principes à Witikindo Magno Saxonum Rege, qui cum Carolo Magno acerrima bella geſſit, per Ditgremum nepotem indubitata propagine orti ſunt.

Witikindus fuit vir fortiſſimus & Rex Saxonum, ſed paganus, & à Carolo Magno heroe aliquoties ad propriam ſui & ſuorum ſalutem victus. Christi Servatoris nomen amplexus, & poſtea à Carolo Cæſare magno loco habitus, ditiones ſuas retinuit. adhæſit Imperio iure tantum clientelari. Preter Saxoniæ Duces & Reges Daniæ, Duces Holſatiæ à Witickindea ſtirpe deſcendunt. Sereniſſima item Francorum regum & Sabaudiæ Ducum familia. Ex hac præclara familia orti Cæſares, Henricus Auceps, Otto Magnus eius nominis Primus, & huius filius & nepos Otto Secundus & Tertius

tius Imperatores, Henricus item Secundus cognomento Sanctus.

719. Brunovicenſes & Luneburgenſes Duces cum Alboino Longobardorum rege ex regionibus Saxonicis ad fluvium Albim, primum in Pannoniam, dehinc in Italiam progreſſi, Ateſtinorum principatum obtinuerunt. Subactis deinde in Italia Longobardis, floruit nihilominus hæc familia. Ludovicus Pius, Caroli Magni filius, è Guelphorum familia Iuditam Secundam coniugem duxit, unde natus Carolus Calvus Cæſar & Rex Francorum. Hæc Iudita habuit fratris filium Henricum: cuius filia nupſit Ludovico Ludovici Germanici filio. Ludovicus Henrico affini attribuit, in Bavaria, quæ à Lecho ad Ambronem & à Gelone amne ad Alpes Penninas pertinent. Hæc fuerunt principia Guelphorum in Bavaria. Huius

ex filio Henrico, abnepoti Guelpho Quarto, ſine maſcula ſobole mortuo, ſucceſſit Cunigundæ ſororis & Azonis Quarti Ferrariæ Ducis filius Guelphus Sextus, qui Henrici Quarti beneficio avunculo Guelpho Quinto in Bavariæ principatu ſucceſſit. Guelphus Sextus genuit Henricum Nigrum: qui ex Magni Ducis Saxoniç, Billingiani ſanguinis ultimi, filia Wulfildi ſuſcepit Henricum Superbum, generum Lotharii Saxonis Cæſaris. Henricus Superbus Dux Bavariæ Gertrudem Lotharii Cæſaris filiam coniugem & mortuo Cæſare totam Saxoniam in dotem accepit. Ex hoc coniugio natus Henricus Leo Bavariæ & Saxoniæ Dux, Ducum Brunovicenſium & Luneburgenſium propagator, omnium Germaniæ Principum potentiſſimus. Tenuit præter Bavariam, quicquid eſt terrarum

inter

inter Albim & Rhenum, Germaniæ nobiliſſimos fluvios, orientem & occidentem verſus: ab arcto, mare Balthicum & Oceanus Germanicus finierunt, à ſeptentrione Hercynia ſylva, & Melibocus. Princeps fuit magnanimus, ſed Cæſarem Fridericum Primum, fratrem ſuum conſobrinum ſeu amitinum, reſpicere noluit; hinc communi ſtatuum conſenſu proſcriptus & debellatus ad ſocerum Henricum Tertium Angliæ Regem ad triennium cedere coactus fuit. Tandem Cæſari reconciliatus Bavaria amiſſa recepit ditiones, quas uſquedum Brunovicenſes & Luneburgenſes Duces ampliſſimas poſſident.

Henricus Leo Saxoniæ Dux appellatus fuit, & omnes Provincias iure allodii, ut iam loquimur, tenuit: ipſius vero ex filio Wilhelmo nepos Otto paternas

has Provincias Imperio obtulit, & à Cæſare Friderico Secundo, nomine feudi cœpit agnoſcere: idque factum eſt Moguntiæ Anno 1235.

Et tunc cum novo Principatuum ſuorum titulo non amplius Saxoniæ Duces ſed Brunovicenſes & Luneburgenſes à primariis ſuis oppidis dici cœperunt.

Ex hac familia fuerunt Cæſares Otto Quartus Henrici Leonis filius, & Fridericus, filius Magni Torquati. hic Francofurti fuit electus Cæſar: ſed dum ab electione domum regreditur, Moguntini Epiſcopi inſidiis ad Fruzlariam interiit, Imperii regimen non auſpicatus: unde fit, ut in Cæſarum catalogo non numeretur.

20. Palatini ſeu Bavarici Principes antiquiſſima etiam ſunt proſapie: nonnulli eos derivant à Carolo Magno: de quo mihi non ſatis conſtat. Ma-

Maiores ipſorum fuerunt Comites à Schiern: qui Henrico Leone Brunſvigio à Friderico Cæſare Bavariæ ducatu exacto, Bavariæ Ducatu ſunt potiti.

21. Henrici Leonis Brunſvici filius Henricus Longus duxit Cunradi Palatini filiam: dotis loco accepit Palatinatum. Hic duas reliquit filias: quarum primam duxit Otto Wittelsbachius, ſtirps & propagator omniũ Ducũ Bavariæ & Palatinatus ad Rhenũ: ex hac familia duo fuerunt Cæſares, Ludovicus Quartus & Rupertus: à Ludovico deſcendunt Bavariæ Duces, à Ruperto Principes Palatini. Cæteræ Germanorum Principum familiæ, ſi Auſtriacos excipias, Cæſares non habuerunt: magnam tamen partem à regibus originem ducunt.

22. Megapolitani Duces ſunt origine Heruli & Obotriti Henetæ gentis: ipſorum maiores Obo-

Obotritorum reges fuerunt.

Henricus-Leo Brunſvigus eos ad Chriſtianiſmum compulit, & regii illi Principes Chriſtiani facti, ſe Imperio ſub titulo Ducum ſubdiderunt, abdicato regio nomine.

23. Pomeraniæ Duces à Griphonum familia oriundi ſunt: quos Sarmatiæ Europææ quondam reges fuiſſe perhibent.

24. Anhaltini quoque ſunt antiquiſſimi ſtemmatis. Otto Comes Aſcaniæ & Ballenſtedii duxit alteram filiam Magni Ducis Saxoniæ: undę natus Albertus Urſus & huius filius Bernhardus, qui, pulſo Henrico Leone, Saxoniæ Ducęs facti ſunt, & ipſorum poſteri Electoratus Saxoniæ & Brandeburgenſem, uſque ad Henrici Septimi & Sigiſmundi Cæſarum Imperia, poſſederunt.

Bernhardi filius, Alberti Urſi nepos

nepos Henricus, principibus Anhaltinis ortum dedit, qui antiquam Patriam Aſcaniæ gentis ad Herciniæ iuga incolunt.

25. Sed nonnunquam unius familiæ Principes regionibus diviſi, plurium ſuffragiorum ius habent: quocirca ex familiis de ſtatibus non licet concludere. Illud ſane conſtat, comitiis non intereſſe, qui nulli ditioni præſunt.

26. Qua autem occaſione Principes & quando cœperint, multi prodiderunt. Hodiernis ſane Imperii legibus ſola fere ſucceſſione conſtitui poterunt: quia quæ antea fuerat Cæſaris apertorum feudorum libertas, per capitulationem fere deſiit; nam aſtringitur Cæſar, ut ſi qua Imperii feuda aperta fuerint, Cæſareo patrimonio adiiciat, nec conferat aliis: quo argumento & ſucceſſionum fœdera poſthac impedita conſtat, quibus nec Cæſar aſſentiri,

nec

nec ſine Cæſaris aſſenſu inita conſiſtere poſſunt.

27. Succedunt vero hæ Principum familiæ non iiſdem legibus. Pars notoria conſuetudine, ait Gail.2.*obſ*.153, dividunt feuda: apud alios primogenitura ſeu moribus ſeu conventione invaluit. Sed publicis legibus non introducta relinquimus: ſinguli de ſuis iuribus privatim introductis viderint.

28. Comites & Barones immediate Imperio ſubiecti, quoad ſtatum perinde habentur. Quod tamen ſecus eſt in iis qui vulgo Landſaſſii dicuntur; qui de iuribus Imperii non participant, ut ut cæteris ſint dignitate pares; nec ſuperioritatis iure poterunt frui ſci. *arg. receſ. Imp. §. anno* 1548. *vviewoll auch in der. Schrad. de feud.part.*10.*ſup.* 2. Series huiuſmodi ſtatuum obvia eſt apud *Paurmeiſt.2.de iuriſd.2.*

29. Perinde vero ut Principes ſuperiores in ſtatuum numerum ſuccedendo provehuntur. Et, ſi qua adeſt alicubi ſingularitas, ea privatis legibus innititur.

30. Sed cum inhibita ſit per capitulationem patrimonialium bonorum collatio, quæ ad Cæſaris patrimonium recidere debent, non æque hac lege impediri Cæſarem intelligitur, quo minus quenquam iam ante regalia poſſidentem in Principum ordinem extollat.

CAP. VI.

De Epiſcopis & prælatis Statibus imperii.

1 ECcleſiaſtici ordinis Status vel ſunt Principes, vel Prę-lati.

2. Principes Eccleſiaſtici cum politicis iure ſuffragii coincidunt.

3. Et hi ſunt Epiſcopi, vel Prę-lati

lati ex veteri ordine Principibus adſcripti.

4. Epiſcopi, ſi iis adnumeres Magdeburgenſem, Salisburgenſem, Bremenſem, Veſontinum & Rigenſem, Archiepiſcopos; fuerunt numero quinquaginta, qui Principum Imperii iura tenuerunt. Sed nōnulli iam in aliorum Principum ditionem conceſſerunt. Rigenſis Polono ceſſit: Saxo elector tres; tres item Brandeburgicus obtinuerunt Epiſcopatus. Hi igitur & ſimiles Imperii ſtatus eſſe deſierunt. *Paurm.2.de iuriſd.*

5. Prælati Principes hodie numerantur undecim à Paurmeiſtero: quibus addunt Abbatem Ludrenſem.

6. Epiſcoporum initia & progreſſus omnium luculentiſſime perſequitur *Marc. Anton. de Dominis in elaboratiſſimo tractatu de repub. Eccleſiaſt.* Hodie conſtituun-

tuuntur Electione vel poſtulatione. *Lancell.* 1. *inſt. can. t.* 6.

7. Electio eſt communi capitularium omnium ſeu plurium ſuffragio, vacante Eccleſia Cathedrali vel collegiata, certo ritu & modo idoneę perſonæ cooptatio. 6. *decret.* 1. *t.* 6. *per. tot. Lancell.* 1. *inſt. can.* 6. *Ioach. Steph.* 1. *inſt. can.* 6. *Matth. Steph.* 3. *de iuriſd. p.* 1. *c.* 9. De modo & ritu eligendi Epiſcopi, capitularibus præcipue reformatis, hodie licet eſſe ſecuris; nam is legitime electus putatur, quem plurium ſuffragia conſtituerunt. *Ioach. Steph. de iuriſd. Eccleſ. lib.* 4. *cap.* 11. Similis eſt Electionis ratio in prælatis: quocirca etiam una definitione comprehendere voluimus.

8. Poſtulatio in ſubſidium introducta eſt. Etenim multa concurrere in Epiſcopo oportet, quorum ſi quid deſit, irrita eſt Electio: unde factum eſt, ut, quem

eligere impedirentur capitulares, cum poſtulare liceret. *Lancell.* 1. *inſt. can.* 8. *c. pen. ext. de poſtul. præl. c. cum in cunctis. ext. de Elect.*

9. Definita autem eſt Poſtulatio, quod ſit eius, qui eligi non potuit, apud ſuperiorem concors capituli petitio. *Lancell.* 1. *inſt.* 8. *Ioach. Steph.* 1. *inſt.* 4. Et ſciendum eſt, quibuſdam eligentibus, quibuſdam poſtulantibus, duplo maiorem poſtulantium numerum requiri; ſin ſecus, præfertur per pauciora ſuffragia facta electio. *c. ſcriptum eſt. de Elect. ubi Panorm.*

10. Ex Canonum igitur iure ſine conſenſu ſuperioris poſtulatio vacillat: quod an etiam reformatas Eccleſias attineat, atque adeo an hinc pendeat ius ſtatus, de quo conſtituendo hic præcipue agimus, impeditius eſt, quam ut mihi liceat definire. Vix dici poteſt, quan-

quantopere imperatoriam atque adeo totius Imperii maieſtatem imminuat, tot Imperii Principes ab aliena quam Imperii maieſtate dependere. In Comitiis, ubi præcipue exeritur Imperii maieſtas, quilibet Epiſcopus, ac undecim aut eo amplius Prælati, ſinguli ſuffragii ius habent;ac numero cæteros Principes antecedũt. Si igitur hi omnes à Pontifice dependẽt, patet quam verè Æmilius dicat, Henricum Quintum plus quam dimidium iuriſdictionis perdidiſſe; dum ius Epiſcopatuum Pontifici Rom. concederet. Quid multis? ſi pontifex Romanus, cuius tam immenſam in Epiſcopis conſtituendis potentiam tam magnifico verborum cantu inculcant, imperii legibus obnoxius eſt: ab imperatoria maieſtate primarie iura Epiſcopatuum profluunt. Etenim ſi confirmat Epiſcopos Papa, quatenus

ipſe ſubeſt Imperio, Imperii maieſtati tanquam formali principio innititur, & confirmandis Epiſcopis magiſtratus tantum officio fungitur, qui in Maieſtate Imperii radicem habet. Sin vero Pontifex eſt Princeps abſolutus & ſummus, ut Paulus Quartus apud Thuanum de ſe prædicat: fateamur neceſſe eſt, tantum Auguſto huic Imperio decedere, libertatis dicam an maieſtatis, quantum in Epiſcopis ab extraneo dependentibus conſtiterit. An vero ſit ea libera reſpublica, cuius maieſtas magnam partem à Principe extero dependeat, viderint illi, qui Imperatoriam maieſtatem inconcuſſam aſſerere deſiderant. O ter & quater felices Galliarum reges, qui ſub Eccleſiaſticæ poteſtatis ſpecie Pontifices, ſimili fraude, qua Germaniam invaſerunt, in politicam nobiliſſimi regni maieſtatem ir-

repere multoties conatos, uſque dum fortiſſime repreſſerunt. Videat lector inſigne aſſertæ regiæ maieſtatis exemplum apud *Thuan.* 28. *Hiſtor.*

CAP. VII.

De Civitatibus Imperialibus.

1. TErtia claſſis eſt civitatum Imperialium, quæ itidem comitiis interſunt, ac de Imperii iuribus participant. Catalogus earum extat apud *Paurm.* 2. *de iurisd.* 2.

2. Atque hi ſunt, qui una cum Cæſare ad reipubl. Romano-Germanicæ gubernacula poſiti, coniunctim res complures Imperii moderantur. Quod quoniam ſine conventibus fieri nequit, comitia inſtitui oportuit, ubi ordines congregati de rebus ſibi cum Cæſare communibus conſtituerent. Hinc igitur, comitia & ordinum conventus: de quibus fe-

re diceres; quod iam olim Tacitus de mor. Germ.

CAP. VIII.

De Comitiis Imperii.

1. QUæ autem res & negotia Imperii, ad Comitia ſeu univerſalia ſeu particularia ſpectent, ſuo loco delineabitur.

2. Univerſalia convocat Cæſar, adhibito ex legibus capitulationis neceſſario electorum aſſenſu, literis ad ſingulos ordines miſſis, definito ſuo pene arbitratu die & loco, non tamen extra fines Imperii. *VVehn. obſ. pract. verb. Reichstag. Paurm. 2. de iuriſd. 2.*

3. Convocati hoc modo Imperii ſtatus, aut ipſi præſentes, aut per Legatos partibus ſuis defunguntur.

4. Poſtquam convenerunt, ſtato die Cæſarem ſolenni pompa in Curiam comitantur, & hinc

&

& hinc actis gratiis Cæſar per Secretarium tractationis materiã proponit. quo facto ordines & legati, reducto Cæſare, in ſua quiſque diverſoria deliberatum diſcedunt.

5. Poſtea ſtato die ad ferenda ſuffragia reverſi in tres claſſes dividuntur: Electorum, Principum, & Civitatum Imperialium.

6. A iure ſuffragii Electoralis in Comitiis univerſalibus plerique Bohemum ſecludunt, eumque, quem tamen Paurmeiſterus & VVehn. accenſent, non vocari tradunt. Hinc rei incertus ſuſpicari cœpi, Bohemiæ regem, qui propriis regni legibus, non communi Imperii iure vivit, fruſtra iis comitiis intereſſe, in quibus nihil, quod Bohemiam attingat, pro tempore ſtatuetur; nec eandem ob cauſam in circulis, qui exequendis Imperii legibus deſtinati ſunt, numerari. Et-

enim nequicquam fere leges ſtrictiori iuriſdictionis civilis ambitu comprehenſæ ad Bohemiam pertinent. Vincerem autem, ſi de bello Imperii nomine ſuſcipiendo, vel rebus, quæ una Bohemiam contingerent, decernendum foret, Bohemi quoque præſentiam eſſe requirendam.

7. Propterea autem fit claſſium diviſio, quia curiatim, non viritim, ſuffragia feruntur. Ut puta, ſi duæ claſſes, vel quarumlibet pars maior, conveniant, quantum quidem eſt in ordinibus, res eſt confecta, ac veluti commune conſultum Cæſari refertur. Cui ſi idem placet, fit Decretum. Sin minus, hinc & inde replicant, duplicant, adductis ſuæ ſententiæ rationibus, donec alterutra pars in alterius ſententia acquieſcat, ac Cæſar ac Ordines in conſtitutionem conventione conſpirent. Si convenire nequiverint, neque

neque Cæſar ex plenitudine, ut dicunt, poteſtatis, quicquam poteſt ſtatuere, neque ordinum ſententia legis habet vigorē. *Paurm. d.t. VVehn. in verb. Reichstag. Autor. Auton.*

8. In claſſibus quidem ſeparatis viritim fere ſententiæ dicuntur, ſemper certe in claſſe Electorum. *Paurm.*

9. Principum claſſis, ut ſupra diximus, comprehendit Politicos Principes ita ſpeciatim appellatos, Epiſcopos & Prælatos Principibus annumeratos: Comites, Barones: cæteros Prælatos atque Antiſtites.

10. Principes Eccleſiaſtici, ac Politici, itidem in ſua claſſe viritim ſuffragia ineunt: Comites autem & Barones coniuncti, duorum tantum ſuffragiorum ius habent, & in duas tribus, vulgo *VVetteravviſche und Schvvabiſche Banck*, diviſi, ad modum hu-

ius diviſionis, duo tantum, omnium nomine, habent ius ſeſſuræ, qui alternis vicibus priores ſententiam dicunt. Prælati non adſcripti Principibus unius ſolum ſuffragii iure fruuntur. *VVehn. d. l.*

11. Civitates liberæ quæque in ſua curia ſententiam dicunt, & pariter ut Comites in duo Latera, Rhenanum & Suevicum, vulgo *Rheiniſche und Schvvabiſche Banck*, dividi ſolent. Peucerus 5. Chronic. Civitatibus ius tantum in medium conſulendi relinquit, denegata decernendi facultate. quod quidem diſerte refellitur decreto Ratisbon. *anno* 1545. *Eximius de hac re extat libellus. qui inſcribitur: Summa und Inhalt aller ubergebner* Acten, *und darauff geſtelten Ratſchlegen, Ehrbaren Frey und Reichſtatten* Seſſion, *Stand und Stim belangend.* Obrecht. ſane *de iuriſd. c. 6. n. 77. &* 78. ius ſuffragi magnopere aſſerit.

rit. Et VVehn. cæcutire iudicat, qui de iure ſuffragii civitatum dubitant. Quicquid olim fuerit, æquas hoc tempore cum Electorum & Principum ordine in ſenatu Imperii dicendæ ſententiæ partes poſſidere negat *Paurm.* 2. *de iuriſd.* 2. qui immemor ſui ab hac ſententia videtur recedere. 2. *de iuriſd. cap. ult.* Graviter iam Caroli V. temporibus civitates cum Principibus in comitiis diſſenſerunt, ſed Carolus rem ad Cameram exactius diſceptandam reiecit: *Paurm. d. l.* Præterea quod de iure duplicis voti tradunt nonnulli, non intelligo. anne in curiis Electorum vel Principum? at illic ne ſeſſionem quidem habent, in propriam ſcilicet claſſem ſeparatæ. an in propria claſſe? at ibi neceſſario plura vota deſiderantur, quia inter duos non poteſt ius ſuffragii locum habere, ſed tantum conventionis.

tionis. Quæro, ſi deſtituuntur iure dicendæ ſententiæ, quare vocantur ad comitia? num ut tantum in medium conſulant? Atqui hæc conſilia aut obſtringunt ordines neceſſitate ſequendi, aut non obſtringunt. Utique decernendi poteſtate pollent, quia in rebus Imperii, ſeu iuriſdictionis, conſilii nulla eſt obligatio. Si non obſtringunt, cur civitates decretis Imperii, quibus nihil ab ipſis roboris acceſſit, ſubſcribunt, quaſi ſua quoque autoritate conſtitutis?

12. Inter ſe igitur claſſium ſocii, ut patet, viritim vota ineunt: quæ in tria Curiata ſuffragia deſinunt, ſi aut omnes in qualibet claſſe, aut maior ſaltem cuiuſque claſſis votorum numerus conſpirent. Quæ tria curiata ſuffragia ſi ſecum vel prorſus vel bina tantum conſentiunt, à ſtatuum parte negotium confectum eſt.

Sin

Sin vero ſtatus convenire nequeant, ſolet anniti Cæſar, ut ad concordiam redigat. Eligit nonnunquam omnium ordinũ paucos, qui concilient, de quibus conveniri non potuit; Statibus eligẽdi vel perſonas, vel nonnunquam totius negotii decernendi poteſtatem Cæſari permittentibus. Exempla exſtant paſſim apud *Sleid.* Et *VVehn. in pract. obſerv. verb. Reichstag, idem fere atteſtatur.*

13. Atque in his Comitiorum ſumma conſiſtit. Ex quibus ius Comitiorum inter Cæſarem & ſtatus diviſum cognoſcere licet, ac hinc à Cæſare, inde à ſtatibus, tanquam duobus inter ſe convenientibus, conſenſu decreta fieri. Unde recte ſemiſſem comitiorum Cæſari, ſemiſſem ſtatibus tribuiſſe patet VVehnerum, *d. l.* Minutiora de comitiis extant apud *Paurmeiſt. d. c.* 2. &

Ber-

Bertram. qui multa *ſedulo colligit.* Ex his autem liquidiſſimum eſt, fruſtra à Cæſare appellari Comitia, niſi Cæſar ſuo arbitratu à lata ſententia diſceſſurus ſit. Quæ res eſſet non iuriſdictionis, ſed arbitrii.

14. Ergo non in iis negotiis, quæ ad Comitia pertinent, Cæſar Ariſtocratici imperii partem dimidiam tenet ſolus, dimidiam Imperii proceres: Sed quam multa ad ſolius Cæſaris imperium ſpectant, quæ ſolus ac proinde monarchice temperat? Ex quo, Bodinum, aut ignoraſſe miſcendæ reipublicæ rationem; aut Imperii noſtri ſtatum calumnioſe traduxiſſe, perſpectum eſt: 4. *de repub. c.* 1. *& in meth. Hiſt. c.* 6. *de ſtatu rerumpub.* Sed & pariter intelligitur, quanta ſit conſtitutionum autoritas, quas ſua ſolius poteſtate Cæſar, in rebus ad comitia ſpectantibus, ex plenitudine

dine, ut vulgo dicunt, poteſtatis inducit, ſi non congruerint proceres. Verbi gratia: *Decret. Auguſt. anno 155ſ. §. und nach dem* &c. Scilicet quæ duarum partium conſenſu neceſſario perficienda ſunt, in unius autoritaté non poſſunt inniti.

15. Particularia ſunt Comitia, quando duntaxat pars ſtatuum conveniunt.

16. Conveniunt autem vel ex omnibus ordinibus ſelecti: vel certæ claſſis: vel loci & definitæ regionis Imperii.

17. Ex omnibus promiſcue ordinibus ſeliguntur, quos Deputatos dicimus, ac Viſitatores Cameræ Imperialis.

18. Deputatorum conventus, *deputations Tag*, in Comitiis primum Auguſtanis anno 1555. inſtitutus, ut cauſæ, in Comitiis mole negotiorum oppletis indeciſæ, illic expedirentur: aut ſi exortis

ortis in Imperio turbis, unius atque alterius circuli Capitanei ſe impares arbitrarentur, rem Moguntino denunciarent, cui Cæſaris nomine Deputatos convocare permiſſum eſt.

19. Sunt autem, ut dictum eſt, Deputati ex omnibus ordinibus conſcripti. Legatus Cæſareus, Electores, Bohemo excepto. Ex Principibus: Archidux Auſtriæ, Herbipolenſis, Monaſterienſis, Epiſcopi, Dux Bavarię. Quibus additi poſtea Dux Iuliacenſis & Haſſiæ Landgravius. Et in Comitiis Spirenſibus anno 1570. Epiſcopus Conſtantienſis: Dux Burgundiæ. Dux Brunſvicenſis & Pomeraniæ *receſſ. anno* 1555. 1559. 1570. *VVehn. Paurm.* Ex prælatis, Abbas VVeingartenſis, & Ochſenhuſanus: Ex Comitum & Baronum ordine Comes Furſtenbergenſis. Ex civitatibus Noriberga & Colonia Agrippina.

20. Hi deinde Francofurti coacti, præter Legatum Cæſareum, in duabus Electorum & Principum curiis viritim ſententias dicunt: poſtea ſuffragiis inter ſe concordes, una cum Legato Cæſareo ad modum Comitiorum univerſalium conſtituunt. Proinde nec Legato Cæſareo, nec Ordinum claſſibus licet ſeparatim ſtatuere; adeo ut nec una claſſis cum Cæſareo Legato quicquã poſſit. *Paurmeiſt. VVehn.*

21. Viſitatores Cameræ ex ordinibus Imperii ſelecti, quotannis Cameram Imperialem inſpiciunt, corrigunt & reformant, nonnnunquam & reviſorum partibus funguntur. *Denaiſ. VVehn. Obrecht.* Quo alias ordine ex ſtatibus deſignati Cameram inviſere ſoleant, perſpicue traditur. *in ordin. Cam. part. 1. t. 50. & p 3. t. 53.*

22. Certæ claſſis Comitia ſunt Electorum, quæ eligendis Cæſa-

ribus celebrantur ; prout ſupra deſcripſimus.

23. Regionum conventus ſunt decem circulorum, quibus deſcripti ſunt ordines Imperii anno 1521. qui vero ſtatus, quibus circulis contineantur, tradit *Paurm. 2. de iuriſd. 2.* accenſuimus autem particularia Comitia univerſalibus; quia quandam maieſtatis ſimilitudinem gerere videntur, licet revera ab univerſalibus dependeant, ac potius curatores reipublicæ quam proprii maieſtatis domini putandi ſint; ſimiliter ut tempore interregni, Palatinus & Saxo Vicarii, curatores Imperii cenſendi.

Cap. IX.

De Civibus Imperii, ſeu ſubiectis obedientibus.

1 DOminos iam ac modum Imperii depinximus: de ſubditis breviter videbimus. Ne

vero

vero cum Baldo aliiſque reipublicæ noſtræ ignaris, tam ridiculum errorem erremus, ut totum terrarum orbem Imperio Romano ſubfuiſſe unquam vel etiamnum ſuccumbere inſulſa aſſeveratione ſtatuamus; videre oportet, qua omnino ratione populus principio, ac poſtea Cæſares, gentium ac orbis Dominos ſe nuncupatint. Et quidem ſtante republica, Romani gentium Dominium ſibi conſtitutũ dicebant. *Cic. 1. de Orat. Saluſt. in Catil.* Et Sapientiſſimus Imperator *Anton. in l. 9. ff. ad L. Rhod. de iact.* hoc ſibi nomen aſſumere ſuſtinuit. cum tamen ſit in propatulo, ne trigeſimam orbis partem Romanis paruiſſe, ac adeo longe iam latius dominentur Hiſpani, quam olim Traianus, cuius temporibus Imperium quam maxime patuiſſe commemorant.

2. Sed præter cæteros alluſit

ad rem *Velleius Paterc.*, & fere *Dan. Prophetæ* vaticinum adumbrat. *Aſſyrii*, ait, *omnium gentium rerum potiti ſunt, deinde Medi, poſtea Perſæ, deinde Macedones, exinde duobus regibus Philippo & Antiocho, qui à Macedonibus oriundi erant, haud multo poſt Carthaginem ſubactam, devictis, ſumma imperii ad populum Rom. pervenit.*

3. Paterculus igitur hanc dominii rationem pariter ut Propheta explicuit. Etenim hæc quatuor(nam Medorum regnum Cyrus Perſa Darii Medi ex ſorore Nepos legitima ſucceſſione Perſarum imperio agglutinavit, ut unum ex duobus factum, non Medorum interiiſſe exiſtimandum ſit) Imperia non tam amplitudine terrarum, quam potentia ac ſplendore inter cætera emicuerunt. Unde actu gentibus non imperabant, ſed immenſæ ſuæ

po-

potentiæ quaſi terrore ſubegerant, qui reſiſtere nequiviſſent. Ac hinc *Sen.*1. *de Clem.c.*1. de Imperio Neronis: *quas nationes funditus exſcindi, quibus libertatem dari, quos reges mancipia fieri, quorum capiti regium circumdari decus oporteat, quæ ruant urbes, quæ oriantur, in mea eſt manu.*

4. Quidam has loquendi formulas excipiunt de orbe Romano. Recte illi quidem, ratione Imperii in ſubditos: at ſuis ſubditis imperare, non eſt, omnium gentium rerum potiri.

5. Porro dicitur ſæpenumero Imperator ſeu maieſtas habere dominium in bonis ſubditorum. Quod verbo determinabimus. Dominia privatorum cuiuſque familiæ utilitatem & conſervationem ſpectant, & quatenus hic conſiſtitur, maieſtatis tantum eſt, illa tueri & protegere: ſed quandoquidem & familiæ & omnia

quæ ei inſerviunt, uno publicæ ſalutis fine continentur; convenit, ut, quatenus paterfamilias rei ſuæ ad familiæ utilitatẽ dominus eſt, ita maieſtas rerum omnium in republica, ad reipublicæ neceſſitatem reſpiciat. nam qualis ratio dominii privati ad familiam; talis eſt omnium familiarum, bonorumq; omnium, ad neceſſitatem reipublicæ ſublevandam. quod neceſſario ita accipitur, ne auferendo bona maieſtas plus obſit privatis, quam reipublicæ proſit. Et hoc dominium univerſi non eſt tantum in iuriſdictione, protectione & adminiſtratione, ut tradidit *Accurſ. in proœm. Digeſt. Bartol. ibib. Salic. in l. bene à Zenone. in verbo* omnia Principis. *C. de Quadr. Præſcript.* ſed in libera poteſtate dominica, alienatione, & quolibet modo rebus ſuis liberrime dominandi.

6. Quoad territorium, eæ ſunt

ſunt provinciæ Imperii Romani, quæ etiamnum Imperio ſubſunt. Veluti Germania, eleganter à Thuan. 1. *Hiſt.* deſcripta. Pars quædam Italiæ. Et hinc Maximilianus II. Pio. V. Coſmum Medicem regem creare geſtienti reſpondit: Italiam non habere regem niſi Cæſarem. *Thuan. & Bodin.* Denique etiam aliqua pars Gallię Celticę & Belgicæ. *Paurm.*

CAP. X.

De Obiecto Reipublicæ, ſeu rebus in quibus imperii poteſtas occupatur.

1. PRodidimus igitur & imperandi & parendi ſubiecta: ſequuntur in quibus Imperii poteſtas verſetur. Quæ quidem ita defixam in ſe habent Imperii potentiam, ut eam prorſus determinent. Etſi enim maieſtas fertur ad ſubditos ut terminum ad quē, & contra; in maieſtate tamen

fundamentum relationis eſt potentia activa, ex qua oritur imperandi actio, quæ per obiectum & determinatur & dividitur. *Ariſt.2.de Anima.* 4.13.

2. Ergo maieſtas Romani Imperii vel in ſacris vel profanis cōſiſtit: atq; in iis quidem qua univerſe in toto Imperio conſideratis, & qua ſigillatim in ſingulis ordinum ditionibus.

3. Profanæ res vel ſunt civiles, vel bellicæ.

4. Tam autem ſacræ res quam profanæ civiles & conſtituendi & reddendi iuris poteſtatem recipiunt. In illis occupata, Eccleſiaſtica, in his, Civilis iuriſdictio appellatur.

5. Sed utrobique primum conſtitui oportet, quod pro iure ſervetur, quam id privatim ſingulis applicari poſſit: unde conſtitutio iuris tam in ſacris quā profanis, ut & ante diximus, conſiſtit.

CAP. XI.

De Iure Sacrorum, & iure Religionis.

1. Conſumitur autem ſacrorum conſtitutio, vel inſtituendis vel tuendis ſacris.

2. Tetigimus ſupra p. 1, quatenus res ſacræ politicæ poteſtatis curam deſiderent, & quam exitioſa ſit reipublicæ, ſive neglecta penitus à maieſtate, ſive à ſe abdicata divini cultus moderatio. Ne tamen quidvis in rebus divinis maieſtati licere putemus, iuſtis eam finibus illigatam, nullo modo, divinitus pro fidei regula, revelata nobis vel tollere prorſus, vel ulla ratione accidere poſſe, demonſtravimus: exterioris cultus moderationem non certo definitam in ſcripturis, ac doctrinæ puritatis conſervationem, eidem aſſerentes.

3. Sed inſtitutio ſacrorum, eſt

 vel

vel ipſius cultus, vel perſonarum cultui deſervientium.

4. Inſtitutio cultus eſt venerationis divini Numinis certis legibus cæremoniiſque facta ordinatio, ac uſu cum legitimo & puro miniſterio verbi, & adminiſtratione ſacramentorum concurrit. Cuius cura & poteſtas ad quem antea in Imperio Romano ſpectarit, non diſputo. Sane Divus Lutherus & ipſi Principes proteſtantes ſæpenumero, Cæſareæ maieſtati Eccleſiæ emendationem, curam & tutelam incumbere, & voce & literis confeſſi ſunt: Sleid. *lib.*1.2. *& paſſim.* Pontifex autem Rom. ubique gentium, nedum in Imperio noſtro, hanc ſibi poteſtatem per aliquot iam ſecula ingenti conatu vindicavit; quo verò id iure & prætextu, abunde oſtenderunt quamplurimi.

5. Sed cum detecta Pontificum

cum fraude, fruſtra vel tantilla Eccleſiæ ab omnibus fere petita Principibus ſperaretur emendatio; invicta pertinacia Pontifices, qui quantum ex emendatione autoritatis & ornamenti Eccleſiæ accederet, tantum de ſua amplitudine & poteſtate detractum iri metuebant, unice impedita legitimi concilii congregatione, *Thuan.* 1. *Hiſt.* maximis in Imperio turbis cauſam præbuerunt. quæ hinc exortæ aliter ſopiri non poterant, quam ut ſtatibus Imperii ſecundum Auguſtanæ Confeſſionis formulam in ſuis ditionibus Eccleſiæ conſtituendæ facultas permitteretur.

6. Atque ea occaſione religionis poteſtas ad comitia, ac proinde in ſtatuum ſuperioritatem cóceſſit. quam poſtea communi ſuffragio etiam aliis impertiverunt: puta Nobilibus immediatis & civibus Imperialium civitatum, in quibus

quibus utriuſque religionis uſus ante pacificationem invaluerat. *receſſ.Imp. anno 1555. §. und in ſolchem frieden. & §. ſeq.*

7. Et nobilibus quidem uſque dum, ad utriuſlibet Religionis normam conſtituendi cultus, facultas competit. *arg. §. und in ſolchem frieden.*

8. Civibus autem Imperialium civitatum non inſtituendi cultus, ſed in eo, quem tempore pacificationis & ante tenuerunt, permanendi poteſtas eſt. Ut omnino magiſtratui & civibus ſe mutuo in cultu ſuo impedire non liceat. *d. receſſ. 55. §. nach dem aber.* Vnde incolæ altera relicta religione, alteri ſe dedere poterunt; quippe quod ineptum ſit, liberam utramque eſſe religionem, & tamen non libere coli.

9. Status autem hic iuvat in Seculares & Eccleſiaſticos diſpeſcere.

10. Se-

10. Seculares aut ſunt Principes, aut Civitates.

11. Principum, Comitum & Baronum expedita eſt ratio. *d. receſſ. §. und damitt ſolcher fried &c.*

12. De Civitatibus magnopere inter ſe confligunt; non enim convenit, utrum ſolo Senatuſconſulto religionis cultus, an vero totius civitatis Imperio definiendus ſit. Sed quoniam religionis poteſtas iam Comitiis innixa inde productam ſtatuum ſuperioritatem redolet, *Knich. Encyclop. c.* 13. circumſpicere in quaque civitate oportet, teneatne ſuperioritatem populus, ſenatu magiſtratuum tantum honore prædito; an vero optimates, quos promiſcue iam magiſtratus dicunt. Paucis res tota definiri poteſt. Si ſtatus cuiuſlibet civitatis eſt popularis, totius populi eſt religionis definitio: ſi Ariſto-

cra-

craticus, tum ut iurium gerendæ reipublicæ, ita nec religionis conſtituendæ compos eſt; ſubditis ſcilicet non competit potentia, ſed patientia. Quo autem quæque civitas reipublicæ ſtatu utatur, viderint quorum intereſt.

13. Sed cum primordio tractationis, pacta & conſtitutiones, ſtatus Imperii qua ſacros qua ſolutos, nullo diſcrimine comprehenderent, *receſſ. Imp.* anno.1541. *und damit im heiligen Reich*.anno 1544. §. *alſz vvir aber. &* anno 1555. §. *und damit ſolcher fried.* quem etiam generalem conſtitutionum ſenſum Elector Palatinus ad Capitulum Colonienſe ex actis & actitatis propugnat: Aegre tamen Catholicos ſtatus & Ferdinandum regem hæc verborum conſtitutionis generalitas habuit. Quapropter Ferdinandus vel unice renitentibus pro-

proteſtantibus ſua autoritate de Eccleſiaſticis attexit, ut excide-rent confeſtim Epiſcopatibus, iuribus ac beneficiis Eccleſiaſticis, ſi qui poſt initæ pacificationis tempora ad Proteſtātes tranſirent. §. *und nach dem &c.*

14. Quæ Ferdinandi Regis conſtitutio ſi legis habet vigorem, res expedita eſt. Et contra omnis fruſtra ſumitur labor. Sin ſecus, Eccleſiaſticorum ſtatuum poteſtas relinquitur diſcutienda.

15. Præfatur ſane Ferdinandus de plenitudine Cæſareæ poteſtatis: Sed illa quanta ſit in Comitiis, *vel autor auton. definit. part.* 3. *c.* 37. *Vbi ita loquitur* §. Item: *iſt des Reichs* Stylus, *daſz ſolche Abſcheide,* declarationes *und* derogationes, *auff der Kayſerlichen Maieſteet und der Stande vergleichunge geſtellet vverden.* Et propter deſcriptam ante decretorum comitialium formam, tandem con-

concludit §. *ohne das. Vnd vvo ſolche Ordnung, &c. und anderen mehr erzehlten* requiſiten, *nicht gehalten vverde, ſo vverden andere Schrifften*, Decreta, Declarationes, *Abſcheide und* Derogationes *fur keine Reichs beſchlüſz, ſondern fur eyn ſchlechte unbundige Privathandlung gehalten.* Et hęc autor Auton.

Et quidem ſuperius fontem aperuimus, ex quo legum derivaretur vigor: ac poſtea etiam, comitiorum, ubi conduntur Imperii leges, maieſtatem eſſe Cæſaris, tantum pro parte dimidia: pro dimidia altera, in ſtatuum manibus conſiſtere, patuit: qui hinc coniuncti, inde cum Cæſare conveniendo inter ſe, de rebus comitialibus conſtituant: quod vel receſſuum communes formulæ ſignificant; *Als haben vvir uns mit den anvveſenden Churfurſten, Furſten und Standen,*

auch

auch der Abgeſandten Rahten Botſchafften verglichen.

16. Numnam vero vel fingi poterit conventio, quæ ab uno iniri & conventionis effectus producere poſſit? numnam igitur una pars contrahentium parti diſſentienti poteſt ex conventione leges ponere, in quas nunquam conſenſit? numnam denique ex conventione orietur obligatio, ubi nulla eſt conventio?

17. Non conveniſſe inter ſe de hac re ſtatus, teſtatur Ferdinandus. *d. receſſ.* 53. §. *und nach dem.* Ergo nec cum Cæſare convenire potuerunt; cum ſtatus prius inter ſe conſentientes una convenientium pars ſint. At, ais, ſtatuum conſenſus ex ſuperante ſuffragantium numero æſtimatur. Agnoſco. Sed caverat in tranſactione Paſſavienſi rex Ferdinandus, ne quicquam ſibi proteſtantes, in hoc religionis negotio, à

numero votorum metuerent, *art.* 17. *Tranſ. Paſſ. apud Goldaſt.* Conſtat porro, ſtatuum conſenſum curiatim confici. *VVehn. Paurm.* Sint igitur in ſua curia Principes proteſtantes à Catholicis ſtatibus votis ſuperati: at quomodo hoc in Electorum curia, qui pari numero ex Catholicis & Proteſtantibus conſtant, accidere potuit? Et, ſi civitates etiam curiatim ſententiã dicunt, ut aſſerit *VVehn.*, conſentaneum eſt, eas illam Catholicorum exceptionem: vulgo *den Geyſtlichen Vorbehalt*: ſuo aſſenſu nequaquam probaſſe, cum earum præcipuæ & pleræque Auguſtanam Confeſſionem ſequantur. Quid multis? aut Ferdinandus id, quod de ſtatuum diſſenſu fatetur, de tali diſſenſu intellexit; quo merito impediretur comitiale decretum: aut contra. Si de hoc, quorſum inſeruit, de diſſenſu Statuum? quorſum

ex

ex plenitudine poteſtatis ſe ſtatuere ait, quod communi ſuffragio conſtitui & oportuiſſet & potuiſſet? Si vero ſtatuum diſſenſus iure impediit decretum, patet, conſtitutionem Ferdinandi in vim legis minime tranſiiſſe, quippe qui ſupra iuriſdictionem conſtituerit.

18. Caduca vero eſt à plenitudine poteſtatis Cæſareæ deſumta argumentatio. nam plenitudo poteſtatis, nihil eſt aliud quam prima & ſumma rerum poteſtas ſive Maieſtas, quæ in rebus Comitialibus non eſt apud Cæſarem, ſed Cæſarem & ſtatus. ac licet ſemiſſem poteſtatis in his rebus obtineat Cæſar, ea tamen Ariſtocratice à pluribus quam uno exercitur.

19. Sunt, qui ex *l.3.C. de Crim. Sacril* de Cæſaris poteſtate diſputare, perduellionem affirmant. Illi, opinor, dant operam, ut ni-

hil intelligant. Non enim quicquam in hac civilis prudentiæ parte poteſt fieri inconcinnius, quam Cæſaream poteſtatem ex Digeſtorum & Codicis legibus definiri. Obtinet ſane adhuc in multis maieſtatem Cæſar, ut & ſupra delibavimus, & infra certius exponemus. Sed res, quæ ad comitia deferuntur, non Cæſarea ſolum poteſtate, ſed omnium ordinum ſuffragio definiuntur.

20. Ex quibus liquido apparet, Regia Ferdinandi conſtitutione non potuiſſe impediri Eccleſiaſticos ſtatus, quo minus, ut cæteri Principes, religionem libere conſtituant: nec comitiali decreto; quod diſſidentibus inter ſe ordinibus fieri non potuit: Ergo perinde ut alii ſtatus politici vigore ſupremæ iuriſdictionis, qua non minus quam illi in ſuis ditionibus præſtant, Religionis poteſtatem habent.

21. Sed quoniam religionis poteſtas ſuperioritate innititur, *Knich. Encyclop.* ex Capitulationis legibus, quibus recipiuntur Prælati, dignoſcere oportet: deſideatne apud Eccleſiaſticum Principem integra ſuperioritas, an vero Capitulares in partem veniant. Utrum dixeris, magnopere refert. Si ſolius Principis eſt ſuprema iuriſdictio, ſolius quoque Principis eſt poteſtas religionis: ſin minus; tum quatenus capitulares in partem regiminis admittuntur, eatenus una religionem ordinant. Quia autem fere accidere videmus, ut Epiſcopi prælatique certis legibus acciti, iuriſdictionem cum capitularibus commuem habeant: recte Engelbrechtus *in diſp. de iuriſd.*, quod ſoli Epiſcopo non licet, id Epiſcopo cum capitularibus integrum eſſe contendit; licet id ex verbis legis, quæ

etiam caſtra tranſierint. *receſſ.* 55. §. *vvo aber unſere, &c.*

23. Ex quibus exſtruitur, Epiſcopum, cuius non plena ſuperioritas, abeuntem à Catholicis, nec conſtituere religionem, ſi capitulares diſſentiant, nec Epiſcopatu deiici poſſe : ſed, intereſſe conſtituendæ religionis, perſpicuum eſt, ut ſciatur, quanta ſit & Epiſcopi Prælative,& quanta capitularium ſuperioritatis portio. Nā utrius ſuperaverit, potior erit in religionis negotio : ſin utriuſque, æqualis : conventione conſtituenda religio eſt. atque hæc partim ex iure Comitiorum, partem ex *receſſ. ann.* 55. dependent.

24. Unde videre eſt, non ſolum ſumma iniquitate Archiepiſcopatu Colonienſi cecidiſſe Truchſeſium, ſed pudendo & ignominioſo Germanico nomini facto, Principem Imperii, Electorem, ſuperioritate & regali-

bus ab Imperatore dependentibus, inexhauſta Rom. Præſulis, & eius quidem Principis alieni audacia, deiectum fuiſſe. Itane vero Imperator ad tantum Romani Imperii opprobrium connivit?

25. Et ii ſunt, quibus in Imperio ordinandæ religionis poteſtas competit. Succedunt, qui perſonas cultui inſervientes conſtituunt.

26. Perſonæ autem cultui ſervientes ſunt legitimi Eccleſiæ miniſtri.

27. Legitimi hinc à propriis virtutibus, inde à conſtituentibus.

28. A propriis virtutibus, eſt, ut ſint ſacrarum literarum gnari; nam Chriſtus dimiſſis diſcipulis, quorum ſunt ſucceſſores, præcipiebat, ut docerent omnes gentes, quæ à ſe accepiſſent. *Matth. ult.* Quomodo vero docebunt indocti?

docti? Et diſerte Paulus 1. *ad Timoth.* 3. in Epiſcopo requirit, ut ſit aptus ad alios docendos. Iubetur Aaron in veteri lege, geſtare ſupra pectus ſuum Doctrinam & Veritatem. Hęc, aiunt quidam, Epiſcopus etiam indoctus per alios obire poterit. Iſto modo, ait Muret. *in orat.* 19. *vol.* 2. poterit etiam lyricen eſſe, qui per alium canat; & bonus medicus, qui ægrotos per alium curét. Neceſſario quoque ſciant, ſe miniſtros Chriſti, & œconomos myſteriorum Dei, 1. *ad Corinth.* 4. qui ſerviant, non qui dominentur in Eccleſia. 1. *Petr.* 5. Alia reperias apud Paul. *d.l.* & 1. *ad Tit.* *Act.* 1. & 6. 1. *ad Corinth.* 4. 12. & 14. 2. *ad Corint.* 5. *Epheſ.* 4. *Act.* 20.

29. A parte conſtituentium, eſt legitima miniſtrorum vocatio. *Rom.* 10. *Hebr.* 5. *v.* 5. *Ier.* 23. quæ eſt mediata, vel immediata.

30. Immediata eſt, quando

Deus ſine hominum interventu miniſtros mittit. quos, ut conſtet vocatio, vel miraculorum donis exornat, *Matth.* 10.2. *ad Corinth.* 12. vel aliis inſtruit donis Spiritus: exemplo Baptiſtæ.

31. Mediata eſt & illa quidem à Deo. *Ier.* 23. *Matth.* 9. *Epheſ.* 4. Sed per ordinaria media legitimo modo expedienda: idque fit nominatione, præſentatione & ordinatione.

32. Nominatio data eſt Eccleſiæ patronis. qui ob fundationem, ædificationem, vel congruam Eccleſiæ dotationem hanc nominandi poteſtatem acceperunt. *Nov.* 6. 7. 57. *&* 127. *c. nobis.* §. *fin. de iure Patron. c. filiis* 16. *quæſt.* 7. *c. quicunque* 16. *quæſt.* 7. *& paſſim de iure Patron. c. nemo de conſ. diſt.* 1.

33. Electio eſt nominati à pa- rono & exhibiti miniſtri Eccle- ceptio.

34. Præ-

34. Præſentatio eſt itidem ius patroni, qui Electum ab Eccleſia, Epiſcopo præſentat. *Novell.* 6. & 7.

35. Confirmatio eſt ius Epiſcopi, qui præſentatum à patrono examinari curat, utrum dignus ſit ad leiturgiam, id eſt, Eccleſiaſtica munera peragenda. ubi, ſi apparet idoneus, admittitur: ſi ſecus, eo reiecto, alium patroni præſentare poſſunt. *c. monaſterium. c. decrevimus* 19. *quæſt.* 7. *c. ex conſultatione. c. conſuluit. de iure Patron.* Hæc autem præſentatio à patrono eccleſiaſtico intra ſex menſes vacantis Eccleſiæ, facienda eſt: à patrono laico intra menſes quatuor. *c. ſi laicus. de iur. Patron. in* 6. quo temporis decurſu, ſi nullum exhibeant patroni, Epiſcopo competit ius inſtituendi miniſtri, ita tamen, ſi Eccleſia conſentiat.

36. Sed in Eccleſiis reforma-

tis, videndum eſt de ſtatutis cuiuſque Eccleſiæ propriis. Et inprimis ſciendum eſt, confirmationem miniſtrorum totam pendere à Principibus cuiuſque territorii. *receſſ. Imp.* 1555. §.*und damit*, *&c.* unde & omnis cultus moderatio, ut ſupra. Quocirca patroni talem præſentent neceſſe eſt, qui inſtituto in regione cultui ſit deditus, etiamſi aliam religionem patronus ſectetur: nam præſentatio eſt idonei Epiſcopi exhibitio. Non autem eſt idoneus, qui à recepta in territorio Principibus, qui ius Epiſcopale habent, religione eſt alienus. Et hoc quidem *arg. d.* §. *und damit ſolcher.* An vero patroni privilegio vel conſuetudine muniti ſuæ religionis miniſtrum exhibere poſſint, quem ſtatus diverſæ religionis in ſuis ditionibus adſciſcere teneantur? vereor ut poſſint.

37. Ita confirmati à ſtatibus publice ſacris initiantur, ritibus in quaque regione receptis; qui ritus pene ſunt indifferentes. Tempore Apoſtolorum miniſtri manibus impoſitis ſacrati erant. *Act.9.v.17.& c.13. 1. ad Timoth. 4.2.ad Timot.4.2.ad Tit.1.* Chriſtus Apoſtolos ſine ritu emiſit. *Matth.ult. & 10. Luc.9.* Et cum ligandi ac ſolvendi poteſtatem daret, *Ioan.* 20. inſufflavit. quod Apoſtoli minime imitati ſola manuum impoſitione ordinabant. quem ritum Eccleſia diu retinuit, ut apud Socratem videre licet, qui præter cæteros & Ambroſii vocationem deſcripſit, ſola electione populi, confirmatione Imperatoris & manuum impoſitione factam. *Soc. 2. c. 11. Soz. 6.6.24.* Verbo: nulla hac de re extat præceptio: ergo magiſtratui incumbit, ut omnia curet ordine fieri & decenter.

38. Sed

concludit §. *ohne das. Vnd vvo ſolche Ordnung, &c. und anderen mehr erzehlten* requiſiten, *nicht gehalten vverde, ſo vverden andere Schrifften*, Decreta, Declarationes, *Abſcheide und* Derogationes *fur keine Reichs beſchlüſz, ſondern fur eyn ſchlechte unbundige Privathandlung gehalten*. Et hęc autor Auton.

Et quidem ſuperius fontem aperuimus, ex quo legum derivaretur vigor: ac poſtea etiam, comitiorum, ubi conduntur Imperii leges, maieſtatem eſſe Cæſaris, tantum pro parte dimidia: pro dimidia altera, in ſtatuum manibus conſiſtere; patuit: qui hinc coniuncti, inde cum Cæſare conveniendo inter ſe, de rebus comitialibus conſtituant: quod vel receſſuum communes formulæ ſignificant; *Als haben vvir uns mit den anvveſenden Churfurſten, Furſten und Standen, auch.*

auch der Abgeſandten Rahten Botſchafften verglichen.

16. Numnam vero vel fingi poterit conventio, quæ ab uno iniri & conventionis effectus producere poſſit? numnam igitur una pars contrahentium parti diſſentienti poteſt ex conventione leges ponere, in quas nunquam conſenſit? numnam denique ex conventione orietur obligatio, ubi nulla eſt conventio?

17. Non conveniſſe inter ſe de hac re ſtatus, teſtatur Ferdinandus. *d. receſſ.* 53. §. *und nach dem.* Ergo nec cum Cæſare convenire potuerunt; cum ſtatus prius inter ſe conſentientes una convenientium pars ſint. At, ais, ſtatuum conſenſus ex ſuperante ſuffragantium numero æſtimatur. Agnoſco. Sed caverat in tranſactione Paſſavienſi rex Ferdinandus, ne quicquam ſibi proteſtantes, in hoc religionis negotio, à

N nu-

numero votorum metuerent, *art.* 17. *Tranſ. Paſſ. apud Goldaſt.* Conſtat porro, ſtatuum conſenſum curiatim confici. *VVehn. Paurm.* Sint igitur in ſua curia Principes proteſtantes à Catholicis ſtatibus votis ſuperati: at quomodo hoc in Electorum curia, qui pari numero ex Catholicis & Proteſtantibus conſtant, accidere potuit? Et, ſi civitates etiam curiatim ſententiã dicunt, ut aſſerit *VVehn.*, conſentaneum eſt, eas illam Catholicorum exceptionem: vulgo *den Geyſtlichen Vorbehalt*: ſuo aſſenſu nequaquam probaſſe, cum earum præcipuæ & pleræque Auguſtanam Confeſſionem ſequantur. Quid multis? aut Ferdinandus id, quod de ſtatuum diſſenſu fatetur, de tali diſſenſu intellexit; quo merito impediretur comitiale decretum: aut contra. Si de hoc, quorſum inſeruit, de diſſenſu Statuum? quorſum
ex

ex plenitudine poteſtatis ſe ſtatuere ait, quod communi ſuffragio conſtitui & oportuiſſet & potuiſſet? Si vero ſtatuum diſſenſus iure impediit decretum, patet, conſtitutionem Ferdinandi in vim legis minime tranſiiſſe, quippe qui ſupra iuriſdictionem conſtitueris.

18. Caduca vero eſt à plenitudine poteſtatis Cæſareæ deſumta argumentatio. nam plenitudo poteſtatis, nihil eſt aliud quam prima & ſumma rerum poteſtas ſive Maieſtas, quæ in rebus Comitialibus non eſt apud Cæſarem, ſed Cæſarem & ſtatus. ac licet ſemiſſem poteſtatis in his rebus obtineat Cæſar, ea tamen Ariſtocratice à pluribus quam uno exercitur.

19. Sunt, qui ex *l. 3. C. de Crim. Sacril* de Cçſaris poteſtate diſputare, perduellionem affirmant. Illi, opinor, dant operam, ut nihil

hil intelligant. Non enim quicquam in hac civilis prudentiæ parte poteſt fieri inconcinnius, quam Cæſaream poteſtatem ex Digeſtorum & Codicis legibus definiri. Obtinet ſane adhuc in multis maieſtatem Cæſar, ut & ſupra delibavimus, & infra certius exponemus. Sed res, quæ ad comitia deferuntur, non Cæſarea ſolum poteſtate, ſed omnium ordinum ſuffragio definiuntur.

20. Ex quibus liquido apparet, Regia Ferdinandi conſtitutione non potuiſſe impediri Eccleſiaſticos ſtatus, quo minus, ut cæteri Principes, religionem libere conſtituant: nec comitiali decreto; quod diſſidentibus inter ſe ordinibus fieri non potuit: Ergo perinde ut alii ſtatus politici vigore ſupremæ iuriſdictionis, qua non minus quam illi in ſuis ditionibus præſtant, Religionis poteſtatem habent.

21. Sed

21. Sed quoniam religionis poteſtas ſuperioritate innititur, *Knich. Encyclop.* ex Capitulationis legibus, quibus recipiuntur Prælati, dignoſcere oportet: deſideatne apud Eccleſiaſticum Principem integra ſuperioritas, an vero Capitulares in partem veniant. Utrum dixeris, magnopere refert. Si ſolius Principis eſt ſuprema iuriſdictio, ſolius quoque Principis eſt poteſtas religionis: ſin minus; tum quatenus capitulares in partem regiminis admittuntur, eatenus una religionem ordinant. Quia autem fere accidere videmus, ut Epiſcopi prælatique certis legibus acciti, iuriſdictionem cum capitularibus commuem habeant: recte Engelbrechtus *in diſp.de iuriſd.*, quod ſoli Epiſcopo non licet, id Epiſcopo cum capitularibus integrum eſſe contendit; licet id ex verbis legis, quæ

de ſingulis, non coniunctis capitularibus loquuntur, fruſtra aſtruere laboret. ſi etenim licuiſſe Ferdinando dederimus, ex plenitudine poteſtatis, nobis hanc legem perferre, cur eidem interpretandi quoque facultatem denegaremus? ſcilicet hebetior aliquis Ferdinandi legiſlatoris voluntatem in hac lege oſtenderet: ecquid vero adhuc dubii reſtaret, ſi certa legiſlatoris ſententia proderetur?

22. Exciderne igitur Epiſcopus, cuius non eſt integra in territorio ſuperioritas, Epiſcopatu, aut ſacris beneficiis aliquis capitularium, ſi ad proteſtantes commigret? Idem eſt huius legis, quod fuit illius conſtituendæ principium. Ergo nec ea lege exuitur quis bonis, cuius nulla eſt autoritas. Taceo, nec ſubditis, quorum nulla eſt iuriſdictio, bona iure auferri, in quorumlibet

etiam

etiam caſtra transferint. *receſſ. 55. §. vvo aber unſere, &c.*

23. Ex quibus exſtruitur, Epiſcopum, cuius non plena ſuperioritas, abeuntem à Catholicis, nec conſtituere religionem, ſi capitulares diſſentiant, nec Epiſcopatu deiici poſſe: ſed, intereſſe conſtituendæ religionis, perſpicuum eſt, ut ſciatur, quanta ſit & Epiſcopi Prælative, & quanta capitularium ſuperioritatis portio. Nā utrius ſuperaverit, potior erit in religionis negotio: ſin utriuſque, æqualis: conventione conſtituenda religio eſt. atque hæc partim ex iure Comitiorum, partem ex *receſſ. ann. 55.* dependent.

24. Unde videre eſt, non ſolum ſumma iniquitate Archiepiſcopatu Colonienſi cecidiſſe Truchſeſium, ſed pudendo & ignominioſo Germanico nomini facto, Principem Imperii, Electorem, ſuperioritate & regali-

bus ab Imperatore dependentibus, inexhauſta Rom. Præſulis, & eius quidem Principis alieni audacia, deiectum fuiſſe. Itane vero Imperator ad tantum Romani Imperii opprobrium connivit?

25. Et ii ſunt, quibus in Imperio ordinandæ religionis poteſtas competit. Succedunt, qui perſonas cultui inſervientes conſtituunt.

26. Perſonæ autem cultui ſervientes ſunt legitimi Eccleſiæ miniſtri.

27. Legitimi hinc à propriis virtutibus, inde à conſtituentibus.

28. A propriis virtutibus, eſt, ut ſint ſacrarum literarum gnari; nam Chriſtus dimiſſis diſcipulis, quorum ſunt ſucceſſores, præcipiebat, ut docerent omnes gentes, quæ à ſe accepiſſent. *Matth. ult.* Quomodo vero docebunt indocti?

docti? Et diſerte Paulus 1. *ad Timoth.* 3. in Epiſcopo requirit, ut ſit aptus ad alios docendos. Iubetur Aaron in veteri lege, geſtare ſupra pectus ſuum Doctrinam & Veritatem. Hęc, aiunt quidam, Epiſcopus etiam indoctus per alios obire poterit. Iſto modo, ait Muret. *in orat.* 19. *vol.* 2. poterit etiam lyricen eſſe, qui per alium canat; & bonus medicus, qui ægrotos per alium curét. Neceſſario quoque ſciant, ſe miniſtros Chriſti, & œconomos myſteriorum Dei, 1. *ad Corinth.* 4. qui ſerviant, non qui dominentur in Eccleſia. 1. *Petr.* 5. Alia reperias apud Paul. *d.l.* & 1. *ad Tit.* *Act.*1.& 6. 1. *ad Corinth.* 4. 12. & 14.2. *ad Corint.* 5. *Epheſ.*4. *Act.*20.

29. A parte conſtituentium, eſt legitima miniſtrorum vocatio. *Rom.*10. *Hebr.* 5. *v.* 5. *Ier.* 23. quæ eſt mediata, vel immediata.

30. Immediata eſt, quando

Deus ſine hominum interventu miniſtros mittit. quos, ut conſtet vocatio, vel miraculorum donis exornat, *Matth.* 10.2 *ad Corinth.* 12. vel aliis inſtruit donis Spiritus: exemplo Baptiſtæ.

31. Mediata eſt & illa quidem à Deo. *Ier.* 23. *Matth.* 9. *Epheſ.* 4. Sed per ordinaria media legitimo modo expedienda: idque fit nominatione, præſentatione & ordinatione.

32. Nominatio data eſt Eccleſiæ patronis. qui ob fundationem, ædificationem, vel congruam Eccleſiæ dotationem hanc nominandi poteſtatem acceperunt. *Nov.* 6. 7. 57. *&* 127. *c. nobis.* §. *fin. de iure Patron. c. filius* 16. *quæſt.* 7. *c. quicunque* 16. *quæſt.* 7. *& paſſim de iure Patron. c. nemo de conſ. diſt.* 1.

33. Electio eſt nominati à patrono & exhibiti miniſtri Eccleſiæ acceptio.

34. Præ-

34. Præſentatio eſt itidem ius patroni, qui Electum ab Eccleſia, Epiſcopo præſentat. *Novell. 6. & 7.*

35. Confirmatio eſt ius Epiſcopi, qui præſentatum à patrono examinari curat, utrum dignus ſit ad leiturgiam, id eſt, Eccleſiaſtica munera peragenda. ubi, ſi apparet idoneus, admittitur: ſi ſecus, eo reiecto, alium patroni præſentare poſſunt. *c. monaſterium. c. decrevimus 19. quæſt. 7. c. ex conſultatione. c. conſuluit. de iure Patron.* Hæc autem præſentatio à patrono eccleſiaſtico intra ſex menſes vacantis Eccleſiæ, facienda eſt: à patrono laico intra menſes quatuor. *c. ſi laicus. de iur. Patron. in 6.* quo temporis decurſu, ſi nullum exhibeant patroni, Epiſcopo competit ius inſtituendi miniſtri, ita tamen, ſi Eccleſia conſentiat.

36. Sed in Eccleſiis reforma-

tis,

tis, videndum eſt de ſtatutis cuiuſque Eccleſiæ propriis. Et inprimis ſciendum eſt, confirmationem miniſtrorum totam pendere à Principibus cuiuſque territorii. *receſſ. Imp.* 1555. §. *und damit*, *&c.* unde & omnis cultus moderatio, ut ſupra. Quocirca patroni talem præſentent neceſſe eſt, qui inſtituto in regione cultui ſit deditus, etiamſi aliam religionem patronus ſectetur: nam præſentatio eſt idonei Epiſcopi exhibitio. Non autem eſt idoneus, qui à recepta in territorio Principibus, qui ius Epiſcopale habent, religione eſt alienus. Et hoc quidem *arg. d.* §. *und damit ſolcher*. An vero patroni privilegio vel conſuetudine muniti ſuæ religionis miniſtrum exhibere poſſint, quem ſtatus diverſæ religionis in ſuis ditionibus adſciſcere teneantur? vereor ut poſſint.

37. Ita confirmati à ſtatibus publice ſacris initiantur, ritibus in quaque regione receptis; qui ritus pene ſunt indifferentes. Tempore Apoſtolorum miniſtri manibus impoſitis ſacrati erant. *Act.9.v.17.& c.13. 1. ad Timoth. 4.2.ad Timot.4.2. ad Tit.*1. Chriſtus Apoſtolos ſine ritu emiſit. *Matth.ult. &* 10. *Luc.*9. Et cum ligandi ac ſolvendi poteſtatem daret, *Ioan.* 20. inſufflavit. quod Apoſtoli minime imitati ſola manuum impoſitione ordinabant. quem ritum Eccleſia diu retinuit, ut apud Socratem videre licet, qui præter cæteros & Ambroſii vocationem deſcripſit, ſola electione populi, confirmatione Imperatoris & manuum impoſitione factam. *Soc.* 2. *c.* 11. *Soz.* 6.6.24. Verbo: nulla hac de re extat præceptio: ergo magiſtratui incumbit, ut omnia curet ordine fieri & decenter.

38. Sed

38. Sed quoniam Paulus 1. *ad Corinth.* 9. & ipſe Salvator *Mat.* 10. miniſtros verbi dignos dixerunt, qui de lacte ovium ſuarum alerentur, ne quærendis opibus diſtricti, miniſterium verbi ſegnius obirent, factum eſt, ut pii Eccleſiam patrimonio auxerint, unde miniſtris alimenta ſuppeditarent. *l.* 12. §. 2. *C. de SS. Eccleſ. c. cum ab omni. extr. de vita & honeſt. cler. & alibi.*

39. Conſiſtit autem hoc Eccleſiæ patrimonium & commoditas, in immunitatibus & bonis.

40. Immunitates ſunt reales, vel perſonales. Perſonales, ſunt miniſtrorum ſacris vacantium, qui perſonalium reipublicæ munerum vacationem habent. *c. generaliter* 16. *quæſt.* 1. Et hanc immunitatem Pontifices tantopere dilatarunt, ut clerum etiam ſecularium magiſtratuum iuriſ-

di-

dictione exemerint, adeo ut ne prorogare quidem politici magiſtratus iuriſdictionem clericis permiſſum ſit. *c. nullus de foro compet.* Quam exemtionem Fridericus Cæſar deceptus Pontificum inſidiis imperatoria autoritate ſtabilivit. *Auth. ſtatuimus. C. de Epiſcop, & Cler.* Sed reformati Imperii ſtatus, ademtam ſibi contra Chriſti inſtituta, qui Apoſtolos politicæ poteſtati ſubdidit, iuſſitque omnes magiſtratui utpote divinæ ordinationi obedire, *Rom.* 13, iuriſdictionem iterum aſſeruerunt. *receſſ. Imp.* 1555. *§. damit auch.*

41. Reales immunitates ſunt, quæ inhærent rebus Eccleſiaſticis. Atque adeo prædia & poſſeſſiones Eccleſiarum & domorum religioſarum, res quæque & in patrimonio ſitę, ab omnibus pręſtationibus indictionum, cenſitionum, tributorum & aliarum

pen-

penſionum immunitatem habent. *c. ſi diligenti. extr. de præſcript. c. Eccleſia. de conſt. c. ſi clericus. de foro compet. c. præſenti. de cenſib.* urgente tamen reipublicæ neceſſitate, etiam Eccleſiaſtici contribuunt. *c. non minus. de immunit. Eccleſ. Nov.*8.

42. Hodie bona Eccleſiaſtica, quibus olim titulis quæſita, conſtitutione Imperii certum præſtationis modum acceperunt. *receſſ.* 1555. §. *als auch dem, &c. Denaiſ. in iure cam. t.* 216. Ordinibus, ait, antiquæ religionis, reditus, cenſus, decimæque manento: Magiſtratui tamen civili, ſub quo ea bona ſita, ſua in his iuriſdictio, commodaque & iura, quæ ante ortum de religione diſſidium competierunt, ſalva ſunto. Ex iiſdem miniſteria, eccleſiæ, ſcholæ, eleemoſynæ, hoſpitalia, ut olim, ita deinceps, nullo alterutrius religionis diſcrimine,

ne, conſtituuntor ac ſuſtētantor.

43. Sed bona Eccleſiaſtica, proprietate ac promiſcuo rerum commercio exemta & in patrimonium Chriſti demigraſſe dicuntur, *tot. cauſ.* 12. quocirca ſub pœna ſacrilegii contrectari & in uſus humanos converti prohibita ſunt. *c. prædict.* 12. *quæſt.* 2. Uſusfructus vero eorum Epiſcopis & clericis cedit. Unde res Eccleſiaſticæ, quæ & beneficia dicuntur, uſufructui ſimiles, perſonæ liturgiam exercenti perpetuo cohærent. qua mortua ad hæredes non tranſeunt. 1. *quib. mod. uſusfr. amitt. c. finitur. de uſufr.*

44. Et hæc quidem eſt ratio bonorum unde miniſtri Eccleſiæ ſuſtentantur. Finitimæ his, Præbendæ. quæ ſunt ius percipiendi proventus Eccleſiaſticos ex Canonicatu deſcendens.

Differunt autem Canonicatus & præbenda. Præbenda eſt

ius iam exiſtens percipiendorum fructuum: Canonicatus vero ſeu Canonia eſt tantum ius potentiale. Unde Canonia ſine præbenda poteſt: præbenda ſine Canonia conſiſtere non poteſt. *interpp. in c. dilectus; de prabend.* Sunt, qui hoc invertāt. *interpp. in c. eam tui. & c. ſi cleric. de prabend. in 6. Ioach. Steph. 2. Inſt. Can. 9.* Canonici in ſpem præbendæ & dignitatis creati, ſunt ſine dignitate, ſimplices præbendati, & Canonici in herbis dicuntur. *dd. in d. c. delectus.* ad ſimilitudinem frumenti, quod adhuc eſt in herbis. *l. 78. §. fin. ff. de contrah. empt.*

45. Conceduntur præbendæ per collationem & inſtitutionem. Collatio eſt libera præbendę conceſſio. Inſtitutio eſt præbendalis iuris ad præſentationem patroni facta tranſlatio. *Lancell. 1. Inſt. can. 76. in fin.*

46. Ad collationem pertinet ius

ius Imperatoris, primarias preces vocant, quo integra eſt Cæſari in Eccleſiis primi vacantis beneficii conferendi poteſtas. quam inveterata conſuetudine competentem, hodie non exerit ſine approbatione Pontificis. *Gail. 2. obſ. 155. Matth. Steph. B. de iuriſd. 4. Paurm. 1. de iuriſd. 4.*

47. Sintne autem Canonici Eccleſiaſtici ordinis, ut nomine feruntur, an vero politicæ ſocietatis ſpecies, forte ambigeres. Nuper quidam prodiit ſcriptor, qui nulli eos horum accenſuit, duxitque proinde impium vitæ genus. Meo, fateor, inſtituto, hoc exequi non convenit: attamen intereſſe exiſtimo præcipue eorum, qui, à pontificiis remoti, conſcientiam ſuam tutam cupiunt, in quo vitæ genere verſentur, non ignorent. Quid ergo? qui politici regiminis ſunt participes, verſantur in ſtatu politico:

negare autem, Cathedralium Eccleſiarum capitulares una regere rempublicam civilem, nihil eſt aliud, quam ſubditis in ſecularibus ac ſpiritualibus una præcipere, non eſſe politici imperii. Et vero nulla in poteſtate & obiecto imperii, inter ſtatus, quos dicimus Eccleſiaſticos, & Seculares, eſt differentia. Moderantur ſacra æque & profana, & hi & illi; imo politici iam quam Eccleſiaſtici liberius. Cur igitur eos, qui in obiecto imperii conveniunt, genere differre putabimus? At, ais, Eccleſiaſtici Principes nunquam munia Eccleſiæ obeunt. Itane vero? putabuntne reformati Epiſcopi miniſterium verbi, ſi quis miſſam ſemel atque iterum quotannis demurmuret? Salvator noſter iam iam relicturus mundum liberatæ à ſe Eccleſiæ miniſtros ac quaſi curatores præfecit, quibus adminiſtrationis formam ponens

ponens præcipiebat: docete omnes gentes, baptizate, ligate & ſolvite. His inquam finibus omnem Eccleſiaſtici muneris adminiſtrationem deſcripſit. Hæc vero munia quibus non ſunt legitime iniuncta, fruſtra ſunt, ſi ſe Eccleſiaſtici ordinis eſſe putaverint. Sed de re, non nomine diſputo. Rem igitur mihi penitius intuenti magna Eccleſiaſticę & civilis reipublicæ ſimilitudo oboritur. Summus in civili republica magiſtratus, ſalutem civium curaturus, ponit leges, ſubordinat magiſtratus, qui ex legibus poſiti ius adminiſtrent ad datæ poteſtatis modum, quem ultra progreſſi putentur ultra territorium ius dicere. *l. fin. ff. de iuriſd.* Et hi magiſtratus æque ac cæteri ſubditi maieſtatis imperio & legibus tenentur, ut ut poſſint ſecundum datam poteſtatem aliis præcipere. Sic quoque Chri-

 ſtus,

ſtus, ſervaturus humanum genus, Eccleſiam congregavit, quam Eccleſiaſticã rempublicam diceres; cuius ipſe & fundator, caput & princeps maieſtaticus; eamque legibus munivit, quas per Apoſtolos ad ſimilitudinem ſubſervientium magiſtratuum gentibus annunciari mandavit. *Docete, ait Matth. ult., ſervare quæ ego præcepi vobis.* Quiqui igitur in republica Chriſti non docent præcepta Chriſti, non ſunt magiſtratus Eccleſiaſtici, ſeu miniſtri proprie ita dicti. Imo quicunque non ſunt à maieſtate conſtituti, non ſunt magiſtratus. Ad miniſterium non vocati, non ſunt in Eccleſia à maieſtate, ſcilicet Chriſto, conſtituti. Ergo non ſunt magiſtratus ſeu Eccleſiæ miniſtri: ergo nec œconomi myſteriorum Dei. *1. ad Corinth.* 4. Ex quo luculenter patere exiſtimo, Principes noſtros Eccleſiaſticos

& Canonicos non eſſe proprie Eccleſiaſtici ordinis. In politico autem eos, non dicam ſtatu, ſed poteſtate vivere: id quod vota comitialia, iuriſdictio in ſubditos, Cancellariatus Imperii, & id genus alia, evidentiſſimum faciunt. Ac licet nulla omnino hiſce, quos nomine Eccleſiaſticos dicimus, competeret politica poteſtas, atque adeo omnes religionem reformatam ſequerentur; intereſſet tamen reipublicæ propter illuſtres & nobiles familias, hos ordines cuſtodiri, ac proinde politicum. Sed nonnihil extra oleas.

CAP. XII.

De conſervatione Sacrorum, & Conciliis.

1. ATque hæc de inſtituendis ſacris, ſequitur doctrinæ & cultus legitima conſervatio. Hic autem latius aliquanto politici magiſtratus poteſtas

expanditur. Etiamſi enim, quæ de fidei regula ac interiori cultu, divinitus ſtatuta ſunt, non liceat maieſtati refigere, divinitus tamen præcepta, inſtar legum naturalium, ſervari curabit. etenim conſtituit principes Deus, ut regerent in vera religione populum, *Deut.* 17. ac portas Domino aperirent, *Pſ.* 24. ac muros domus Domini ædificarent.

2. Ædificant autem domos Domini Principes; ſi ſuper fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum credentes ſuperſtrui curant; lapide angulari Chriſto. *Eph.* 2. quod ædificium dicitur domus ſpiritualis. 1. *Pet.* 2. nulla autem membra & partes in hanc domum coagmentantur, niſi vera Apoſtolica doctrina & fide. *Eph.* 2.

3. Conſervatio igitur veri cultus conſiſtit in ſalubri ovium Eccleſiæ paſcuo: & repellendis lupis,

pis,

pis, *Actor.* 20. *verſ.* 28.

4. Ut autem ſuppetant, qui Eccleſiam verbo Domini paſcere poſſint, ſcholas conſtitui oportet, in quibus inſtruantur miniſtri & ad docendum aptentur. Et hinc ſtatibus imperii, quibus religionis cura incumbit, ſcholarum inſtitutio permiſſa eſt. *arg. l.* 2. *ff. de iuriſd.* ubi docendi poteſtatem facere poſſunt, quæ ex uſu Reipublicæ & Eccleſiæ videbuntur.

5. Academias quidem Principes erigere nequeunt, quibus creandi Doctores & Magiſtros poteſtatem impertiant: quia dignitas Doctorum Magiſtrorumque non cohæret muneri Eccleſiaſtico, ſed eſt dignitas politica, à ſolo Cæſare etiamnum dependens. *Sixtin. de regal. c.* 2. *n.* 21. *Sponsbec. de Feud. p.* 8. *Zaſ. de feud. p.* 5. *n.* 4. *Schneid. &c.*

6. Contra lupos, id eſt, Hære-

ticos & perverſores divini verbi, & miniſtri quoq; ſint in excubiis, *Act.* 20. Sed ſi hi ingruenti malo impares ſint, tota Eccleſia conniti debet, *Act.* 15. laici æque ac Eccleſiaſtici, 1. *Ioann.* 4. *Act.* 17. Inprimis autem Principes advigilare oportet, quibus cura Eccleſiæ commiſſa eſt, & addita poteſtas, qua ad ſalutem Eccleſiæ uterentur. *Eſa.* 60. *v.*14. . *Paral.* 29. *Deut.*17. Et declarant exempla Davidis, Ioſuæ, Ezechię, conſtantini, Theodoſii, Martiani, Tancaredi, Caroli Magni &c. Carolus V. ſe advocatum & protectorem Eccleſiæ nominat, *receſſ.*51.§. *vvir ſind auch.* Ferdinandus ſe præcipuum Eccleſiæ patronum, tutorem & defenſorem. apud *Thuan.*21.*Hiſtor.*

7. Competiiſſe olim Cæſaribus in Imperio cogendi Concilii poteſtatem, contra conſcientiam negant Bellarminus & Pon-

Pontificii doctiores. Qui ut ſtrenue Romanæ aulæ paraſitentur, nihil habent antiquius, quam vel inſulſis monumentorum interpretationibus vim Conciliorum Pontificibus aſſerere. Sed dudum iam ceciderunt hæ ineptiæ, neque indigent meæ confutationis.

8. Ambigeretur vero hoc rerum ſtatu, penes quem iam in imperio ſit Concilii convocatio. Multa in varias partes diſſererentur. Sed ne moremur: Cui competit publica & principalis ædificandæ Eccleſiæ, illi & conſervandæ competit poteſtas: cui competit conſtituendæ Eccleſiæ, eidem competit ædificandæ. Ergo cui conſtituendæ, illi & conſervandæ. Principibus igitur in ſuis regnis & ditionibus Conciliorum congregatio & indictio iniuncta eſt. Hinc igitur, cum in Imperio Romano religionis

cura-

curatio per tranſactionem Paſſavienſem à Cæſare ad comitia tranſierit; Cæſaris ſimul & Statuum erit Conciliorum in Imperio convocatio. Unde præterea ſtatibus in ſuis territoriis, ad regulam Auguſtanæ Confeſſionis, & Catholicæ Romanæ Concilia ſeu Synodos, indicere licebit.

9. Sed itane cogendi Concilii poteſtas imperii finibus includitur? nonne Conſtantinus, totius Chriſtiani orbis Concilium indixit? nonne Cæſari uſque dum hanc curam incumbere vel rex Galliæ ſuo teſtimonio aſſeruit? *Froſſard.* Et quæ tandem erunt Concilia œcumenica, ſi convocandi Concilii poteſtas territorii limitibus circumſcribitur?

10. Sane ſi Concilii indictio, à religionis curandæ poteſtate oritur, in proclivi eſt, ultra ſubditos poteſtatem non procedere. *arg. l. fin. ff. de iuriſdict.* Nec Nicæ-

na

na Synodus alia ratione œcumenica dicitur, quam Imperator totius orbis Dominus. *in l.9. ad l. Rhod.* Magno namque errore ducitur qui totius orbis Epiſcopos Conſtantinum convocaſſe putat: & ut convocaſſet, feciſſe non vi Imperii, ſed precario. Perinde ut Sigiſmundus Galliæ Angliæque reges ipſe inviſit, ut ſuos ad Concilium ablegarent. *Peuc.* 5. *Chron.* Patuit etiam tantopere Conſtantino imperante Imperium, ut potiſſima orbis Chriſtiani portio ipſi pareret: ac proinde cum non unius nationis aut provinciæ ipſius iuſſu ſed totius Imperii convenerint Epiſcopi, ratione orbis imperii, non terrarum, Synodus fuit œcumenica. Et ſic de ſimilibus. Galliæ rex ad Cæſarem pertinere Concilium dicebat: quia in Concilio trium Paparum ambitus, qui pariter pontificatum vindicabant, compri-

primendus erat, ac Cæſareæ erat antiquitus iuriſdictionis de Pontificibus ſtatuere: vel etiam præcipua Cæſaris dignitas vel antiqua convocandi Concilii conſuetudo hanc confeſſionem expreſſit. Recte quidem fecerint Epiſcopi ſeu precibus ſeu Imperio vocati, ſi compareant in Concilio legitime alicubi indicto: quod etiam officii ratio exigit. *Marc. Anton. de Dom. de republ. Eccleſ.*

11. Ergo quatenus quiſque Principum religionis poteſtatem habet, eatenus & congregandi Concilii. Et proinde in Imperio non Cæſar ſolus, ſed comitia Concilia congregaverint. Hactenus igitur conſtituendæ religionis poteſtatem tradidimus.

CAP. XIII.

De rebus Civilibus ſeu profanis.

1. RES præterea, profanas vel ad fori diſceptionem, vel armorum pertinere, illas Civiles, has bellicas diximus. ſimiliter ut *Cic.*1. *Off.* duo eſſe decernendi genera dixit, unum per diſceptationem, alterum per vim.

2. Civiles Philoſophus 3. Polit. 10. forenſes appellat, & ſunt quæ quovis pacto in patrimonio ſitæ ſunt.

3. Quæ autem in bonis cuiuſque exiſtimantur & patrimonio: vel ſunt in Perſonis, vel Rebus.

4. In perſonis ſita vel ſalutem perſonarum, vel dignitatem ſpectant.

5. Quæ ad dignitatem, ſolus conſtituit Cęſar: ut colligere licet ex analogia Capitulationis, & receſſibus & aurea bulla: quæ argumentum ſuppeditant, omnia

mnia ſcilicet Cæſareæ maieſtatis eſſe propria, in quorum communionem Electores, & cæteri Proceres, per ſuperiores leges non conceſſerunt.

6. Unde Regis, Archiducis, Ducis, Marchionis, Landgravii, Comitis, Baronis, Nobilium, Doctorum, Comitum Palatinorum, Magiſtrorum, tabellionum, & id genus ſimilium, famæ item & honoris reſtitutio, legitimatio, &c. hæ, inquam, dignitates ad unam, à ſolo Cæſare oriuntur. Nec cuiquam in Imperio, ne Comitiis quidem, de dignitatibus eiuſmodi, iure maieſtatis ſeu ſuperioritatis, ſtatuendi ius. *argum. Capit. Paurm.* 1. *de Iuriſdict. t.* 2. *de iuriſd.* 3. *Matth. Steph.* 2. *de iuriſd. p.* 1. *cap.* 1. *Thom. Michael. Roſenth. de Feud. c.* 2. *concluſ.* 2. *& cap.* 5. *quæſt.* 3. *Zaſ. de Feud. p.* 5. *num.* 6. Statibus item, nullam dum in Imperii Comitiis ſeſſionem ſortitis,

titis, citra alterius præiudicium de loco conveniente proſpicere poteſt. *Petr. Denaiſ. tit.* 287. Ex quo animadvertitur, cuius ſit tandem, altercationes de præcedentia decidere. Extat decretum Div. Matth. apud *Mett. lib.* 30.*t.*2.*f.*745.*& receſ.*1594.§.*Letſtlich vvas die zvviſchen.*

7. De Regibus dicta, ut & de cæteris, non de poteſtate regia abſolute imperandi, ſed dignitate externa: & non de peregrinis, ſed ſubditis intelligenda ſunt: etenim nec ſubditis abſolutam poteſtatem; exteris vero neque dignitatem, neque Imperii poteſtatem, tribuere quis poteſt.

8. Simile eſt de Academiis iudicium; quæ creandi Doctores & Magiſtros facultatem, à ſolo Cæſare accipiunt: docendi vero poteſtatem Status in ſuis ditionibus, & ex inveterata conſuetudine, & ex pace religionis, incon-

ſulto Cæſare poſſunt concedere. Nec quis putet, dignitatum, quas diximus, collationem iuriſdictioni non ſubiici. Etenim iniuria afficerentur virtute macti, ſi pari honore cum omnibus promiſcue cenſerentur: & iuſtum eſt eos dignitate antecellere: iuſtitiæ autem adminiſtratio eſt iuriſdictionis.

9. De ſalute perſonarum, ut puta, vita & incolumitate, non eſt ſolius Cæſaris leges perferre. *argu. conſtit. crim. Carol. V.*

CAP. XIV.

De privilegiis & immunitatibus concedendis.

1. Statuendi de rebus poteſtas vel eſt univerſa, vel ſingularis.

2. Singularis, eſt poteſtas concedendi privilegia & immunitates. Quæ quanta quanta, tota ſolius eſt Imperatoris. *arg. Capitul.*

tul. Paurm.1. de iuriſd. 4. *Steph.*7. *de iuriſd. Gail.* 1. *obſerv.* 1. Hinc ius nundinarum ſolennium ſeu privilegiatarum, ſtapularum, ius dandi civitatem, veniæ & ſupplementi ætatis, ius ſecuritatis ſeu ſalvi conductus bannitis Imperii. Nam iis, qui criminali Principum iuriſdictioni ſubſunt, ſtatus quoque ſecuritatem recte impertiunt. Ius tribuendi moratorias inducias, vulgo *Anſtandtbrieff:* concedendi immunitatem à vectigalibus. Omnia denique conſtituit ſolus Imperator, quæ privilegia privatis à maieſtate dari poſſunt. *arg. cap.*

3. Sed immunitatis à vectigalibus conceſſio, ita reſtringitur, in capitulatione Cæſareæ Maieſtatis, ne data immunitate Electorũ vectigalia deteriora faciat. *d. capit.* in cæteris adhuc libera eſt Cæſaris authoritas.

4. Ius cudendæ monetæ, ut &

novorum vectigalium inſtitutio, ad Electorum quoque aſſenſum aſtricta eſt. *capit. Caſ. Matth. & Ferd.*

5. Moratorias Inducias & Status indulgere poſſe dicit Steph. 2. *de iurisdict. p.* 1. *cap.* 1. *&* 7. *num.* 389. *& alii.* at confligit ſecum, qui unius eiuſdemque legis poteſtatem, & ſoli Cæſari, & ſtatibus ſimul, fert acceptam. Concedunt ultro Cæſari Status poteſtátem per totum Imperium moratorias inducias concedendi. Quæ igitur hic eſt ſtatuum ſuperioritas? Equidem non pugnaverim, cuiquam ſtatuum hanc poteſtatem competere. Atqui privilegium hoc eſſe à Cæſare ortum, non ſuperioritatem ſeu maieſtaticam poteſtatem, contendo. ſane aut Cæſari aut ſtatibus hic ſuperioritas deneganda eſt. fieri enim non poteſt, ut duo ſint uno reſpectu, ac in re una primi.

6. Er-

6. Ergo ſingularum rerum leges, ſeu privilegiorum conceſſio, à Cæſarea ſolum maieſtate dependent. univerſarum vero legum diſpar eſt ratio.

7. Sunt vero res, de quibus in commune leges feruntur: vel Delicta, vel res quoquo modo in commercio poſitæ.

8. De delictis, in genere ſtatuunt comitia. *arg. capit. Paurm. 1. de iuriſd.*4.

9. Res Commercii ſunt vel Allodiales, vel Feudales.

10. Feudales vel mediate vel immediate ab Imperio dependẽt.

11. Quæ mediate, ad Comitia ſpectant. *arg. c. 7. part. 1. ordin. Cam. Paurmeiſt.*

12. Quæ immediate, puta Principatus, Comitatus, &c. de iis Cæſaris eſt iuriſdictio. *ord. Cam. d. t.* Et licet de his novas leges conſtruere non poſſit, id tamen conventiones initæ cum

vaſallis & conſuetudo Imperii potius impedire videntur, quam poteſtatis independentia, quam tamen tantopere iam reſtrictam agnoſco, ut parum abſit, quin conſtituere de his feudis leges, ſit iam comitiorum: etenim nec aperta conferre alteri, nec in ſuum privatum patrimonium, ſed in publicum, Imperatoris recipere capitulatione aſtringitur. *capitul.*

13. Allodiales vel ſunt publicæ, vel privatæ. privatas comitia definiunt: *arg. capitul.*

14. Publicæ vel ad patrimonium reipublicæ pertinent, & fiſcum, vel proprietatę ſunt publicæ, uſu vero deſerviunt privatorum utilitatibus; de his, ut ſunt vere publicæ, flumina, ripæ, portus, &c. itidem comitia ſtatuunt. *capit.*

15. Ea etiam, quæ in patrimonio reipublicæ eſſe putantur, vi-

deli-

delicet, quæ reipublicæ oneribus ſublevandis comparata ſunt, non Cæſareæ ſolius ſunt poteſtatis. Sed iuvat de iis ſigillatim diſpicere.

16. Eorum autem præcipua ſunt vectigalia, collectæ ſeu contributiones, ius cudendæ monetæ, auri & argenti fodinæ, piſcationum reditus, ius venandi, aucupandi, reditus ſalinarum, & ſi quæ ſimilia ad reipublicæ utilitatem inventa ſunt.

17. Vectigalia inſtituere, vel augere inſtituta, non ſoli Cæſari, ſed Cæſari & Electoribus ſimul competit: ut diſertis verbis in Capitulatione exprimitur. Ut merito iam mireris hominum incogitantiam, qui ius vectigalium etiamnum aſtruunt Cæſari. *ex l. 10. ff. de public. & vectigal.* Comitiis tamen non ſubſunt vectigalia, ſed Cæſaris & Electorum arbitrio. *capit.*

18. Ius monetæ cudendæ, itidem non Cæſaris ſolius arbitrio ſubiacet. Sed ius monetæ eſt vel in communibus legibus nummariis, & ad comitia ſpectat: vel in concedendo alicui cudendæ monetæ iure. Et hæc poteſtas Cæſaris & Electorum eſt. *capit. Rudolphi.§.VVir ſollen und vvollen auch hinfuro ohne vorvviſſen der ſechs Churfuſten, &c.* Item: *Capit. Matth. & Ferd.* Recepit quoque Cæſar Electoribus, ſe ademturum civitatibus, quæ non ſint ſtatus Imperii, ius cudendæ monetæ, ſi quæ eo abuti deprehendantur. *Capit. Matth. & Ferdin.* Sed licet agnoſcere quædam Electoribus cum Cæſare communia, præter cæteros ſtatus.

19. De collectis & contributionibus pręclare Cicero.2. *Offic.*, dandam eſſe operam, ne ob tenuitatem ærarii, luxu nonnunquam & immodicis profuſionibus

bus exhauſti, aſſiduitatemque bellorum, tributum ſit conferendum. Sin qua neceſſitas huius muneris alicui reipublicæ obvenerit, dandam eſſe operam ut omnes intelligant, ſi ſalvi eſſe velint, neceſsitati eſſe parendum. Videri poteſt *Gail. 1. obſ. 17. & 2. obſ. 52. & 53. Heig. 1. quæſt. iur. 17. Bod. Bocer. de colloq. imp.*

20. Sane ordinaria, quæ quotannis ſeu ſtato tempore pro ratione patrimonii ad ferenda reipublicæ onera pendenda ſunt, etiam divino iure probantur. Quæ vero ad extraordinaria ſit obligatio, pulchre diſſeruit *Comin. 5. com. 18.*

21. Cæterum ingruente reipublicæ neceſsitate de contributionibus in comitiis decernitur non ſolius Cæſaris arbitrio, ut patet ex *ult. receſſ. Imp. & paſſ. ex conſtit. Imp.* Cætera etiam, quæ ſupra commemoravimus, utpote

argenti fodinæ, piſcationum reditus &c. ad comitiorum, non ſolius Cæſaris maieſtatem ſpectant: *num.* 1. *de iurisd. &* 2. *t.* 3. *Paurm.* 1. *de iuriſd.* Mira hic eſt doctorum etiam virorum titubatio, qui ex veteribus legibus Cæſaris poteſtatem etiamnum definiunt; revinctam Cæſaris in multis, ut patet, Imperii rebus legis ponendæ poteſtatem non attendentes.

22. Diviſa igitur ſic rerum genera oſtendunt, ubi ſolius adhuc ſuperſit Cæſaris maieſtas, & ubi Cæſaris & ſtatuum communis, quoad hanc quidem legis ferendæ poteſtatem.

23. Quæ vero ex his ad Comitiorum maieſtatem ſpectare conſtiterunt, de iis in ſuis ditionibus proceres libere ſtatuunt, ac maieſtatis, ſeu, ſi mavis, ſuperioritatis iure, leges ponunt, quæ prorſus non indigeant maieſta-

tis.

tis. Collectas pro reipublicæ neceſsitate ſubditis indicunt. Sed extraordinarias non niſi ſubditis volentibus. *Gail.1. obſ.17. Knich. de iure territ.* De quo dubito, præcipue ſi ordinarii reditus præſentem reipublicæ neceſsitatem non adæquent. De iure venationis ſtatuunt: aucupii item. Et omnia denique vi ſupremæ iuriſdictionis exequuntur in ſuis territoriis, de quibus in comitiis leges toti Imperio feruntur.

24. Sed videas tamen reſtringi nonnunquam Statuum ſuperioritatem legibus comitialibus, ut non quidvis in ſuis ditionibus pro arbitrio imperent: ut in vectigalibus erigendis, iure monetæ conſtituendo, & ſi quæ ſunt alia, de quibus ut ut ad comitia ſpectent, non tamen libere ſuis ſubditis præſtituunt. Nec tamen ita impediti Imperii legibus Status, ius ſuperioritatis vel in his per-

perdunt, quia ſtatus à comitiorum maieſtate non dependent effective, ut ſupra quoque oſtendimus. Sed vel in latitudine votorum numero ſuperati in leges Imperii concedere coguntur, vel proprio conſenſu approbant decreta. Nec hic nec illic à vi & principio cauſali impediuntur: ergo omnino integra manet ſuperioritas.

25. Nec quicquam intereſt inter Principum & civitatum imperialium ſuperioritatem, quibus nomine potius *der Furſtlichen hohen Obrigkeit*, quidam commoti, quam ratione poteſtatis ſeu ſupremæ iuriſdictionis, ſuperioritatem abiudicarunt.

26. Civitatum vero provincialium longe diſſimilis eſt ratio. nam quicquid legum condiderint, ſtatuti tantum privati rationem habet, ac pro arbitrio Principis refigitur: niſi privilegiis, vel

à Cæſare vel ipſis Principbus conceſſis innitatur. Suum enim cuiquam atque adeo privilegia ſine cauſa eripere, nulli maieſtati vel abſolutiſsimæ licere poteſt. Sed privilegiorum ratio & natura aliunde, ex Bodino, Tholoſ. &c. diſcenda eſt.

27. Delineavimus pro re nata, quam fieri potuit breviſsime, ex ſeparatis obiecti ſpeciebus, & ſolius Cęſaris maieſtaticam iuriſdictionē, & Statuum cum Cæſare communem, tam ratione univerſi Imperii, quam proprii cuiuſque Territorii. Illic Monarchiam, hic Ariſtocratiam licet deprehendere. Ex quibus patet, quam neceſſario ad Cæſaream & Statuum iuriſdictionem caligarint, qui non diſtinctis rerum generibus de Imperio tradiderunt. Verbis magnifice extollunt Cæſaream maieſtatem: ubi ad rem, id eſt, poteſtatem ventum

tum eſt, videas omnia ad Ariſtocratiam recidere. Quod neceſſarium fuit iis accidere qui miſcendæ reipublicæ rationem minime perviderunt.

28. Dividi maieſtatem poſſe negant: quod verum eſt in ſubiecto adæquato eſſentiæ, ſcilicet republica, non ſubiecto exiſtentiæ communi, de quibus ſupra diſſeruimus. Atque hæc eſt conſtituendi iuris in Imperio poteſtas: iam ſequitur reddendi.

CAP. XV.

De iuriſdictione ſpeciatim ſic dicta, ſeu reddendi iuris poteſtate.

1. UT autem hanc ſeu poteſtatem ſeu iuriſdictionē tot impeditam diſſenſionibus, certo conſtituamus, age naturam eius aliquanto penitius ſcrutemur.

2. Cum igitur accidentium eſſe ſit ineſſe ſubiecto, & res quæque per id, per quod eſt, cognoſcatur:

ſcatur: ut enim in fieri, ita ſe habet in cognoſci: patet, ſubiectum, quod iuriſdictioni det eſſe, eſſe inquirendum.

3. Sed ut accidentium eſſe ducitur à ſubiecto adæquato & proprio, non communi, in quod per participationem influit, ac proinde nequit accidentibus cognoſcendi principia ſuggerere, ita ad adæquatum ſubiectum accidentia reduci oportet, modo certi aliquid ſcire quam fluctuare malimus. Congruit ſc. illud Philoſophi: commune quod eſt per accidens, poteſt reduci ad aliquod quod eſt per ſe.

4. Hinc neceſſario fruſtra fuerunt, qui iuriſdictionis naturam ex prætoris, proconſulis, vel denique cuiuſvis magiſtratus, quibus non formaliter ac primo, ſed per participationem competit, officio ſeu iuriſdictione, hactenus dimenſi ſunt. Fuerunt reſpu-

blicæ, *l.2.§.1.ff. de orig. iur.* & adhuc conſiſtere poſſunt, ubi maieſtas pro paucitate civium, magiſtratuum non indigeret. Ecquis mihi hic iuriſdictionem ex poteſtate magiſtratuum definiet? Et ſi illi diſputatores ad Romuli & ſequentium regum tempora, ubi ignoti prætores, ignoti proconſules, ignoti civilium & criminalium rerum magiſtratus, reſpicerent: credo, nullam ibi fuiſſe iuriſdictionem aſſererent, aut certe ex magiſtratuum poteſtate non eſſe definiendam iuriſdictionem tandem agnoſcerent.

5. Sed quid pluribus? In omni republica, quæ proprio imperio regitur, eſſe oportet, qui ius in univerſo ſtatutum, partibus applicet, ſeu ius reddat ſingulis. Atque hanc conſtituti iuris ſingulis reddendi poteſtatem, iuriſdictionem appellamus: quæ nihil eſt aliud, quam in hac quidem par-

te.

te poteſtas adminiſtrandæ iuſtitiæ. Quæ cum in omni republica ſit neceſſaria, experiemur, quodnam ſit eius primum & adæquatum ſubiectum, id eſt, in quo hæc poteſtas eſſentialiter ac primo conſiſtat. Ut igitur hæc poteſtas eſt in omni republica perpetua, &, ut diximus, neceſſaria, perpetuum quoque deſiderat ſubiectũ & eſſentiale. Tale vero ſubiectum non poſſunt eſſe magiſtratus, quia poſſunt abeſſe à republica, ac quatenus ſunt tales, habent poteſtatem precario à maieſtatis arbitrio dependentem. Imo ne quidem ſubiectum actus exiſtentiæ maieſtatis, huius poteſtatis ſeu iuriſdictionis eſt ſubiectum eſſentiæ. Licet enim formaliter, quoad eſſentiam, hanc poteſtatem obtineant, actus tamen exiſtentiæ eſt reipublicæ accidentalis: puta non neceſſario in republica atque adæ-

quate, uni hæc poteſtas cohæret, non adæquate paucis, non multis. Fieri poteſt, ut uni inſit, & non paucis: fieri ut paucis, non uni, &c. ubique tamen ſit eadem eſſentia reipublicæ. Ergo patet, ſubiectum eſſentiæ, & formale huius poteſtatis conſiſtere in republica libera, cui perpetuo & neceſſario inhæreat.

6. In hoc igitur ſubiecto hanc reddendi iuris poteſtatem, quam vulgariter iuriſdictionem dicimus, contemplati, manifeſto intelligimus, in omni negotio, quod iuſtitiæ adminiſtrationi obiicitur, ſive civile id ſit, ſive criminale, hanc reddendi iuris poteſtatem verſari. Sive eam iuriſdictionem, ſive merum, ſive mixtum imperium appellemus, rei definiendæ & intelligendæ nihil intereſt: ſed & in omni facto tum civili, tum criminali, hęc poteſtas ex partibus obiecti, vel

eſt facti, de quo diſceptatur, cognoſcendi: vel de facto cognito iuris ſtatuendi: vel denique ſtatuti exequendi.

7. Factum principio cognoſcere oportet, cuius ſit omnino generis; ut ius in genere ſtatutum, facto huic individuo recte attribui poſſit. Quæ poteſtas cognoſcendi apud Romanos, atque adeo in digeſtis noſtris Notio dicitur. *l. 99. ff. de V. Sing. l 5. ff. de re iud.* ſeu ſpecialius iam cognitio, ſeu quæſtio facti. *l.* 1. §. 4. *ff. ad SC. Turpill. l.* 15. *in princ. ff. ad Munic.* facti quæſtio propterea, quod quale ſit factum individuum, cognitor tantum poſſit dicere, legiſlator non poſſit.

8. Poſt ubi de facto conſtat, ſtatuitur de iure facti, hoc eſt, definitur ius ſeu qualitas iuſtitiæ vel iniuſtitiæ facti. Quæ poteſtas ſtatuendi, quam propriiſſime in Dig. iuriſdictio dicitur. *l.* 4. *ff. de iuriſd.*

9. Sed non perficitur reddendi iuris poteſtas, ut ut recte cognoris, & iuſtè ſtatueris, niſi etiam ipſo actu, quod ſtatutum fuit, executioni demandes. Et hæc poteſtas exequendi id, quod dixeris pro iure, imperium appellatur. *l.3.4.ff.de iuriſd. l.1.ff. de offic. eius, cui mand.&c.* & ratione termini ſeu finis iuriſdictionis, extremum in iuriſdictione. *l.1.§.1. ff. ſi quis ius dicenti non obtemp.*

10. Atque hæ ſunt partes poteſtatis reddendi iuris eſſentiales, quæ in ſubiecto adæquato & primo copulatæ, in ſubiecta ſubordinata, etiam ſeparatim à maieſtate, diffundi poterunt, ac tripartito magiſtratuum poteſtatem conſtituere. Utpote, fieri poteſt, ut in uno eodemque genere facti, alius cognoſcendi, alius ſtatuendi, alius exequendi poteſtatem, iure magiſtratus obtineat.

11. Por-

11. Porro, ſi res, in quibus verſatur hæc reddendi iuris poteſtas, ſpectemus : vel Davus intelligeret, res eſſe omnes, in quibus ius conſtitutum eſt. Eæ vero ſunt criminales pariter, & civiles. Unde *Cic. pro Cæc.*, omnia iudicia aut diſtrahendarum controverſiarū, aut puniendorum maleficiorum cauſa reperta ſunt. Nam ubique leges univerſis rebus ponuntur, ſingulis applicantur. *Ariſt.* 4. *polit.* 4.

12. Atque res quidem cum civiles tum criminales, in abſoluta maieſtate diſpeſcere non attinet; promiſcue enim in omni negotio ius & conſtituit & reddit. Sed quoniam maieſtas ob rerum & hominum multitudinem, omnibus propria opera ſufficere non poteſt, magiſtratus ſubordinat, qui in iure dicundo ſibi opitulentur ac inſerviant, iiſque, prout viſum eſt, aliam & aliam rerum

ſpeciem attribuit, quam iure dicundo adminiſtrent. Atque hinc pro diverſis rerum gerendarum ſpeciebus, diverſa magiſtratuum munera exciterunt. Imo & in ſpecie obiecti tributa magiſtratibus poteſt cognoſcendi, ſtatuendi, poteſtatem ſeparatim, vel coniunctim tribuere. Quod ut rectius intelligatur, & expedita ſit omnis propoſitæ materiæ difficultas, obiecta iuriſdictionis ex ſuis generibus conſtituemus.

13. Res igitur, ut dictum eſt, in quibus reddendi iuris poteſtas vertitur, Civiles ſunt, vel Criminales, vel Eccleſiaſticæ.

14. Civiles vel ſunt contentioſæ, vel voluntariæ iuriſdictionis. Et rurſus vel ſpecie diſtinguuntur, vel accidenti.

15. Species ſupra ubi de legibus agebatur, quantum ſat eſt, diſcretæ ſunt.

16. Accidenti. Ut, quantitate, nam

nam ea in eodem rerum genere, vel maior, vel minor magiſtratui ſæpius attribuitur. exemplo ſit. *l.*11. *ff. de iuriſd.* Qualitate quoque res diſtinguuntur, ut patet in rerum ſacrarum, ſanctarum, religioſarum & profanarum diſcrimine.

17. Res criminales in hoc quidem politico ſenſu dicimus omnes, quas pœna inſequitur. In iure quidem civili, quatenus ad iuriſdictionem, Criminales dicuntur, quæ graviori aliqua coërcitione luebantur. Abs hoc ſenſu fuerit, multa criminalia prætoriæ iuriſdictioni ſuccubuiſſent. *t.t. ff. de his qui not. infam.* item *paſſim. ad L, Aquil.*

18. Sed pœna quæ crimina inſequitur, vel perſona vel rebus penditur.

19. Rebus, quando imponitur mulcta, ut in Lege Aquilia, Depoſito, Furto &c.

20. Perſona, quando vel honor perſonæ vel ſalus afficitur.

21. Honor, ſi exiſtimatio læditur: exempl. *ff. de his qui not. inf.*

22. Salus, quando corporis affligitur incolumitas, idque vel internecione corporis, vel ſine internecione.

23. Internecione; quando prorſus conficitur homo. & hæc rurſus alias habet pœnæ ſpecies, quas in vulgus notas fruſtra diſiungerem.

24. Sine internecione aut integro aut corrupto corpore pœna infligitur.

25. Integro, quando ſontes vel carcere conſtringuntur, vel regione & loco exeſſe iubentur.

26. Et hoc vel ſalva civitate, vel amiſſa. Illud relegatione, hoc proſcriptione & deportatione contingit. & hanc pœnam leges Capitalem nominant, quia caput civitate eximit.

27. Corrupto corpore pœna luitur vel abſciſſo membro, vel rupto.

28. Atque ita diremtæ rerum adminiſtrandarum ſpecies, non ſolum miſcendæ reipublicæ rationem demonſtrant, ſed etiam magiſtratuum officia ex partibus poteſtatis & generibus obiecti diſtribuenda, deſcribenda, ac intelligenda præfiniunt. Fruſtra, fruſtra penitus ſunt & Bartolus & ipſius ſatellites, qui gradibus hic gradiuntur, ac res iſtic ſpecie, iſtic partibus differentes, gradibus diſcernendo, iuriſdictionis cognitionem aut obſtruxerunt penitus, aut intricatam reddiderunt.

29. Diſiunximus igitur ex ipſa natura rerum, & poteſtatis partes, & ſpecies obiecti, ut has vel ſeparatim vel coniunctim & hic & illic magiſtratibus tribui poſſe intelligeretur. Quibus ita cogni-

tis, facile, opinor, erit non hebeti, & iuriſdictionis naturam intelligendo aſſequi, & leges hactenus interpretando impeditas exponere: niſi ſi qui forte errare malunt, eamque ſententiam, quā aliorum autoritate commoti ſemel adamaverunt, pugnaciſſime defendere, quam, quid ex menſura rerum conſtantiſſime dicatur, exquirere.

30. Sed ut in maieſtatis arbitrio eſt, magiſtratui poteſtatem & obiecta, diviſis & partibus & ſpeciebus committere, ita poteſtatem integram, vel pro parte de una vel pluribus obiecti ſpeciebus ex officii ratione acceptam, iure magiſtratus tenere dicuntur. Quod hanc habet ſignificationem, ſi data poteſtas in abſtracto conſideretur, vel quaſi ſubiecto ſpeciei communi, non individuo exiſtentiæ aſſignata ſit. Verbi gratia, ſi iuriſdictio præturæ potius,

tius, quam vel illi vel illi prætori data videatur, ut liceat dicere, omnis prætor iſtam habet iuriſdictionem. Sin vero huic vel illi Prætori in concreto aliquid iuriſdictionis demandetur, lege id dicitur, in iure civili, non iure magiſtratus competere. Perſonæ enim individuæ committi intelligitur, non ea ratione, qua prætor, ſed qua perſonæ diligentia eligitur: & hinc, quia non diligentiæ ratio, ſed officii ſeu præturæ ad ſucceſſorem tranſit, fit, ut non omnibus eodem magiſtratu fungentibus, eadem ſemper lege dentur: ſed, ſi, quæ initio ſpeciatim perſonæ dari ſolita fuerunt, ſenſim omnibus eodem officio fungentibus committantur, fit tandem, ut in officii partes commigrent, ac in magiſtratus poteſtate coadunentur. Vt in proconſulibus contigiſſe oſtendit *Don. 17. Com.* Et tutela, quæ initio

initio lege dabatur Prætoribus; *l. 6. §. 2. ff. de tutel.* tractu temporis in ius magiſtratus conceſſit. *§. 4. Inſtit. de Attil. tutor.* utcunque manſerit ius antiquitus de tutela conſtitutum, nec mandata iuriſdictione una tutoris dandi poteſtas tranſiret. Hinc adeo, ſi quis, quæ lege apud Romanos dabantur, ita nata putet, ut iure magiſtratus competere nequiverint, is magnopere fallitur: non enim fuit defectus potentiæ, ſed voluntatis in maieſtate.

31. Etiam vero atque etiam animadvertendum eſt, leges noſtras, cum fere ubique, tum maxime in iuriſdictionis materia populariter loqui. Ecce ſtatuendi iuris poteſtatem proprie iuriſdictionem dicebant. *l. 4. ff. de iuriſdict.* ſed paulatim non hæc ſolum, ſed totum magiſtratuum officium, quibus modo hæc poteſtas ineſſet, iuriſdictionis nomine

mine venire cœpit. Vnde ratione ſubiecti magiſtratus mixtum iuriſdictioni Imperium, ſeu iuriſdictioni Imperium, vel contra ineſſe dixerunt. *l.3.ff. de iuriſdict.* non ſane, quod poteſtas dicendi ſeu ſtatuendi iuris, eiuſdemque exequendi, eadem & mixta ſit, poſſitve miſceri: ſed quod ratione ſubiecti idem ille magiſtratus ſtatuendi poteſtatem habeat, qui exequendi. Obſecro, ſi maieſtas tres inſtitueret magiſtratus, qui vel totam, vel partem reipublicæ pariter adminiſtrarent: uni vero facti cognitionem, alteri iuris ſtatuendi, tertio exequendi poteſtatem daret: quidnam hic eſſet mixti? anne partes iudicandi in ſe? at impoſſibile eſt, ut poteſtas cognoſcendi, ſit vel ſtatuendi, vel exequendi: vel etiam ſtatuendi poteſtas, ſit exequendi, &c. nunquam enim partium eſſentialium altera poteſt eſſe altera. Igiturne

in

in ſubiecto mixtæ dici poterunt? atqui patet in ſeparatis ſubiectis partes conſiſtere. Nullum igitur imperium per ſe eſt merum vel mixtum, ſed accidenter in magiſtratibus: quibus modo poteſtas ſtatuendi & exequendi, ſimul à maieſtate datur; unde mixtum imperium: modo ſola exequendi poteſtas; unde merum dixerunt. Et quia hoc in magiſtratibus Romanis evenit, meri & mixti imperii nobis nomina produxit. Nec quis putet potius ratione rerum criminalium merum imperium appellari. Merum enim eſt nomen poteſtatis, non obiecti. Nam *in l. 3. ff. de iuriſd.* diſerte poteſtas appellatur. Atque hæc principaliter ex ſublimi diſciplina eruenda ſunt, quæ naturam proponit; quam qui ad Iuriſprudentiam attinere negant, ii Iuriſprudentiam ex natura rerum reiiciunt.

32. Sed

32. Sed ut ne, quæ de natura iuriſdictionis diſſeruimus, philoſophata potius, quam ad principia & rationem Iuris congruere videantur, paucis ad leges Iuris noſtri accommodabimus.

33. Præter cæteras vero l. 3. *ff. de iuriſdict.* mire doctiſſimos quoſque exercuit, eamque clavem totius huius materiæ appellat Zaſius *in dict. l.* 3, quod per eius explicationem iuris civilis fores aperiantur.

34. Diximus autem poteſtatem reddendi iuris tribus omnino partibus abſolvi, cognitione facti, applicatione iuris, & executione; quæ ſimul omnes vel in minutiſſima rerum ſpecie, de qua ius reddendum eſſet, requirantur; ſed eas coniunctim uni magiſtratui committere, rem eſſe arbitrii, ſeu in voluntate maieſtatis.

35. Quoniam vero ex lege Valerii & poſtea 12. *Tabul.* magiſtra-

ſtratibus Romanis iniuſſu populi de capite civis ius dicere non licebat, ut etiam innuitur *in l. 2. §. 16. & 23. ff. de orig. iur.* ſed erat tantum quæſtoribus parricidii, & poſtea triumviris capitalibus cognoſcendi criminis & exequendi poteſtas: factum eſt, ut, quia ius iiſdem magiſtratibus de criminalibus dicere ſeu ſtatuere lege non erat permiſſum, ab exequendi poteſtate merum imperium habere dicerentur. Nequaquam ſane propterea quod non æque hic ac in civilibus, de iure ſtatuere oporteret, priuſquam executio ſequeretur; ſed quod ſtatuendi ſeu ius dicendi poteſtas non eidem magiſtratui conveniret, cui exequendi. Quocirca ex ſubiecto ſeu officio magiſtratus, cui in criminalibus ſtatuendi de capite civis ius deerat, poteſtas exequendi merum imperium dici
cœpit,

cœpit, ac adeo poteſtas gladii. *d. l.* quia gladius proprie criminalium rerum executioni inſervit. Tranſierat iam pridem illa iuriſdictionis portio, quæ proprie iuriſdictio dicitur, *l.4.ff.de iuriſd. l.26.ff. ad Munic.* ad populum à conſulibus, qui ante legem Valerii iure magiſtratus etiam de criminibus ius dixerant, *Liv. 2.* ac magiſtratibus criminalium rerum poteſtatem, iuris ſtatuendi poteſtate vacuam reliquerat. *l. 52. §.22 ff.de Furt.* unde tandem meri Imperii nomen profluxit. Populus nonnunquam extra ordinem dabat, qui de criminibus cognoſcerent: ſæpius ordinarii magiſtratus, primum quæſtores, poſtea triumviri, iure Magiſtratus crimina inquirebant, & ius, quod populus ſtatuerat, exequebantur, ita aſtricti, ne quid de iure ſtatuerent, quod non præciſe publicis legibus ſtatutum

 eſſet.

eſſet. Porro manifeſto primorum conſulum exemplo refellitur, qui magiſtratibus, per ſe ac iure magiſtratus, poteſtatem de criminibus ſtatuendi, ſeu criminalem iuriſdictionem, vel ſtante republ. denegat. Sed poſtea populus hanc poteſtatem ordinariis magiſtratibus amplius impartiri noluit: dico ordinariis, quia Dictatoribus etiam hæc poteſtas ſeu iuriſdictio competebat. Quia autem de criminibus nulli magiſtratuum poſt L. Valeriam ſtatuere permiſſum, hinc videmus, Prætores nunquam de criminibus, quæ corporis pœnam ingerebant, edicta propoſuiſſe. Creberrime autem edixiſſe de civilibus, quia ne in reddendo quidem iure ad leges publicas erant præciſe alligati. *v.* 1. *Inſt. de bon. poſſ.* §. 3. *Inſt. de legit. agn. ſucceſſ. l.* 7. §. 1. *ff. de iuſt. & iur.* Simili prorſus ratione in civilibus dixiſſent,

merum

merum imperium, ſi ut in criminalibus, ita & civilibus tantum exequendi poteſtas, non etiam ſtatuendi competiſſet. At quoniam in civilibus prætor & ſimiles magiſtratus, ſtatuendi pariter & exequendi poteſtatem habebant, mixtum imperium appellabant, cui iuriſdictio ineſſet: quia ſcilicet eidem in iis magiſtratui quaſi mixta & ſtatuendi & exequendi poteſtas competeret. Ut ſic concurrentium in unum ſubiectum poteſtatum coniunctio mixti imperii nomen prodiderit. Hinc Conſulum ante Legem Valeriam etiam de capite civis poteſtas, & hodie Statuum Imperii, mixti Imperii nomine eadem ratione inſigniretur. Gladius, ut conſtat, criminalibus ſententiis exequendis inſervit: unde ipſam exequendi poteſtatem deinceps dixerunt, quia magiſtratus, exequendi in crimi-

nalibus poteſtate præditi, præcipere poterant, ut facinoroſi gladio ferirentur. Adeo ut hæc appellatio per ſynecdochen ſpeciei irrepſerit. Mixtum imperium, ut diximus, eſt, quando ſtatuendi de iure & exequendi poteſtas in uno magiſtratu concurrit: unde iuriſdictio dicitur imperio ineſſe, ratione ſubiecti, in quo pariter cum imperio conſiſtit. Bonorum poſſeſſio mixti imperii exemplum eſt, qua de Prætor, utpote re civili, & ſtatuere potuit, & exequi ſtatutum. Par ratio eſt licentiæ dandi iudicis; quam etiam Ulpianus iuriſdictioni ſubiunxit. *d. l.* ſed advertendum, à fine hanc Licentiam iuriſdictionem appellari, non per ſe: ſcilicet Prætor ipſe rebus cognoſcendis impar, ſubſidiaria iudicum opera, tanquam medio ad finem cui deſtinata erat, utebatur: unde hæc Licentia à fine, cui ſer-

ſerviebat, iuriſdictionis nomen adſcivit. Liquida igitur eſt *d. l.3.* explicatio ex poteſtate magiſtratuum Romanorum & natura iuriſdictionis derivata. Quam ſolidam eſſe vincam, modo id inventæ veritatis argumentum, ſi nihil ſequatur abſurdi, &, ſi, quæ obiiciantur, poſſis refellere, ut ait Zabarell. 2. *de natur. Logicæ c.* 6. Iam iura Imperii exequemur.

CAP. XVI.

De Iuriſdictione Cæſaris & Cameræ Iudicii Spirenſis.

I. FIxum autem eſt ſciendi principium, omnia imperandi iura Cæſari competere, quę legibus regni comprehenſa (Capitulationem vocant) Electores ſibi & Statibus cum Cæſare non fecerunt communia, aut ſi quæ Cæſar in ordinat. Cam., & decretis Imperii, ſua ſponte non

remiſit. Quæ inter cum reddendi iuris poteſtas non ſit: in proclivi eſt, ſupremam Imperii iuriſdictionem eſſe adhuc imperatoriæ maieſtatis: imo diſerte Cæſari iniungitur, ut maximis minimis ius æqualiter adminiſtret. *capit. Matth. art.* 37. *& Ferdinandi* Cæſarum.

2. Sed aſſerenda eſt hæc ſuprema Cæſaris iuriſdictio ac conſtituenda ſtabilius, cum inventi ſint, qui eam à Cæſare ad Cameram demigraſſe contendant, & præter alios, *Autor des grundlichen Vnterrichts*, vir ſane perquám eruditus. contra quem pro Cæſarea maieſtate magnopere nititur doctiſſimus Paurmeiſterus. 2. *de iuriſd.* 6. ubi fere omnes iuris noviſſimi ſcriptores ſuæ ſententię approbatores laudat: *n.* 89. *& ſeqq.* Sed nos tantum hic fontem aperiemus, lectorem ad Paurmeiſterum reiicientes.

3. O-

3. Omnis igitur iuriſdictio, quæ iure magiſtratus competit, utpote Cameralis, primo & formaliter in maieſtate; tanquam ſubiecto adæquato conſiſtit: à qua iuriſdictionem abdicari, perinde eſt, ac ſi ignis deſineret eſſe calidus: nam ut ignis eſt ſubiectum primum caloris, ita iuriſdictionis maieſtas. Hinc Cameræ iuriſdictio, quæ tota aliunde dependet, aut Cæſari ſoli, aut Statibus & Cæſari accepta ferenda eſt. Si Statibus; habuerint ſtatus communem cum Cæſare reddendi iuris poteſtatem neceſſe eſt, cum eam Cameræ ut magiſtratui, impertirentur. Atqui & monumenta Imperii, & ordinatio Cameræ, & denique ipſe Autor *des grundlichẽ Vnderrichts*, perſpicuum faciunt; ante inſtitutum Imperii regimen & Cameram, ſolum Cæſarem ſumma poteſtate, iura in Imperio reddi-

diſſe: quem ſi hanc iuriſdictioné ita Cameræ impertiviſſe dixerimus, ut à ſe demiſerit penitus, dixerimus ęque, ex arido fōte rivulos defluere, ſeu calorem ab igne in ſubiecta cōmunia abdicatum: ſeu agendi efficaciam cauſæ ſecundæ ineſſe, deeſſe primæ. At, ait *Autor des grundlichen Vnterrichts*, Vna eſt Cæſaris & Cameræ iuriſdictio, atque adeo Cæſar in Camera ſuam iuriſdictionem exercet. Obſecro anne eadem eſt dependens & independens poteſtas? anne idem maieſtas & magiſtratus? Verbo: Si Cæſaris & Cameræ iuriſdictio eſſentialiter coincidit, aut utraque eſt maieſtatica, aut, ut ita loquar, magiſtralis. Non maieſtatica: nec enim quenquam I. C. tam nihil intelligere putaverim, ut Cameræ dependentiam non intelligat. Si magiſtralis; quomodo Cæſar Camerę iuriſdictionem

potuit

potuit committere? an magiſtratus magiſtratum creat? imo an Cæſar ſe ipſum magiſtratum creare potuit? Nonnunquam prorogatam Cæſaris iuriſdictionem confitetur, *Autor des grundlichen Vnterrichts*, dum nonnulli præterita Camera Cæſarem adierint. Sed quomodo ſeorſim prorogabitur iuriſdictio, quam negat à Camera ſeparatam *Autor des grundlichen Vnterrichts?* Et adeo nulla, nulla eſt per ſe iam competentis ac acquiſitæ iuriſdictionis prorogatio. Prorogatio enim eſt ſpontanea litigantium, alienæ ſe iuriſdictioni ſubiicientium, conventione facta extenſio. *l.* 15. *l.* 18. *ff. de iuriſd.* Iam vero ſi eadem eſt Cæſaris & Cameræ juriſdictio, res Cameræ ſubiectæ eo ipſo Cæſareæ iuriſdictioni ſuberunt. Nulla igitur hic dabitur iam competentis iuriſdictionis prorogatio.

4. Patet igitur, Cameræ iuriſdictionem, cui tantum iure magiſtratus competit, in maieſtate Cæſarea reſidere principaliter; qui longe liberius eam, ac ſolutius, iure maieſtatis exercere poſſit, quam Camera iure magiſtratus.

5. Dicitur quidem Camera conſiſtorium Principis vice ſacra iudicare, ac exercere iuriſdictionem Cæſaream. *apud Gail. Mynſ. Paurm. Gilm.* Recte. Ut enim in omni pene republica conſtituuntur magiſtratus, qui maieſtatis vice commiſſam iuriſdictionem exerceant: ita Camera Cæſari ſubordinata eſt, cuius miniſterio uteretur in iure dicundo. Sed ut magiſtratuum, ac proinde Cameræ iuriſdictio eſt precaria ac mandata, quod tamen recte accipiendum eſt: ſic Cęſaris eſt propria ac prima, longe liberior, quam illâ certis mandati

dati legibus circumſcripta. Unde etiam, inconſideratius Gailium Cæſaream & Cameræ iuriſdictionem comparaſſe, conſtat. 1. *obſ.* 41. *Rhoding.* 1. *Pand. Cam. in l. Diffamari.*

6. Dicitur quidem magiſtratuum iuriſdictio nonnunquam propria. *l.* 1. *&* 4. *ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd.* ſæpius etiam ordinaria à modernis. ſed propria dicitur reſpective ad eos, quibus à magiſtratibus iuriſdictio mandatur: *l.* 1. *§.* 1. *ff. de offic. eius, &c.* Et ut hi mandatarii nihil habent proprii reſpectu magiſtratuum, ita magiſtratui nihil proprii, reſpectu maieſtatis ordinarie: quia plerumque perpetua regula conſtituuntur magiſtratus, ut in datis cauſarum generibus perpetuo ius reddant, non tantum individuis & ſingularibus perſonis.

7. Ut ut vero Cameræ iuriſdi-

ctio Cæſari ſubſerviat, & accepta ferenda ſit, non tamen continuo Cæſar conſtituere potuit, ut Cameræ, novo ſcilicet tum magiſtratui, Imperium pareret: quia novum univerſo Imperio magiſtratum præfacere, nihil eſt aliud, quam legem condere, quæ teneat univerſos: quæ poteſtas, ut conſtat, ſoli Cæſari non competit.

8. Camera igitur, quoad ſubiectum, formam & modum expediendæ iuriſdictionis, communi ſtatuum & Cæſaris autoritate inſtituta, à ſolo Cæſare ipſá iuriſdictionem accepit. Unde Maximilianus ſe conſilio & voluntate Statuum iudicem & Cameræ aſſeſſores lecturum profitetur. *ord. Cam.* Anno 1495. *tit. VVie das Kammergericht mit Ricktern, &c.* Et Ferdinandus de Reformatione Cameræ ſe cum Statibus conveniſſe affirmat *in præfat.*

ſtat. ord. Cam. 1555. Nimirum inſtitutio & ordinatio Cameræ lex nova fuit, quam ſua ſolius autoritate Cæſares, nec figere nec refigere potuerunt. *arg. capit:*

9. Oportuit quidem communi procerum conſenſu inſtitutos Camerales etiam iuriſdicendi poteſtatem accipere, ſed nequaquam neceſſe fuit, ab uno eodemque & conſtitui Camerales, & iuriſdictionem accipere. Nam in magiſtratu conſtituendo, pro modo maieſtatis quiſque confert: Cæſareæ autem ſolius maieſtatis fuiſſe reddendi iuris poteſtatem, nec ambigunt qui concurrentiam impugnant.

10. Hinc quoque conſtat, nec aboleri Cameram poſſe, niſi & Cæſar & proceres pariter conſpirent: tollunt enim leges iidem quibus eſt ponendi poteſtas.

11. Summatim dicam: Inſtitutio Cameræ, & expediendæ iuriſdi-

riſdictionis modus & ratio, à communi Cæſaris & ordinum conſenſu procedunt: iuriſdictio ſeu reddendi iuris poteſtas à ſola Cæſarea maieſtate influit. Eam idcirco Cæſar iure maieſtatis quam Camera exercet liberius. Et hæc ex capitulationis contextu, Ordinat. Cameræ & receſſuum Imperii eruta confirmant Gaillius, Mynſing., Paurm., qui uſu edocti, uſque dum in Imperio ita obtinuiſſe tradiderunt. Ex quo intelligi exiſtimo, nec iura Statuum, nec iuriſdictionis naturam ſatis aſſequi, qui Cameræ iuriſdictionem iure magiſtratus competentem, ac Cæſaris maieſtaticam concurrere, inficias iverint.

12. Imo ex capitulatione liquida eſt Cęſaris rerum omnium iuriſdictio. Recipit Imperator, ſe ſummis & infimis pariter iuſtitiam ædminiſtraturum., nec ſe pro-

proſcripturum vel proſcribi paſſurum quenquam, cuiuscuius etiam ſit conditionis, qui cauſam non prius legitime dixerit, *Art.* 24. 25. Si igitur promiſcue adminiſtrare tenetur iuſtitiam, nec quenquam niſi legitime proſcribere; Iuriſdictionem Cæſari promiſcuam competere oportet: ſecus ſupra iuriſdictionem iniuncta fuiſſet iuſtitiæ adminiſtratio.

13. Ex quo efficitur, inconſideratius locutos, qui Cæſarem ſine Electorum & Principum aſſenſu, Principes præcipue & Civitates proſcribere poſſe negant. Nam nulla fere eſt Statuum reddendi iuris poteſtas, niſi in moderandis contributionibus, & re monetaria. In Reviſionibus Cæſarea iuriſdictio exercetur. *arg. capit.* quæ vero in Capitul. Cæſari cum Electoribus ſtatibuſq; communia facta ſunt, ad iuris conden-

dendi poteſtatem ſpectant. Loquuntur Hiſtoriæ, patrum & noſtra memoria, Cæſarea autoritate proſcriptos Principes, Civitates ac privatos. Nec unquam proſcripti contra iuriſdictionem iure excepiſſe leguntur.

14. Imo ſi Camera Principes ac Civitates conſulto Cæſare proſcribere poteſt, Cameræ eatenus delegatam iuriſdictionem licet agnoſcere, ac proinde propriam Cæſaris. *arg. ord.p* 2. *tit.*18.

15. Sed ſi inter Cæſarem & Status alioſve de patrimonialibus oriatur diſſidium, iure quoque Cæſar debet contendere. *capit. art.*24.

16. Coram quo autem Cæſar debeat experiri, aliquanto eſt impeditius. Ita diſcreverim: aut contingit controverſia Cæſarem ut Cæſarem, aut ut Principem Imperii. Si ut Cæſarem, aut ratione Patrimonii Imperii, rerum

vel

vel allodialium vel feudalium: vel contractus Cæſarei: aut ratione poteſtatis imperandi. Poteſtas imperandi, ſeu iuriſdictio, quæ ſolius Cæſaris eſt propria, nullius iuriſdictioni poterit ſubeſſe, quia in poteſtate reddendi iuris non habet ſuperiorem Cæſar niſi Deum: nec etiam habet communem cum ſtatibus. Quod ſi hæc poteſtas cuiuſquam cognitioni ſuccumberet, non eſſet ſuprema, ſed pateretur ab eo, qui in iuriſdictionem Cæſaris iudicium redderet. Idque tum maxime, quando Cæſar iudicium neceſſario ſubiret. Si autem ſponte, fruſtra de iuriſdictione quæritur. Quæ in invitum nulla eſt.

17. Patrimonium Imperii in rebus allodialibus conſiſtens, cum rebus fiſci fere coincidit, ac ſupremæ iuriſdictionis eſſentiam nullo modo ingreditur; quocirca ſalva maieſtate de eo etiam in-

 vitus

vitus poterit iudicium ſuſcipere. Perinde ut rex Galliæ de ſimilibus in Parlamentis diſceptat. *Chaſſan. in Cathol. glor. mund. part. 5. Gothof. in l. un. C. nequis in ſua cauſ.* Rerum autem fiſcalium, ut olim procuratoris fiſci, ſic hodie Cameræ eſt iuriſdictio. *ordin. Camer. p. 1. t. 16.*

18. In feudalibus ad pares Curiæ cognitio pertinet. *2. Feud. 100. Knich. de iur. territ. c. 1. Schrad. de Feud. p. 10. ſect. 5. Vult. 2. Feud. 2. Buxtorff. in diſſ. Aur. Bull. th. 82. & alii ibidem allegati.*

19. Cæterum contractus à Cæſare ut Cæſare initi ad Palatini Electoris cognitionem ſpectant. *arg. Aur. Bull. t. 5. in fin. ord. Cam. p. 1. t. 6.* ex argumento eorum, quæ theſi præcedente de iuriſdictione diſſeruimus.

20. De criminibus Cæſaris, quæ reipublicæ ſummam conficerent, nec Palatinus ſolus, nec forte

forte Electores ſine cæteris Imperii proceribus ſtatuerint. Etiamſi enim Electio ad Septemviros ſolum, iure perpetui magiſtratus pertineat, quem nomine totius Imperii ſuſtinent, non tamen per ſe Electioni ineſt deponendi poteſtas, nec eſt legibus Imperii uſpiam ſolis Electoribus tributa. Quocirca ex politicis principiis hac de re ſtatuendum eſt.

21. Communi vero Principum iure utitur Cæſar, ſi ut Archidux Auſtriæ ſeu alius regionis Princeps convenietur. Unde & Cameram Cęſari ius dixiſſe refert Buxtorfius: *VVir Carl &c. Röm. Kayſ. enbieten dir Carl. Ertzhertzogen von Oſterreich, &c.* adeo etiam Carolus Quintus Imperator ut Archidux Auſtriæ Marchioni Badenſi intenturus litem, requiſivit, ut vigore ordinationis Imperii Principes nominaret.

Buxtorf. d. diſſ. th. 83. *in pr.* ubi alia quoque præiudicia adduxit ex Chriſtiani Bart. ſententiis Cam.

22. Porro cum rerum omnium iuriſdictionem Imperator Cameræ non communicaverit; decerpere convenit, quæ ſoli Cæſari retenta Cameræ iuriſdictionem limitent, eaque vel ratione Rerum, vel Perſonarum, vel Territorii.

23. Quoad territorium eximitur Italia, quæ quatenùs Imperio ſubiecta, non Cameræ iuriſdictionem, ſed ſolius Cæſaris agnoſcit. *Paurm. 2. de iuriſd. 6. n.* 277. Sed tamen memini, me legere apud Thuanum, Senenſes à Camera proſcriptos.

24. In perſonas extraneas Imperii finibus non comprehenſas nulla eſt Cameræ ſine Cæſaris aſſenſu iuriſdictio; *ord. Cam. p. 3. t.* 48. *in fin.* nec enim proceſſus con-

contra eos decernere poteſt: *d. l.* nec promotoriales impartiri. *Schvvan. l. 1. c. 19. Paurm. d. l.* quod an ita ſervetur, non auſim dicere. nam in allegata *ord. part.* 2.*t.*26. nihil ea de re ſtatuitur.

25. Rerum iuriſdictio denegata Cameræ, eſt vel Allodialium, vel Feudalium, vel Spiritualium.

26 Spiritualium : ut cauſarum matrimonii. *Gail.*1.*obſ.*102. *in fin. memorial. vom Iahr* 70. ubi aſſeſſoribus iniunctum fuit, *daſz ſie ſich der* matrimonial *ſachen entſchlagen ſollen. Thom. Mich. de iuriſdict. th.*39.

27. Feudalium quidem cum regia dignitate à Cæſare dependentium iuriſdictio, diſerte Cæſari remanſit. *ord. Cam. p.* 2. *t.* 7. tum ſcilicet, quando alterutri litigantium parti feudum penitus abiudicandum eſt. His feudis includuntur Baronatus, & quæque tandem feuda, quovis ſigna-

ta titulo, ſuperiori ſeu regia dignitate inſignita: arg. d. t. idem in parte regii Feudi obtinere affirmat *Schrader.p.*10.*S*.2.

28. Sed Feuda, quibus non annexa eſt Regalis dignitas, Cameræ iuriſdictioni ſubeſſe, conſtat ex *pr.* 2.*ord.t.* 27. Et adducta à Gailio præiudicia veræ interpretationis argumenta ſuppeditant. 1. *obſ.* 29. Nec quicquam obnititur Paurmeiſterus, quod iuriſdictio Feudorum Cæſari ut Domino, non vero ut Regi Romanorum, ex iure Electionis conveniat. Prorſus quaſi Imperator Feudorum ab Imperio dependentium, alio quam Electionis iure ſit dominus. Nam primo legitima Electio Cæſaream poteſtatem confert, unde omnis & Feudorum & Allodii iuriſdictio producitur, ut ſic cauſa cauſæ, ſit cauſa cauſati.

29. E civilibus ſeu Allodialibus,

bus, reperias, quarum iuriſdictio Cameræ nulla ſit.

30. Et vel perſonarum dignitatem reſpiciunt, vel res externas.

31. Ad Perſonarum dignitatem ſpectat ius ſeſſionis in comitiis Imperii, cuius ut conſtitutio, ita & redditio ſolius Cæſareæ eſt Maieſtatis. *receſſ. anno* 70. §. *nach dem auch*. §. *damit nun*. §. *den andern aber*. *Denaiſ. iur. Cam. t.* 287.

32. Ex rebus externis tam pœnalibus quam civilibus ſibi Cęſar retinuit.

33. Et pœnas quidem extra ordinem à typographis pictoribuſque exigit, qui famoſos libellos ac picturas in aliorum ignominiam ediderint pinxerintque. *receſſ.* Anno 70. §. *darum gebieten*. *Denaiſ. t.* 177. §. 7.

34. Rei nummariæ quoque iuriſdictio ad Circulos & Cæſarem ſpectat: *receſſ.* 70. §. *da aber*: ſed ta-

men Camera quoque cognoſcit inhibetque.

35. Ac adeo capitulationis legibus incumbit Cæſari, ut eripiat ius monetæ, ſi qui, præcipue vero civitates mediate Imperio ſubiectæ, leges nummarias ſeu edictum monetarium violaverint. *capit. Matth. & Ferdin. art.* 31.

36. *Pfennige und Heller* præter permiſſionem Circulorum & neceſſitatem cuſi à Cæſare & Circulis interdicuntur & confiſcantur. *receſſ.* 70. *§. da aber. Denaiſ. t.* 192. Et Circulorum in re monetaria negligentiam Cæſar coërcet. *receſſ.* 70. *§. als vvollen vvir. §. Da aber ein. Denaiſ. t.* 192. *n.* 42.

37. Cæſaris quoque cum Electoribus Rhenanis curatio eſt, ne quid omnino nundinis Francofurtenſibus in leges nummarias admittatur. *receſſ.* 70. *§. und auſz ſondern.*

38. Solus hac de re proſpicit Cæ-

Cæſar in cæteris Imperii civitatibus. *receſſ.70.§.dergleichen.*

39. Saxoni autem & Brandeburgico Electoribus mandat, ut eandem rem in ſuis ditionibus curæ habeant. *receſſ. 79. d. §. Denaiſ.d.t.n.44.& ſeqq.*

40. Præterea quædam, quæ proprie pœnam non continent, Cameræ iuriſdictionem defugiunt.

41. Et quidem res publici patrimonii & fiſcales: Ducatus, Comitatus, Territoria, Oppida, Arces concernentes. Quæ in Camera ſine Cæſaris aſſenſu non ventilantur. *ord.Cam.p.1.t.16.* ut proinde non ſit hic propria, ſed delegata iuriſdictio.

42. Publici Patrimonii ſunt contributiones Imperii, ubi ſi qui ſe pluris, quam oporteat, cenſos arbitrantur, ii querelam ſuo Circulo deferunt, qui per delegatorex æquo & bono cenſus ſum-

 mam

mam moderetur, atque inde ad comitia deputatorum provocatio eſt, quibus pari utrinque numero diſcrepantibus Cæſar colophonem imponit. *receſſ.* 40. *Denaiſ.t.*191. *per tot.*

43. Excepit quoque à Cameræ iuriſdictione denegatæ in iudicio Rotvvilano iuſtitiæ & nullitatis querelam Paurmeiſterus. 2.*de iuriſdict.*6. Sed cum omnium rerum, quæ non ſpeciatim exceptæ, ſit Cameræ iuriſdictio commiſſa: *ord. Cam. p.* 2. *tit.* 27. & nullibi, quod ſciam, ſuperiora legibus vel uſu excepta reperiantur: non convenit tam lubricis argumentis Cameræ iuriſdictionem reſtringere.

44. Proſcribere etiam Status imperii, inconſulto Cæſare nequeunt Camerales: *Heig.* 1. *quaſt.* 9. nec quenquam in cauſis maioris momenti à Banno abſolvere. *ord. Cam. p.* 2. *t.* 18. §. *ſo auch. Gail.* *de*

*de pace publ.2.c.*8.

45. Delegati item in cauſis primæ inſtantiæ inter Principes reos & inferioris ordinis actores, à Cæſare, non Camera impetrantur: *ord.p.2.t.* 4. §. *Zum vierdten.* §. *Zum ſechſten.Denaiſ.tit.*158.

46. Denique Camera ipſa in Perſonalibus Cæſari ſuccumbit. Et Cæſar ſæpius Cameræ cauſas ad ſe initio delatas delegat. *Gail.* 1. *obſ.*121.n.3.*Heig.*1.*q.*9.

47. His igitur exceptis, reliquorum communis eſt Cæſaris & Cameræ iuriſdictio, niſi forte adhuc quædam minuta uſus ademit: *ord part.*2.*t.*27.

48. Sed diſſimilis cum perſonarum, tum rerum conditio facit; ut vel recta, vel provocatione ad Cameram cauſæ deferantur. quas cum complures luculenter & exquiſite editis voluminibus definiverint, nobis extremo digito eas attingere ad inſti-

tuti

tuti rationem abunde ſit.

49. Recta autem pertinent ad Cameram cauſæ vel ratione rerum, ver Perſonarum: *p.2.t.9* Et rerum quidem vel civilium, vel criminalium.

50. Criminalium iuriſdictionem Cameræ cum Friderico aſſcripſerim, ſi ſint immediati, non tamen ſubnixi privilegio primæ inſtantiæ, quos inter de crimine agitur. *ord. p.* 2. *t.* 27. *&* *t.* 28. §. *Item nach dem auch. Mind.* 1. *de proceſſ.* 9. *in pr. &* *n.*2.

51. Res illæ vel in facto, vel bonis patrimonialibus conſiſtũt.

52. Quæ in facto conſiſtũt, ita nata ſunt, ut vel ſimpliciter ad Cameram devolvantur, vel in iis mediatæ quoque vel immediatæ ſubiectionis ratio ducatur.

53. Citra reſpectum immediatæ ſubiectionis cõveniuntur, qui vel ipſi pacem publicam profanam violaverint, vel negligentia vel

vel dolo, pacis turbatores, quantum in ipſis eſt, non compreſſerint. *ord. Cam.p.2.t.9.receſſ.* anno 48.55. 66.70. *Denaiſ. tit.* 211. *&* 212. *Rhoding. Pand.* 1. *tit.* 7. *Mind.*1.*de proceſſ.extrah. c.* 22. *& ſeqq.Gail.de pac.publ.*

54. Suſpecti, non tamen violatæ pacis manifeſti, ſui purgandi cauſa, & in Camera, & coram Cæſare, & ordinario loci conveniuntur: *ord.p.2.t.*10. *in pr. verſ. Doch daſz er dem Richter.*

55. Immerito autem ita inſimulati, temere intentati criminis querelam itidem ad Cameram deferunt. *ord.d.l.in fin.*

56. Et quicquid demum, publicæ pacis legibus prohibitum eſt, recta Cameræ Iuriſdictioni ſubiicitur. *ord. p.* 2. *t.* 11. *& ſeqq. Mind.dd.ll.*

57. Cauſæ quoque fiſcales recta ad Cameram ſpectant. *ord. p.* 2.*t.*20. *Rhoding.l.*1.*t.*8.

58. Per-

58. Perinde ac relaxatio iuramenti ad effectum agendi. *ord. p. 2. t. 24. Gail. 1. obſ 22. & 26.*

59. Vt & cauſa violati privilegii Cæſarei; puta ſi agatur ad exigendas pœnas privilegio inſertas: *Gail. 1. obſerv. 1. num. 7.*

60. Mandata denique ſine vel cum clauſula, decernuntur, quādo qualitas cauſæ recta ad Cameram ſpectat. *ord. p. 2. t. 23. Gail. 1. obſ. 1. & 13. in fin.*

61. Quæ porro facta non per ſe, ſed immediatæ ſubiectionis intuitu Cameræ locum faciunt, vel utrumque deſiderant immediatum, vel reum tantum.

62. Utrumque religioſæ pacis violatio: *Mind. 1. de proc. c. 28. Rhoding. 1. t. 6.* Pignoratio. *ord. p. 2. t. 23.* Arreſtum. *Gail. de Arreſt. c. 4. in pr. Rhoding. c. 10. n. 33.*

63. Sunt etiam cauſæ ſtatim ſubiectæ iuriſdictioni Cameræ, modo reus tantum ſit immediatus.

tus. Ut cauſa conſtitutionis de l. diffamari : *Gail.* 1. *obſervat.* 10. denegatæ & protractæ iuſtitiæ: *ord.p.*2.*tit.*26. Mandata, cum, vel ſine clauſula, quando rei qualitas ſua ſponte non eſt Cameræ ſubiecta. *ord.* 2. *c.* 23. *Gail.* 1. *obſerv.*1.*n.*5. & *obſ.* 13. *in fin. Rhoding.*1.*cap.*12. Atque hæc fere ſunt facta, quæ Cameræ iuriſdictionem ſua quæque ratione in prima inſtantia ſubeunt. Sunt etiam pari iure res quædam patrimoniales.

64. Et quidem Allodialis litigioſa inter immediatos poſſeſſio, quæ turbas facile in Imperio conciret. *ord.* 2. *tit.* 21. Etiam inter mediatos, ſi res, de cuius poſſeſſione quæritur, dubii ſit territorii: *ord. d.l.*§. *VVo auch.*

65. Imo alterutro immediatorum petente, vel etiam ex officio, poterunt Camerales litigioſam poſſeſſionē in Sequeſtro ponere, *d.t.*§.*fin.*

66. Par

66. Par eſt conditio Principum, qui ob connexitatem cauſæ, coram ſeparatis cuiuſq; Principis ordinationis iudicibus, conveniri non poterunt. Nimirum his caſibus Cameræ iuriſdictio eſt. *receſſ. deput.* Anno 1600. *Rhoding.* 1. *t.* 4. *n.* 5. *Denaiſ. t.* 97. §. 2.

67. Eodem pertinet, ſi quis, cui iudicis ex ordinatione nominandi ius eſt, cum miniſtris ſubditiſve ob cauſam cum iis communem convenietur: *d. receſ. deput. Denaiſ. d. loc.* §. 3.

68. Feuda quoque, quę immediate ab Imperio ſine regia dignitate dependent, nec ob perſonæ conditionem ſub iudices ordinationis primæ Inſtantiæ cadunt, Camerę iuriſdictioni ſubſunt. *ord. t.* 27 *p.* 2. *Gail.* 1. *obſ.* 29.

69. Dandi præterea tutoris confirmandique poteſtas Cameræ competit, ſi pupillus ac tutor

ſint

ſint immediati. *Gail.* 1. *obſerv.* 1. *num.*47.

70. Ut &, ſi duo immediati de poteſtate conſtituendi tutoris diſſideant. *receſſ. deput. Anno* 1600.*Rhoding.*1.18.*num.*5.

71. Item actus nonnulli iudiciales Cameræ iuriſdictioni ſubiecti ſunt. ut examinandorum teſtium commiſſiones ad perpetuam rei memoriam. *Gail.*1.*obſ.*1. *n.*16. *& obſerv.* 92. *Rhoding. d. l. t.*18. executiones item ſententiarum, arbitrorum vel arbitratorum. *Gail.d. l. n.* 50. iudicium ordinationis. *ord. p.* 2. *t.* 8. *Rhoding.d.t.*18.

72. Perſonas, quarum intuitu ſtatim in exordio litis adeatur Camera, accurate ſatis deſcripſit *Rhod.*1.*Pand.Cam.*4.*n.*11. *& ſeqq.* quas inde huc aſſcribere non eſt precium.

73. Cæterum ſi à ſuperioribus fuerimus digreſſi, ſtatuitur diſer-

te, non eſſe prætereunda, ſi qua ſint inferiora iudicia, ſed tum demum rem provocatione Cameræ deferendam, ſi intermedii iudicis copia defecerit.

74. Immediata autem illa iudicia vel ex ſolo iure magiſtratus, vel iure magiſtratus & commercii ſimul, conveniunt.

75. Quæ iure magiſtratus ſimul & commercii, ordinaria ſunt, vel quodammodo delegata.

76. Iure magiſtratus & commercii dico, quoniam iam pridem inferior iuriſdictio in ſolo reipublicæ munere conſiſtere deſiit, ſed cœpit eſſe res patrimonialis; ex quo eſt, quod maieſtas non perinde ut olim, pro arbitrio iuriſdictionē abroget. Nequit enim maieſtas bona in commerciis poſita adimit ſubditis, niſi id etiam atque etiam reipublicæ ſalus expoſcat. Tanto autem facilius

lius eripietur iuriſdictio, quanto neglecta iuſtitiæ adminiſtratio, præter cætera reipublicæ perniciofior, plus detrimenti parit.

77. Sed ordinaria iudicia ſunt Statuum imperii, qui ſive Principes, Prælati, Comites, ſive Civitates, conſimili prorſus ſuis ſubditis iuris dicendi poteſtate pollent: ut fere ſua ſponte intelligitur, & ex iis, quæ *Paurm.2.de iuriſd.*9.10.11. *& fin.* capitibus propoſuit, claret lucidiſſime.

78. Indulſit quidem uberiora aliis Imperator, aliis conſtricta magis appellandi privilegia, quæ recenſet Mindan. *de proceſſ. in append.lib.*1. *& Rhoding.*1.*tit.*20. ſed illa non tam iuriſdictionem, quam appellandi licentiam determinant.

79. Par quoque in aliis immediatis huius iuriſdictionis ratio eſt, etiamſi in ſtatibus non numerentur; veluti nobiles immediati,

ti, ac adeo in nonnullis Civitates.

80. Delegata porro quæ hic dicimus iudicia, quodammodo etiam compromiſſum redolent. ut colligere eſt ex *p.* 2. *ord. t.* 2. *§. fin.* evidentius ex *pr. d. t. verſ. vvelche ſonderliche, &c.*

81. Hæc autem iudicia ſunt iudicum ordinationis, quos Germaniſmo auſtregas dicimus. de quibus exacte ſatis ipſa ordinatio. *p.* 2. *t.* 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & explicatius Mindanus. 1. *de Proceſſ.* 16. 17. 18. 19. *Rhoding.* 1. *t.* 4.

82. Delegata autem hæc ſunt iudicia non ratione muneris ſed perſonarum: etenim munus horum iudicum perpetua lege ſancitum. eſt *ord. d. l.* ac idcirco in abſtracto ordinarium. Sed iudices defuncturi hoc iudicandi officio à partibus deſignati à Cæſare delegantur. *arg.* §. 1. *verſ. daſz auch derſelbe anzunehmen und zu voln-*

volnfuhren, &c. Et ſane perennis huius iudicii ordo in univerſis conſiſtit, ex quibus litigaturi ſuo arbitratu ſingularem ſibi iudicem eligunt, cui deinde à lege publica ſeu Cęſare iuriſdictio commiſſa eſt. *ordin d. t. 2.* Quia igitur arbitrio partium eligitur, non ſuo iure, ſed alieno beneficio, hac iuriſdictione perfungitur.

CAP. XVII.

De iudicio Rotvviliano & VVeſtphalico.

1. IUre tantum magiſtratus competit iuriſdictio dicaſterio Rotvvilano, quod etſi ante Cæſareæ ſolum aulæ ſuccubuit, poſtea tamen Imperatores inſtitutæ id cameræ ſubdiderunt. Quanta vero iſtius à Conrado Suevo anno 1146. inſtituti iudicii ſit autoritas & iuriſdictio, VVehnerus præter cæteros perſtrinxit.

lib. obſ. pract. verb. Ehehafften & verb. Rotvveiliſche Hoffgericht. ac adeo ipſa iudicii ordinatio à Maximiliano ſecundo reformata pleraque ſuppeditat.

2. Non omnino diſpareſt facies iudicii VVeſtphalici, cuius iudices Bariſellos appellat Zaſius, eoſque à Sicambris VVeſtphaliæ proditos, quamlibet orbis arborem pro territorio habere. Nam ex privilegio iis indultum perhibet, ut ubivis locorum deprehenſos ſine proprio tribunali coërceant. *Zaſ. in l. 3. de iuriſd. n.* 30. Sed Sichardus. *in l.* 1. *n.* 17. *C. de hær. inſt. t.* certis limitibus circumſeptá eorum iuriſdictionem refert, perinde ut iudicii Rotvviliani. Primordium huius iudicii à Carolo Magno cæpiſſe in *rec. Imp. ann.* 1441. *& ann.* 1495. traditur. Videatur *Avent. in Chr. lib.* 4. Ioan. Pom. *in der Sachſiſchen Chron.* Munſt. *in Coſmograph. l.* 3. *c.* 451.

Avo-

Avocationem *vom VVeſtpfaliſchen gericht*, & abolitos proceſſus, ex Sailero tradit *VVehn.lib. obſ.in verb. VVeſtphaliſch Freygericht.*

3. A Compromiſſariis quoque immediatis petita nonnunquam ab boni viri arbitrium reductio à Camera impetranda eſt. de quo Gail.1.*obſ.*1.*n.* 49. *& eod. lib.* 149. 150.*per t.Rhoding.*1.*t.*33.

4. Quomodo autem ab illis & iſtis appelletur Camera, & quid undequaque ad competentem Cameræ iuriſdictionem deſideretur, id complures, *Mynſing. Gail. Mind. Rhod. Denaiſ.*hi preſſius, illi explanatius docuerunt. Nequiquam ego hic actum egero.

5. Atque ita rite deductæ ad Cameram cauſæ ſine interpellatione cuiuſquam ac ſine metu avocationis,appellationis, vel ſupplicationis peraguntur. *Ord.p.* 2.

 tit.

tit.35.& p.3.t.51.Gail.1.obſ.41.

6. Sed tamen, ſi qui Cameram iniquius contra ſe ſtatuiſſe ſerio putaverint, iis remedia ſuppetunt quibus contra utantur. Et quidem reſtitutio in integrum eiuſdem eſt iuriſdictionis. *ord.p. 3.t. 52. receſſ. anno* 1600.

CAP. XVIII.

De Reviſione & Syndicatu.

1. SI culpæ dolive arguatur Camera, petita iſtic reviſione & hic ſyndicatu ad viſitatorum iuriſdictionẽ decurritur, qui cognitis aſſeſſorum decidendi rationibus, ac penſitatis deinde cauſæ momentis, vel confirmant Cameræ ſententiam, vel confringunt. *ord. Cam.13.t.* 53. Et interea temporis non licet Cameræ exequi ſententiam, ſi cauſas alimentorum & mandatorum de relaxandis captivis exceperis. *receſſ. anno* 1600. *§. als auch Streit fur-*

geſal-

geſallen, &c §. belangend aber, &c. *Gail.*1.*obſ.*54.*n.*3.

2. Quo vero ordine Status imperii viſitent Cameram, & quis ſit reviſionis proceſſus, Denaiſ.*t.* 322.*t.*271.297. & 330. exacte expreſſit, & fuſius Beud.*de reviſ.*

3. Poſtremo definitam ſententiam, quæ quovis pacto in rem iudicatam tranſivit, Camera exequi mandat.*ord.p.* 3.*t.*48.49.53.§. *im fall aber.*

4. Idque prout ratio cauſę deſiderat, vel per viam executorialium, vel per mandata, quibus iudici executionem iniungit. Utraque ratio exequendi ſine clauſula decernitur, quia res iudicata habetur pro veritate. *l. res iudicata. de Regul. Iur.*

5. Atque ita ius exequendi, in cauſis præcipue à Camera definitis, eſt penes Cameram: ipſa vero executio, quæ in facto conſiſtit, à condemnati ordinario

magiſtratu expedienda eſt. Si vero condemnatus immediate imperio ſubſit, circuli, quo comprehenditur condemnatus, eſt executio. qui ſi rei exequendæ ſit impar, proximi circuli in ſubſidium arceſſuntur. *ord. Cam. d.l. Gail.* 1. *obſ.* 113. Et hoc eſt quod dicit *Thuan.* 2. *Hiſtor.*, propterea conſtitutos eſſe circulos, ut publicę paci conſuleretur, & leges Imperii latęque ſententię executioni demandarentur. Nam circulorum, inquit, Conſilia pene nullam iuriſdictionem, ſed deliberationem duntaxat de executionis modo & ordinanda re bellica, auxiliiſque manu armata expediendis, habent. Et Gail. *d. l, n.* 8. ait, nudus executor nullam habet iuriſdictionem. quod pręciſe de ſtatuendo executionis iure accipere oportet.

6. Atque hi ſunt, qui perpetuo in Imperio, ſive iure maieſtatis,

ſive

ſive magiſtratus, ius dicunt. Exequenda quoque vicariorum tempore interregni, & regis Romanorum iuriſdictio foret, niſi me levaſſet hoc onere Buxtorfius. *in erudita diſſert. ad Aur. Bull.* ubi iura vicariorum eleganter executus eſt. & *Paurmeiſt. 2. de iuriſd.* ubi de iuriſdict. Regis Rom. Iſtic tamen advertendum, regis Rom. iuriſdictionem ex cuiuſque regis propria capitulatione potius, quam aliunde æſtimandam eſſe. nam Ferdinandi Primi Regis Rom. longe uberior fuit poteſtas, quam Maximiliani Secundi & Rodolphi Secundi. Et hæc civilium in Imperio & ſacrarum rerum iuriſdictio: Iam pauca de bello.

CAP. XIX.

1. Conſiſtere autem rempublicam, vel æquiſſimis legibus temperatam, nequire, quam hoſtili violentia petitam armorum vi contraria non propugnes, dicere quid attinet? Breviter de re ipſa.

2. Nunquam autem ancipitem belli fortunam iure ſubiveris, niſi ingruentem Reipublicæ vim nequeas leniori remedio profligere, adeoque niſi ex ſuſcepto bello maior emolumenti ſpes, quam damni metus oſtenditur, ut prudentiſſime Auguſt. Cæſar, *apud Sueton.* Et magis Imperatorium putat Cæſar 1. *de Bello Civili*, conſilio protegere ſuos, quam gladio ambiguos belli eventus periclitari. Et cum politicam poteſtatem, & Conſilia, unica reipublicæ ſalus menſuret, convenit prorſus, ſalvos cæ-

ce-

ceroquin innoxios ſubditos, mavortio furori nequaquam obiicere, ubi his quidem moribus non modo ab hoſtibus, ſed proprio milite, perruptis officii, pietatis, pudoris ac iuſtitiæ repagulis, omnia nequitiæ genera ſuſtinenda ſint. Pro ſtrenuis iam habentur, ac magnam inter ſuos ferunt laudem, qui quam maxime in vitiis ſe volutare cum huius & æternę ſalutis iactura nihil formidant. Ut prope iam nihil aliud ſit, armis accingere ſuos, quam in vitiorum tradere palæſtram, ubi vel Lycurgo ad nequitiam polle-cto, ſtrenue proprio exitio deſudaſcitur. Quid commemorem in bello fortunæ ludibria? quæ, dicente Cæſare, cum in reliquis rebus, tum maxime in bello, parvis momentis tantas rerum commutationes efficit, ut qui ſua potentia confiſi indubitatam ſibi victoriam pollicentur, levi ſæpenume-

numero momento in præcipitia ruant.

Pompeius magnus, quem Cicero, *in ultima Catilinaria*, ob rerum geſtarum multitudinem, omnibus Romanis antepoſuit, in Campis Pharſalicis iam iam cum Cæſare prælio decertaturus, in peritiſſimorum Ducum concilio dicere non dubitavit: priuſquam concurrerent acies, fore, ut exercitus Cæſaris pelleretur. Id cum eſſent plerique admirati, Scio, me, inquit, pene incredibilem rem polliceri, ſed rationem conſilii mei accipite, quo firmiore animo in prælium prodeatis, &c. Quæ cum dicta eſſent in concilio, magna ſpe & lætitia omnium diſceſſum eſt, ac iam animo victoriam præcipere videbantur: quod de re tanta, & à tam perito Imperatore nihil fruſtra confir-

firmari videbatur. Sed victus in prælio Pompeius, tantam ſe opinionem fefelliſſe ſero ingemuit, ut à qua conſilii ratione certam victoriam ſpopondiſſet, inde accidiſſet exitii initium.

Tam demens ſcilicet eſt imprudentia humani ingenii, cupiditate opum, gloriæ, aut qua alia impotentia, inflammati, auream pacis dulcedinem dubio Marti ſine neceſſitate poſtponentis.

3. Sed tamen, induenda eſſe nonnunquam arma, in propatulo eſt. Ne deſtituta eorum præſidio reſpublica quicquam detrimenti capiat.

4. Bellandi autem cauſas à iure & inſtitutis ſingularis cuiuſdam reipublicæ repetere, perinde eſt ac omnium gentium Principes civibus Romani Imperii legibus illigaremus. quo nec ridiculoſius.

culoſius quicquam, nec indoctius ſtatueretur. Omnis videlicet Imperii poteſtas ſubiecti tantum patientis finibus deſcribitur.

5. Quoniam igitur omnes communis naturę lege ad unam vitæ & officiorum ſocietatem, hominum conditor Deus devinxit, omnium ſalutem merito iuvandam conſentaneum apparet: quare & ob communem gentium beatitudinem inſtituta Imperia, ſe mutuo divinitus colligatę ſocietatis lege adiuverint. Unde vel pro noſtra vel pro aliena republica belligerãdi cauſa ſuboritur.

6. Aliena reſpublica vel Imperio regitur legitimo, vel tyrannico, vel Barbarico & belluino.

7. Legitimo Imperio iure ſuccurrimus, ſi iniquam vim & perniciem, undeunde illatàm, noſtra ope, vel non appellati propulerimus. Etenim hoc exigit noſtra

noſtra copulatio, ut mutua præſtemus, etiam non acciti: unde & leges noſtræ obnoxium culpæ iudicarunt, qui cum poſſit, malum non prohibeat. *l. 109. ff. de R. I.*

8. Tyrannide quoque oppreſſa reſpublica cum cuiuſvis, tum imperantium maxime ope liberanda eſt. ut enim legitimam poteſtatem tutari cuiuſlibet intereſt reipublicæ, ita iniuſtam dominationem à ſociis depellere, promiſcua officii ratio magnopere approbat.

9. Brutorum more vel nullo etiam Imperio recti populi (quorum complures invenias apud Boterum & alios Coſmographos) quo tandem maiori beneficio afficerentur, quam ſi homines humanam rationem ſectari, vel docerentur vel cogerentur, à feritate & miſeranda, nonnunquam etiam diabolica caligine

ad rectæ rationis uſum deducti? Iure autem hos ad propriam ſalutem domari, nemo inficias ibit, niſi qui pariter furioſo ſe ipſum transfixuro, telum iure eripi infitebitur.

10. Sed propriæ reipublicæ multo arctius ſumus obligati, cuius incolumitas vel vita noſtra nobis charior eſſe debet.

11. Salus vero reipublicæ, perſonas, res & exiſtimationem complectitur.

12. Pro perſonis rebuſque tam ſacris quam profanis tuendis, quin armis contendere liceat, non ambigitur. quod ita ubique accipi volumus, niſi nulla ſit alia ratio expediendæ ſalutis.

13. Exiſtimationem quoque rerumpublicarum merito armis defendi, Hanonis Ammonii regis exemplum declarat. 2. *Sam.* 10. qui quoniam miſſos ad ſe Davidis Legatos ignominioſe toton-

totonderat, imminuti honoris notam acerrimo bello, ac horribili ſuppliciorum genere luit. 2.*Sam*.13. Atque adeo nihil tantopere imperium, quam fortitudinis & iuſtitiæ opinio, à peregrinorum iniuriis communit. Alliciuntur contra hoſtes, ſi obnoxia iniuriis reſpublica videatur: & nihil æque deterret inimicos, quam ſi fortiſſimum populum, non temere laceſſendum didicerint. Et hæc ſunt genera iuſtitiæ bellorum.

14. Nec tamen cuivis bellandi facultatem dari exiſtimandum eſt, ſimul ac ſuperiores bellorum cauſæ oboriuntur. Nam & in civilibus iuriſdictio, & ius belli reipublicæ adminiſtrationem pariter concernunt: eam vero maieſtatis propriam, ex ſuperioribus cognoſcere licuit.

15. Omnis autem belli ratio, decernendi poteſtate & admini-

ſtratione belli perficitur.

16. Decernitur bellum vel in inferendum, vel ſuſtinendum. De inferendo Comitia ſtatuunt. *receſſ. Imp. anno* 1495.*c.*3.§. *auch ſollen vvir.* *cap. Feud. art.* 9.

17. Contra expedit arma ſuo arbitratu Imperator, ſi Imperium bello petatur. *capit. art.* 9. ut & ſtatus, ſi ſubito hoſtium incurſu è veſtigio Cæſaris copia haberi nõ poſſit. *receſſ. Imp. anno* 55.§.*und ſol in* 64. putem idem licere quibuſlibet ſubditis, ſi per ſtatuum ſocordiam hoſtis impune graſſetur. *arg. l.* 10. §. 5. *ff. quæ in fraud. credit. l.* 7.§.3.*ff. quod vi aut clam.*

18. Sed ad expeditionem multa requiruntur. quæ partim in republica comparantur, partim petuntur aliunde.

19. In republica conſcribitur exercitus, quod decreto iam bello Cęſari in qualibet Imperii provincia licere, argumento capitul.

colli-

colligitur. Parantur arma, quod non ſtatibus tantum, ſed quam multis civitatibus municipalibus licere experientia docet. unde iam privatis in Imperio ius armandiarum convenire perſpicitur, ſecus ac antiquitus licebat. Angariæ & Parangariæ, Plauſtrorum & navium præſtationes in Cæſaris manu ſunt.

20. Aliunde ſæpenumero arceſſuntur ſubſidia: unde iura fœderum profluxerunt; quæ ratione imperii antea nonniſi in comitiis pangebantur. *receſſ. Imp. anno* 1495. *c.* 3. §. *auch allen*, &c. Sed Ferdinandi Cæſaris Capitulatio Imperatoris tantum & Electorum conſenſum deſiderat. *c. art.6.*

21. His iam rite ſuppetentibus belli adminiſtratio inſequitur. Quam itidem capitulatio Cæſari reliquit. *cap.*

22. Ut & magiſtratuum mili-

tarium creationem, Ducis ſcilicet, Tribunorum, &c. quod etiam arguere videtur *receſſ. Imperii anno* 1594. §. *Vnd ob vvol auch.* niſi quid forte conſuetudo Cæſari detraxit: de qua non ſatis compertum habeo.

23. Suſceptæ poſtea militię artes ſunt communes, non propriæ imperii: nec quiſquam de iis prudentius, quam Scipiones, Marii, Cæſares, Mauritii, Henrici & Spinoſæ, præceperit. Marius *apud Saluſt. in Iugurth.* Extant Obrechti Schvvendii, Busbequii, Lanovii, & aliorum de re militari commentarii.

CAP. XX.

De Iure Legationis.

1. SEd nec fœdera ici, nec indici bella, nec iterum coire concordia, nec ulla reipublicæ cum exteris negotia expediri poſſunt ſine interventu Legatorum.

rum. Ex quo intelligitur, iis ius Legationis competere, quibus de republica cum exteris agere fas eſt. is enim Legationis finis, Legatorum iura determinat. Cæſari igitur imperii nomine mittendi Legati ius convenit, niſi de fœderibus aut omnino de bello quid innovet. Quorſum enim hic pertineret Legatos mittere, quibus non poſſit agendi poteſtatem committere? Didicimus autem, paciſci cum exteris de rebus imperii, aut bellum movere, non ſolius Cæſarei eſſe arbitrii. *d. capit. art. 6. & 9.* Sed & an Cæſaris in aliis legandi poteſtas prorſus illibata ſit, dubium fortaſſis faceret §. *darouff dann Churfürſten, &c. receſſ.* 1594.

2. Hinc iam proclive intellectu eſt, Legationis iure non fruiſci, qui in imperii communionem non admittuntur. Unde ablegati à civitatibus municipalibus,

perinde ut ab aliis, qui privatorum loco cenſentur, & rerũ privatarum ſunt procuratores, penitus ſeiuncti à iure Legationis. *arg.l.16.ff.de V.Sing.*

3. Quid dicam de Principibus ac ſtatibus, quibus, aut cum Exteris aut Civibus, contentio eſt?

4. Et cum inter Cives, armorum contentio nunquam non rempublicam peſſundet, & ſemper iniqua ratio ſit, arma contra rempublicam & cives movendi, nec bellum, ſed civilis diſſenſio appelletur; legibus, non armis componenda: Ea propter, quibusqnibus inter ſtatus exortis diſſidiis, per conſtitutionem pacis publicæ, nefas eſt, hoſtilia moliri, coactis copiis cuiquam bellum vel denuuciare vel facere: *receſſ.Imp anno* 1548. *cap.3.§. Als vveyland Keyſer.receſſ.anno* 1495. *c.2.§. VVir ſetzen auch hindan. &c*, licet antea Status nonnunquam

quam bella licite cierent, *Aur. Bull. c.* 17.

5. Poterunt tamen Status iurium ac obedientiæ in ſubditos poſſeſſionem abſque fractæ pacis periculo armata manu tueri, & vi interverſam convenienti occaſione repetere, ut liquido argumento oſtenditur. *in ordin. Cam. p.* 2. *t.* 9. §. *ſo iemandts hohen. in fin. Gail. de pac. pub.* 2. *nu.* 20. nam iugis eſt obedientiæ poſſeſſio etiam indebita imperantium. Detentæ autem poſſeſſionis defenſio & privatis eſt licita: *l.* 1. §. 27. *l.* 17. *ff. de vi* &c. Et iuris remedia ſunt prodita ſubditis, ſi Domini eos, ut fit, plus debito ſolitoque degluberint. *Gail.* 2. *de pac. publ. &* 1. *obſ.* 17.

6. Vim vero illatam propellere, & vi contraria perſequi amiſſa, cuique ſtatuum integrum eſt, non in continenti ſolum, ſed quamprimum copiis amiciſque

collectis facultas præbebitur. *ord. Cam.p.2.t. 9. in prin. & §.1.in fin. Gail.paſſim.de P.P.* Lugenda ſane eſt imperii calamitas, quam immenſa nonnullorum principatuum privilegia nobis pepererunt. Dederunt nonnullis tam enormia privilegia Cæſares, ut vix, imo ne vix quidem umbram iuriſdictionis retinuerint. Bohemię regnum iam tumultuum materies, ſi imperii iuriſdictionem de Cęſarum voluntate non exuiſſet, non armis iam, ſed iure diſceptaremus. Vitia hæc ſunt reipublicæ, non privilegia.

7. Cum Exteris aut de rebus ad Territorium imperii pertinentibus contenditur, aut alienis.

8. Illic pacis publicæ conſtitutio æque ſervanda eſt, quia res in iudicio diſceptari, & iuriſdictione imperii definiri poteſt.

9. Hic ſi propulſes bellum, in prom-

promtu deciſio eſt, ſi vero inferenda vis eſt, neque tum puto Status legibus imperii impediri. Competit enim & Statibus maieſtas. quam exercere, & in ſuos & exteros poſſunt, mutuis Statuum Cæſariſque non prohibiti conventionibus.

10. Quoniam etiam fœdera de republica percutere ad gerendam rempublicam pertinet, omnis autem reipublicæ adminiſtratio vel prima eſt & maieſtica, vel ſecundaria & per participationem tributa, quæ poſterior præfixis à maieſtate limitibus comprehenſa, non ultra excurrit: videre oportet, ubi Status in conſortium maieſtatis adſciti ſint. ibi enim iure ſuam poteſtatem propugnant, & licite fœdera iciunt, eatenus ſcilicet ſuperiorem non agnoſcentes. nec tamen propterea iungere poterunt, ut quicquam in imperio innovent; quod

ne

ne Cæſari quidem licere capitulatio inculcat; ſed ut hunc imperii Statum & ſua in propriis ditionibus ſuperioritatis iura tueantur. Etenim ſi qua vis illegitima Statibus in Comitiis ius ſuffragii & in Ditionibus ſuperioritatem excuteret, lęſa à quovis Principum maieſtas ſe ipſam recte tutaretur. Unde ius fœderum Ordinibus convenire arguero.

11. Legibus tamen conventione in Comitiis conditis obligata Statuum ſuperioritas præpeditur, quo minus ubique libere uſurpetur, ut ſupra. Et hinc quoque fœdera de quibuſdam inire vetitum eſt: *receſſ. Imp. 1495.t.3.t.6.& 1548.3.tit.27.*

12. Cęterũ ſi inferioribus à maieſtate permiſſum ſit fœdera pangere, id privilegium putent. Háſeaticum quidem fœdus conſuetudo firmavit; de quo deſino dicere.

cere. Sane civilibus diſſenſionibus ac proinde exitio prope rempublicam iudico, in qua vel defenſionis prætextu privati conſpirant. Nec immerito Carolus imperator à Smalcaldicis fœderis capita poſtulaſſe mihi videtur, viſurus ecquid etiam ultra ſuam, quam habent maieſtatis communem, pepipiſſent. Nam meminerimus, in multis imperii proceres magiſtratuum iure uti, non maieſtate fruiſci.

13. Ex eodem fonte Statibus ius Legationis affluit. de quo ut re indubia fruſtra hic eſſem fuſior.

Cap. XXI.

De vitiis & contrariis Imperii.

1. Ut omnia orta deficere tandem & aboriri, alia inteſtinis labefactata morbis, nõnulla extrinſeco impetu perculſa, pleraq; caduca ſenectute fatiſcere,

re, infallibili naturæ documento animadvertimus, ſic communem naturæ ſortem reſpublicæ una ſubiverunt. Pleraſque hoſtili impulſu cecidiſſe videas, alias diſcordia civili ac ſuo pondere ſubverſas, quaſdem momento exciſas divinitus, paucas vetuſtate ac ſuo ſenio tabeſcere. Imperia ſcilicet tot ſunt obnoxia caſibus.

2. Sed deſtruuntur reſpublicæ penitus, aut transfigurantur.

3. Transfigurantur, quando manente eſſentia in aliam ſpeciem convertuntur, puta Monarchia in Ariſtocratiam &c. neque his commutatis formis, intercidere rempublicam putemus, cum neutra ſit eſſentialis, ut ſupra oſtendimus.

4. Accidit vero reipublicæ mutatio tam à civibus quam peregrinis.

5. Peregrini nonnunquam hoſtili impetu occupatam, nonnunquam

quam miſericordia & officio ducti, feſſam regiminis vitiis rempublicam, transformant, ſed tum reſtitui rempublicam proprio imperio oportet, ſecus enim non converſa ſed ſubverſa foret.

6. Cives aliquando mutuo imperantium & parentium conſenſu prioris formæ pertæſi; ſæpius vi convertunt.

7. De priori ius expeditum eſt, ſi conſenſus ſit liquidus; at nonnunquam inſenſili tranſitu, ſæpius etiam arte adhibita, pedetentim alia figura irrepit. quod in noſtro Imperio & patrum accidiſſe memoria, & noſtra ætate adhuc ſenſim contingere, mirum eſt, reprehendere, vel quod ſciam deprehendere neminem, cum tamen tantopere tam Cæſaris quam ſtatuum interſit. Sed hoc age.

8. Si vi res agitur, ſublimis atq; exacti iudicii eſt, decernere, iure-

iurene an iniuria ſubditi contra dominos armati conſiſtant. Etenim vis imperii & parendi neceſſitas totius reipublicæ compagi innexa eſt, ut imperia ſubditi pati cogantur, quamdiu ex confirmatione reipublicæ orta & parendi & gerendi relatio conſiſtit. Conſiſtit autem, quamdiu moderatores reipublicæ interitum non machinantur. Eouſque igitur ſubditi paſſive ſe habent, quia fundamentum relationis in ſubditis eſt potentia paſſiva, ut parte 1. demonſtratum eſt. Hinc igitur, ſi Dominis ſubditi reſtiterint, quantum in ipſis eſt, naturam pervellunt quippe: quod paſſivę potentiæ ſit, recipere actionem, non repellere: pati, non agere. Unde & paſſio actionis perfectio, à Philiſophis dicta eſt.

9. Hinc vel Turcæ imperium ferre oporteret, ſi legitime imperandi poteſtatem quæſiiſſet. Nam reli-

religio imperiorum eſſentiam non ingreditur. Ut patet *ex c.* 13. *ad Rom.* 1. *Pet.* 2. exemplo Chriſti. Pauli *Act.* 22. 25. & Apoſtolorum.

10. Non tamen hoc eo pertinet, quod omnia etiam iniuſte ac impie imperata facienda ſint: naturæ enim & Deo debita civilibus præceptis non ſuccumbunt. Sed quod reſiſtere ac clavum reipublicæ excutere non liceat etiam nequiter viventibus & inique præcipientibus, niſi ſummam reipublicæ flagellent. Iuſte quidem nequitiam luerent huiuſmodi Tiberii, ſed ſubditi non poſſunt pœnas exigere propter defectum iuriſdictionis. Ac hinc adeo eſt, quod dicitur maieſtatem non habere ſuperiorem niſi Deum; qui graviſſimus principum ultor eſt. *ut ait Salom. in Prov.* Et hoc quidem minus impeditum, ſi ſimplex eſt reipublicæ forma.

11. Sed cum inter pleraſque

 noſtra

noſtra quoque reſpublica mixta ſit, magnopere exquirenda eſt miſcendę reipublicæ ratio, ut ſciri poſſit, quis hic & illic Imperio polleat. Scilicet ubi ſolius Cæſaris eſt imperium, dicto audientes omnes eſſe oportet: ubi ſtatuum ſimul & Cæſaris; ibi communis iuriſdictio ſuſpicienda eſt; nequiquam ibi Cæſar ſolus præcipiat: etenim ut illic nec imperandi poteſtas ſoli Cæſari competit, nec proinde ulla obligatio parendi incumbit ſubditis, ſic talia Cæſaris imperia, ultra poteſtatem ſeu iuriſdictionem ius dicentis, impune, imo iure, reiicimus. Eadem eſt Statuum ratio, illic quicquam præcipientium ubi ſolius Cæſaris eſt iuriſdictio. Quæ vero ſolius Cæſaris ſit maieſtas ſeu ſuprema iuriſdictio, & in quibus Cæſaris & ſtatuum communis poteſtas Ariſtocratici imperii genus efformet, id per totam

totam diſſertationem tentavimus, diſtinctis ubique rerum partibus, extremo licet digito, depingere.

12. Ex ſuperioribus cognoſcitur quam abſurda fuerit & ridicula Philippi Hiſpaniarum regis Commiſſio, qui Alvari Albano pro gubernatore in Belgium eunti, pleniſſimam rerum omnium, quam ipſe non habebat, poteſtatem demandavit, vel obtritis & convulſis quibuſlibet privilegiis & iuribus. Sed Albanus huius impotentis mandati veſtigia ita preſſit, ut rebellarintne Belgæ, an propriam in gerenda republica poteſtatem propugnarint, non adeo abditi ſit intellectus. Sane mireris, Belgas, hanc ſuam imperii communionem ubique privilegia appellaſſe, cum iure proprio, non privilegiis, quæ alieno beneficio accepta feruntur, indeque dependent, de regimine partici-

ticiparint. Non ſecus fere, ac ſi quis proceres Imperii non maieſtatica poteſtate, ſed precario privilegii iure, comitiorum participes putaret. Videat Lector *Metter. p. 1. lib. 3. Thuan. 39. Hiſtor.*

13. Iuſte inquam imperii proceres pro modo huius poteſtatis, certis rerum in toto imperio gerendarum partibus & propriis regionibus definitæ, belligerantur, & commiſtam Cæſaris ac ſuam poteſtatem à cuiuſvis inſultu tutam præſtant; unde Mauritii Saxonis ſuſcepti contra Carolum V. belli non culpa, ſed fortitudo deprædicanda eſt, qui Caroli Cæſaris, de domita Germania iam triumphantis ac converſo reipublicæ ſtatu omnia ad perfectam ſcilicet Hiſpanorum obedientiam redacturi, conatus ingenti animo repreſſit. Sed identidem inculco, non omnium rerum

rum intuitu principibus belli poteſtatem competere, ſed tantum illic, ubi communis procerum & Cæſaris iuriſdictio eſt.

14. Abſq; his fuerit, nihil eſt tanti, ut ſubditi iuſta arma contra ſupremum Magiſtratum cieant, vel fraude & dolis legitimam poteſtatem declinent, quoquo etiam prætextu ac fuco inobedientiam obleverint. Nec laicos quicquam, & clericos, ut loquuntur, intereſt. pariter enim politicæ poteſtatis indigi conſimili parendi iure cenſendi ſunt. Nec opus eſt multis: æquabilem parendi ſortem tota ſcriptura identidem ingeminat, etiamſi à principiis politicis diſcederemus. Et obſecro, quid ipſius Salvatoris noſtri & Apoſtolorum exemplis poteſt eſſe illuſtrius?

15. Quo ſceleratior eſt Pontificum Romanorum tyrannis: qui ab imperatoribus primum con-

ſtitui ſoliti, Thuan. 2. *Hiſt.* & omnino ſubiecti imperio, non ſolum nefandis artibus iugum imperii excuſſerunt, ſed horribili divinæ ſcripturæ abuſu, diabolicis prorſus præſtigiis, cum omnia Chriſtianorum regna, tum præcipue imperium Romano-Germanicum, incredibili rabie & audacia attriverunt, neque dum conſiſtere patiuntur. Ecquæ tandem Romani imperii eſt maieſtas, ſi, ut Romanæ aulæ peniculi ſupparaſitantur, & pontificii ſtatus propemodum agnoſcere videntur, pontificiæ poteſtati ſubiuncta eſt? Nulla prorſus eſt Cæſaris & ſtatuum maieſtas, ſi imperium à Pontifice dependet, quia manifeſtam implicat contradictionem, Maieſtatem aliunde dependere, Independens eſſe dependens. Si peregrinus eſt Pontifex in noſtra republica, non ſolum non liberam, ſed nullam

rem-

rempublicam habemus, peregrini ſcilicet Principis imperio obnoxiam. Si civis, neque dum eſt ulla Cæſaris ac ſtatuum maieſtas, ſed Pontifex eſt reipublicæ Dominus: cæteri, Cæſar ſcilicet & Principes, ſunt ſubſervientes magiſtratus. Si vero vacuus poteſtate eſt ſubditus imperii, cur Cæſar & Principes imperii maieſtatem tam probroſa tyrannide conculcari patiuntur? Cur Cæſares ac Electores ſolio pontificia autoritate depulſi ſunt? aut unde obſecro eſt tam enormis, quam Pontifex ſibi vendicat, poteſtas? aut denique cur non ex communi iure ſubditorum in ordinem cogitur? Videat lector diſcurſum primum apud Nicolaum Bellum de dependentia imperii Romani à Pontifice: ubi vix diiudicari poteſt, pluſne imperitiæ & nugarum, an ignominioſæ impudentiæ ac adulationis, hinc & illinc

reperiatur. Paulus Quartus, rogatus ſtatim poſt adeptam dignitatem, quanam ratione & ipſe & Ioannis Alphonſi fratris filius, victuri eſſent: *Magnifice*, inquit, *& ut ſummum Principem decet*. Thuan. 15. *Hiſtor.* ô ſervum Servorum Dei!

16. Iovius *lib.* 2. *Hiſt.* Pontificii imperii fundamenta, opinione hominum conſtare, ſcribere non dubitavit. Quod mireris in devoto alias pontificiæ autoritatis adulatore. Ac ipſe Leo Decimus dixiſſe fertur, mirari ſe, quod pōtificii regni poteſtas conſiſtere poſſet, quæ meris nugis & ineptiis niteretur. *Mellif. Hiſtor.* Rem fictam putarem niſi autor *diſcurſ.* 8. *tom.* 4. *apud Nicol. Bell.* veriſimilem faceret. Is igitur ait: *Non ignorabat Leo Pontifex, rem Romanam magis umbra bona famæ atque exiſtimationis, quam externis viribus ac potentia niti.*

niti. Nec mirum. nam ſolo nominis Eccleſię fuco reges ac Principes, oblitos dicam, an infatuatos, in ſua imperia coegerunt, iis excommunicationis fulmine perculſis, qui enixius ſuæ maieſtatis ſatagerent.

17. Sed & ipſi principes ſæpius, vel acerbitate Imperii, vel facilitate ſubditos irritant, ut illegitimis quidem armis, aſt tamen rebellent.

18. Acerbitas Dominorum ſępe labefactat rempublicam, quando nimio opere fatigantur ſubditi, aut ita indebitis tributis & oneribus emunguntur, & ſubditorum commoda ſuſque de que haberi, & omnia ad Domini vel paucorum utilitatem referri, tandem hebetibus ſuboleat. Unde exhauſti bonis, magiſtratus odio habent, ac ſæpius maleſuada miſeria aguntur præcipites.

19. Sed haut ſcio, annon ni-

mia Principum facilitas pernicioſior ſit: nam improvida Principis minime mali nimia benignitas facit, ut adulatores ac fures rempublicam depeculentur; thraſonibus nonnunquam, omnia politiæ ac iuſtitiæ ignaris honores, imperia, magiſtratus tribuantur. Unde fit, ut tenuioribus ſua immanem in modum eripiantur, ac pro unius imperio multorum tyrannidem ac avaritiam perferre cogantur, propoſita ſcelerum ac expilationis immunitate. Denique publica omnium incolumitas privatorum commodis poſtponitur, & plebs potentium libidine & avaritia oppreſſa iacet. Unde tandem & publica Principis & ſubditorum penuria ſequitur. Prudenter Fronto Conſul apud *Dionem Caſſ. in Nerva: Malum eſt, eum imperare, ſub quo nemini quicquam conceſſum ſit. Sed longe peius, ſub eo vivere, ſub quo maxime liceat.* 20.

20. Porro conſiſtere rempublicam poſſe negat Salvator, quæ ſecum diſſideat. Quouſque igitur diſſidia principum & mutua inſectatio rempublicam noſtram concutient? pœniteat certe quenquam noſtri Imperii, qui anteacti ſeculi conſcius, ea quoque quæ nunc impendent, animo proſpicit. Sed præſtaret, remedia quærere, quam deſcribere morbum, qui iam reipublicæ corpus nimium quantum occupavit. Sed non niſi Semideus politicus hic idoneam medicinam adhibebit. Atenim attinget ſeculorum terminum noſtra reſpublica. Ergo ſupereſt medicina, quæ morbum mitiget.

21. Exemptio quidem ſtatuum Imperium minus debilitaret, ſi eximentes, onera exemptorum, debita Imperio, una ſubirent. Edidit eruditam diſputationem Victor de exempt. Imperii: inde

huc

huc deſumi poteſt. Et his modis reſpublicæ communiter converti ſolent, non funditus occidere, licet hinc ſæpius occaſio interitus exiſtat.

22. Excidiſſe præterea Romanos Imperio, iiſdem artibus, quo id acquiſierant, quo iure negabimus? ubi initio pericula virtute propulerant, ſociis atque amicis auxilia portabant, ait Saluſtius: deinde regnandi libidini domi militiæque intenti amicos pariter & inimicos ſubegerunt. Nam Romanis, ut Mithridates ad Arſacem, cum populis & regibus una fuit cauſa bellandi; cupido profunda Imperii & divitiarum. Arioviſtus rex Germanorum iniuriam ſibi facere Cæſarem Populumque Romanum, apud Cæſar. 1. *de bell. Gall.* queritur, quod ſe in ſuo iure impedirent. Non igitur, ſi æqui eſſe volumus, neque nobis ipſis blandiri,

diri, eodem iure & acquiſitas & amiſſas provincias, tantopere indignemur.

23. Si iuſta eſt cauſa bellandi, bello occupata victori cedere, iuris gentium ratio docuit, & civilia iura comprobarunt. Si iniuſta, nihilominus temporis tractu convaleſcere Imperia oportet, aut Romanis ad caſas redeundum foret, ut ipſis Carneades Philoſophus exprobravit. Poſtquam ad Cæſares ſumma Imperii pervenit, Parthi principio & Germani, deinde Sarmatæ, Daci, Hunni, Bulgari, Gothi, Alani, Rugii, Vandali, Longobardi, Franci, Normanni, Saraceni, Tartari, ac poſtremo Turcæ, convulſam Imperii amplitudinem & vires ad hanc quam Germani, Romana civitate donati, retinent, reipublicæ faciem redegerunt. Quo autem iure ſuperiores in Imperium irruperint, inqui-

inquirere, eſt hominis otio abutentis. Satis magnum adhuc Imperium haberemus ac omnium robuſtiſſimum; modo morbos interiores curaremus.

24. Contra ſubditos denique, quorum pars vi, alii fraude Imperium detrectant, Imperium obedientiæ & ſubiectionis ius retinet. neque temporis liberantur decurſu ſubditi. non enim ad deſtruendam, ſed conſervandam rempublicam inducta eſt præſcriptio. Utrum vero interſit Imperii, vi & armis refractarios in ordinem cogere, de eo Cæſar & ſtatus diſpexerint.

25. Atque hæc ſumma ſunt capita, ortus, ac formæ, regiminis decrepiti iam, ac ſeu vitiis, ſeu ſenio fatiſcentis Imperii; ad cuius iam iurium calcem propitio Deo decurrimus; non quidem ſatis deductis ampliſque paſſibus, ita tamen poſitis, ut vel partium di-

geſtio.

geſtio hic & hic inconditos diſpareſque de noſtræ reipublicæ iuribus vagitus conſopiret. Abiudicat non nemo omnem omnino maieſtatem Cęſari:alii in contrarium nixi, tantum non totius mundi Imperium eidem aſſeruerunt, decepti partim verborum lenociniis, partim falſi ignoratione miſcēdæ reipublicæ. Quicquid ſit, diſiunctis ubique rerum partibus, & Cæſaris ſola,& cum proceribus communis maieſtas, hic Ariſtocratiam, illic Monarchiam, coniunctim vero hinc illinc mixtam reipublicæ noſtræ ſpeciem efformat. Longe, quidem fateor, ſive abruptior, ſive conciſior tractatio, quam & materiæ ſublimitas deſideraret & amplitudo: ſed iuſta rei ac fuſior executio, in commentarium exitura epitomes modum excederet. Ergo ſtet littore puppis.

EXPLICATIO

L. 2. C. de Vſucap. pro Hærede.

1. Nihil pro hærede poſſe uſucapi, aiunt in *d. l.* Imperatores, ſuis hęredibus exiſtentibus. Cuius L. explanatio Azonem, Cuiacium, Donellum, quos viros & quantos? magnopere impeditos detinuit. Brevi igitur commentario eam illuſtrare conabimur.

2. Præmittimus autem, nunquam hæredem pro hærede poſſe uſucapere, ſed eum tantum qui quidem hæres non ſit, ſed iuſtam cauſam exiſtimandi habeat, hæredem vel bonorum poſſeſſorem domino extitiſſe: *l. 33. §. 1. ff. de Vſucap.* Idque ita intelligitur:

Aut

aut res quæ in hæreditate fuit, titulo fuit à defuncto & bona fide poſſeſſa, aut ſine titulo & bona fide.

3. Si titulum habuit defunctus, eundem continuat hæres. §. 7. *inſt. de Vſucap.* nec ſibi poteſt cauſam poſſeſſionis mutare. *l.5.C.de acquir. & retin. poſſ. l. 33. § 1.ff. de Vſuc. l.19.§.1.l.3.§.19 ff.de acquir poſſ.*

4. Si caruit titulo & bona fide defunctus, tum & hæres vitiorum defuncti ſucceſſor, ignoratione ſua defuncti vitia non excludit. *l.11.§.2.ff.de publ.in rem act. l.11.ff. de diverſ. temp. præſcript. l. fin.C. de Vſuc. pro hæred.* Unde liquet, verum heredem nec hic nec illic pro hærede uſucapere. Nec impedit *l. 33.§.1. ff. de Vſuc.* Ubi ait Iulianus: idem hic, qui fundum à non Domino emit, ſi à Domino hæres inſtitutus fuerit, aut bonorum eius poſſeſſionem ac-

ceperit; incipiet fundum pro hærede poſſidere. Hic, inquam, verus hæres pro hærede poſſidere dicitur, at non continuo pro hærede uſucapit: cum impoſſibile factu ſit, acquiſitum iam per ſucceſſionem dominium quenquam uſucapiendo denuo acquirere *l.* 14. §. 2. *ff. de except. rei iudic.*

5. Aiunt vero, ut dictum, Impp., ſuis hæredibus exiſtentibus, pro hærede nihil poſſe uſucapi. Bene eſt: patuit ſupra, eum tandem pro hærede uſucapere, qui iuſtam cauſam exiſtimandi habuit, ſe eſſe hæredem. *d. l.* 33. §. 1. *ff. de uſucap.* unde cui non eſt iuſta cauſa exiſtimandi, ſe eſſe hæredem, is non poteſt pro hærede uſucapere. At quamdiu exiſtunt ſui hæredes, tamdiu nemo iuſtam cauſam exiſtimandi habet, ſe eſſe hęredem. Se enim neceſſe eſt, vel ab inteſtato, vel ex teſtamēto hęredem putet. Si ab inteſtato; ſcire

re eum oportuit, ſuos ſucceden-do alios antevertere, ſe vero ad-mitti; bonam fidem non pati. Si teſtator; ſuum aut inſtitutum no-vit, aut exhæredatum aut præte-ritum. Si inſtitutum, ſe aut co-hæredem aut excluſum putat. Ubique vero mala fides uſuca-pionem impedit: hic ſcientia rei prorſus, illic pro parte alienæ. Si præteritum, teſtamentum ipſo iure nullum ſcire debuit: ſi exhe-redatum, de teſtamenti viribus conſtare non potuit, quippe quod per querelam poſſit infirmari. Patet igitur, quamdiu exiſtit ſuus hæres, tamdiu neminem iuſtam exiſtimandi cauſam habere ſe eſ-ſe heredem: ubi autem hæc cau-ſa deficit, ibi bona fides vacillat, ac proinde uſucapio. Et hoc eſt; ſuis hæredibus exiſtentibus nihil omnino poſſe pro hærede uſuca-pi.

DISCURSUS
De
NATURA
Nummi.

C*Vm primum iuris gentium ratione inoleverat, ut aurum argentumque rerum comparandarū precium forent, appendi primo illud in commerciis, ac ad quantitatem ponderis, valorem cuiuſque rei definire conſuevit. Sed cum procedente tempore dependendi ratio moleſtior videretur, factum eſt, ut cuiuſque reipublicæ Principes, certæ quantitatis nummos cudere, eoſque certis imaginibus inſignire cæperint; publice teſtati, tantum quemque nummum continere auri argentive, quantum inſcriptio, in*

vim publici teſtimonii impreſſa, deſignaret. a *Vnde cognoſcere licet, inſignia nummis indita, monetæ eſſentiam ſeu valorem non ingredi, ſed eſſe tantum qualitatem extrinſecam, ideo adhibitam, ut mortales dependendi auri argentique onere levarentur, ac publicum inſuper teſtimonium extaret, quanta eſſet cuiuſque nummi quantitas, ad ponderis rationem definita. Et hæc ſignandæ monetæ conſuetudo à communi populorum uſu in genere quidem aſſumta eſt, ſed certa cuique nummo figura atque imago civili ratione inſculpitur. Non enim ubique gentium eadem & communis omnium gentium nummis imago eſt, ſed prout cuique reipublicæ videtur, ita conſtat nummos cuiuſque inſigniri.* a *Specifica igitur cuiuſlibet monetæ ſi-*

a Effigies eſt nummi qualitas extrinſeca, & ſignum teſtimonii publici.

ve effigies ſive imago civilis eſt, ſpectatque ad eos, qui reipublicæ gubernacula tenent. Vnde etiam videmus, quamque rempublicam ſua inſignia ſuis nummis imprimere.

a *Sed eiuſmodi inſignia faciunt quidem, ut nummus ſit nummus, non habita ratione materiæ; nam plumbeus nummus æque eſt nummus, ac aureus ſeu argenteus;* b *Sed nequaquam eſt eadem ratio pretii ſeu valoris. Cupreus, plumbeus, argenteus, æqualiter de ratione nummi participare poſſunt, eadem forma cudi, iiſdem poſſunt inſigniri imaginibus; ſed ratio & quantitas precii hinc nequaquam ſumitur, quæ ſimpliciter ex iure gentium dependet, & non ad effigiem*

a Forma nummi omnibus metallis pariter convenire poteſt.

b Sed valor non eſt à forma, ſed ex materia nummi emanat: nam nummus quatenus eſt nummus, non eſt precioſus, ſed

giem cuique impreſſam pluris eſt vel minoris, ſed prout plus minuſque de auro argentove participat. a *Argentum igitur & aurum nummis valorem importat, non quidem ſimpliciter & indefinite, ſed quatenus per pondus determinatur. Minor argenti maſſa aque argentum eſt ac maior, habet enim argentum partes homogeneas: par ratio in auro eſt. Sed minor maiorque argenti maſſa non eiuſdem ſunt valoris ac precii: Sed quo quaeque maſſa eſt ponderoſior, eo eſt precioſior. Vnde intelligitur, veram nummi eſſentiam, quatenus quidem rerum eſt precium, in auro ac argento conſiſtere, non illo quidem indefinito, ſed determinato per pondus. Ac adeo, quemque nummum pluris minoriſve eſſe precii, quo plus minuſve continet*

a Aurum & argentum pondere definitum nummis valorem inducit.

ſeu auri ſeu argenti. Ex quo etiam factum eſt, ut Cæſar Imperiique ordines, hanc iuris gentium rationem ſequuti, omne nummorum genus ad ponderis quantitatem in legibus monetariis exegerint. Nec ſane licuiſſet civili conſtitutione communes gentium leges peſſumdare, quas ex naturæ principiis deductas illibatas conſiſtere convenit. a *Conſtat igitur, quod* quãtitas argenti pondere definita, unica monetæ argenteæ menſura ſit. *Ab hac ſi vel tantillum abierimus, nummorum eſſentiam imus corruptum: Quam vero hinc ineffabilis exiſtat calamitas & nupera nobis & præſentia tempora declarant.*

Adulterum illud nummorum genus, quod nuper totam patriam nimium quantum emunxit, cum hodier-

a ...antitas argenti pondere definita, unica & vera argenteæ monetæ menſura eſt.

hodiernis terunciis, vulgo dreieros vocant, & natura & ratione appellandi fere coincidit, & eidem rurſus immergimur luto, unde nondum emerſimus. Cauſa malorum eſt, quod ex menſura fecimus menſuratum, id eſt, Ioachimicos & id genus probata genera, ad minutam eamque adulteratam monetam exegimus, eatenus Ioachimicos ſui valore augeri ac excreſcere iudicantes, quatenus fax illa monetæ deficiebat indies facta minor: cum potius ad ipſam quantitatem argenti quamlibet monetæ ſpeciem æſtimare oporteret. Ioachimici ne ipſi quidem veræ monetæ menſura ſunt, ſed argenti quantitas pondere definita. Attamen minus hallucinaremur, ſi prout adulterantur minuti nummi, ita non continuo iudicaremus, Ioachimicos augeri minuive. Alii Ioachimicum nomine duplicent, triplicent, nunquam certe ex uno fecerint

huc deſumi poteſt. Et his modis reſpublicæ communiter converti ſolent, non funditus occidere, licet hinc ſæpius occaſio interitus exiſtat.

22. Excidiſſe præterea Romanos Imperio, iiſdem artibus, quo id acquiſierant, quo iure negabimus? ubi initio pericula virtute propulerant, ſociis atque amicis auxilia portabant, ait Saluſtius: deinde regnandi libidini domi militiæque intenti amicos pariter & inimicos ſubegerunt. Nam Romanis, ut Mithridates ad Arſacem, cum populis & regibus una fuit cauſa bellandi; cupido profunda Imperii & divitiarum. Arioviſtus rex Germanorum iniuriam ſibi facere Cæſarem Populumque Romanum, apud Cæſar. 1. *de bell. Gall.* queritur, quod ſe in ſuo iure impedirent. Non igitur, ſi æqui eſſe volumus, neque nobis ipſis blandiri,

diri, eodem iure & acquiſitas & amiſſas provincias, tantopere indignemur.

23. Si iuſta eſt cauſa bellandi, bello occupata victori cedere, iuris gentium ratio docuit, & civilia iura comprobarunt. Si iniuſta, nihilominus temporis tractu convaleſcere Imperia oportet, aut Romanis ad caſas redeundum foret, ut ipſis Carneades Philoſophus exprobravit. Poſtquam ad Cæſares ſumma Imperii pervenit, Parthi principio & Germani, deinde Sarmatæ, Daci, Hunni, Bulgari, Gothi, Alani, Rugii, Vandali, Longobardi, Franci, Normanni, Saraceni, Tartari, ac poſtremo Turcæ, convulſam Imperii amplitudinem & vires ad hanc quam Germani, Romana civitate donati, retinent, reipublicæ faciem redegerunt. Quo autem iure ſuperiores in Imperium irruperint, inqui-

inquirere, eſt hominis otio abutentis. Satis magnum adhuc Imperium haberemus ac omnium robuſtiſſimum; modo morbos interiores curaremus.

24. Contra ſubditos denique, quorum pars vi, alii fraude Imperium detrectant, Imperium obedientiæ & ſubiectionis ius retinet. neque temporis liberantur decurſu ſubditi. non enim ad deſtruendam, ſed conſervandam rempublicam inducta eſt præſcriptio. Utrum vero interſit Imperii, vi & armis refractarios in ordinem cogere, de eo Cæſar & ſtatus diſpexerint.

25. Atque hæc ſumma ſunt capita, ortus, ac formæ, regiminis decrepiti iam, ac ſeu vitiis, ſeu ſenio fatiſcentis Imperii; ad cuius iam iurium calcem propitio Deo decurrimus; non quidem ſatis deductis ampliſque paſſibus, ita tamen poſitis, ut vel partium digeſtio-

geſtio hic & hic inconditos diſpareſque de noſtræ reipublicæ iuribus vagitus conſopiret. Abiudicat non nemo omnem omnino maieſtatem Cęſari: alii in contrarium nixi, tantum non totius mundi Imperium eidem aſſeruerunt, decepti partim verborum lenociniis, partim falſi ignoratione miſcēdæ reipublicæ. Quicquid ſit, diſiunctis ubique rerum partibus, & Cæſaris ſola, & cum proceribus communis maieſtas, hic Ariſtocratiam, illic Monarchiam, coniunctim vero hinc illinc mixtam reipublicæ noſtræ ſpeciem efformat. Longe, quidem fateor, ſive abruptior, ſive conciſior tractatio, quam & materiæ ſublimitas deſideraret & amplitudo: ſed iuſta rei ac fuſior executio, in commentarium exitura epitomes modum excederet. Ergo ſtet littore puppis.

EXPLICATIO

L. 2. C. de Vſucap. pro Hærede.

1. Nihil pro hærede poſſe uſucapi, aiunt in *d. l.* Imperatores, ſuis hęredibus exiſtentibus. Cuius L. explanatio Azonem, Cuiacium, Donellum, quos viros & quantos ? magnopere impeditos detinuit. Brevi igitur commentario eam illuſtrare conabimur.

2. Præmittimus autem, nunquam hæredem pro hærede poſſe uſucapere, ſed eum tantum qui quidem hæres non ſit, ſed iuſtam cauſam exiſtimandi habeat, hæredem vel bonorum poſſeſſorem domino extitiſſe: *l. 33. §. 1. ff. de Vſucap.* Idque ita intelligitur:

Aut

aut res quæ in hæreditate fuit, titulo fuit à defuncto & bona fide poſſeſſa, aut ſine titulo & bona fide.

3. Si titulum habuit defunctus, eundem continuat hæres. *§. 7. inſt. de Vſucap.* nec ſibi poteſt cauſam poſſeſſionis mutare. *l. 5. C. de acquir. & retin. poſſ. l. 33. § 1. ff. de Vſuc. l. 19. §. 1. l. 3. §. 19 ff. de acquir poſſ.*

4. Si caruit titulo & bona fide defunctus, tum & hæres vitiorum defuncti ſucceſſor, ignoratione ſua defuncti vitia non excludit. *l. 11. §. 2. ff. de publ. in rem act. l. 11. ff. de diverſ. temp. præſcript. l. fin. C. de Vſuc. pro hæred.* Unde liquet, verum heredem nec hic nec illic pro hærede uſucapere. Nec impedit *l. 33. §. 1. ff. de Vſuc.* Ubi ait Iulianus: idem hic, qui fundum à non Domino emit, ſi à Domino hæres inſtitutus fuerit, aut bonorum eius poſſeſſionem acce-

ceperit; incipiet fundum pro hærede poſſidere. Hic, inquam, verus hæres pro hærede poſſidere dicitur, at non continuo pro hærede uſucapit: cum impoſſibile factu ſit, acquiſitum iam per ſucceſſionem dominium quenquam uſucapiendo denuo acquirere *l.* 14.§.2.*ff. de except. rei iudic.*

5. Aiunt vero, ut dictum, Impp., ſuis hæredibus exiſtentibus, pro hærede nihil poſſe uſucapi. Bene eſt: patuit ſupra, eum tandem pro hærede uſucapere, qui iuſtam cauſam exiſtimandi habuit, ſe eſſe hæredem. *d.l.*33.§.1.*ff. de uſucap.* unde cui non eſt iuſta cauſa exiſtimandi, ſe eſſe hæredem, is non poteſt pro hærede uſucapere. At quamdiu exiſtunt ſui hæredes, tamdiu nemo iuſtam cauſam exiſtimandi habet, ſe eſſe hęredem. Se enim neceſſe eſt, vel ab inteſtato, vel ex teſtamēto hęredem putet. Si ab inteſtato; ſcire

re eum oportuit, ſuos ſuccedendo alios antevertere, ſe vero admitti; bonam fidem non pati. Si teſtator; ſuum aut inſtitutum novit, aut exhæredatum aut præteritum. Si inſtitutum, ſe aut cohæredem aut excluſum putat. Ubique vero mala fides uſucapionem impedit: hic ſcientia rei prorſus, illic pro parte alienæ. Si præteritum, teſtamentum ipſo iure nullum ſcire debuit: ſi exheredatum, de teſtamenti viribus conſtare non potuit, quippe quod per querelam poſſit infirmari. Patet igitur, quamdiu exiſtit ſuus hæres, tamdiu neminem iuſtam exiſtimandi cauſam habere ſe eſſe heredem: ubi autem hæc cauſa deficit, ibi bona fides vacillat, ac proinde uſucapio. Et hoc eſt, ſuis hæredibus exiſtentibus nihil omnino poſſe pro hærede uſucapi.

DISCURSUS

De

NATURA

Nummi.

CVm primum iuris gentium ratione inoleverat, ut aurum argentumque rerum comparandarũ precium forent, appendi primo illud in commerciis, ac ad quantitatem ponderis, valorem cuiuſque rei definire conſuevit. Sed cum procedente tempore dependendi ratio moleſtior videretur, factum eſt, ut cuiuſque reipublicæ Principes, certæ quantitatis nummos cudere, eoſque certis imaginibus inſignire cœperint; publice teſtati, tantum quemque nummum continere auri argentive, quantum inſcriptio, in

vim

vim publici teſtimonii impreſſa, deſignaret. a *Vnde cognoſcere licet, inſignia nummis indita, monetæ eſſentiam ſeu valorem non ingredi, ſed eſſe tantum qualitatem extrinſecam, ideo adhibitam, ut mortales dependendi auri argentique onere levarentur, ac publicum inſuper teſtimonium extaret, quanta eſſet cuiuſque nummi quantitas, ad ponderis rationem definita. Et hæc ſignandæ monetæ conſuetudo à communi populorum uſu in genere quidem aſſumta eſt, ſed certa cuique nummo figura atque imago civili ratione inſculpitur. Non enim ubique gentium eadem & communis omnium gentium nummis imago eſt, ſed prout cuique reipublicæ videtur, ita conſtat nummos cuiuſque inſigniri.* a *Specifica igitur cuiuſlibet monetæ ſi-*

a Effigies eſt nummi qualitas extrinſeca, & ſignum teſtimonii publici.

ve effigies ſive imago civilis eſt, ſpectatque ad eos, qui reipublicæ gubernacula tenent. Vnde etiam videmus, quamque rempublicam ſua inſignia ſuis nummis imprimere.

a *Sed eiuſmodi inſignia faciunt quidem, ut nummus ſit nummus, non habita ratione materiæ; nam plumbeus nummus æque eſt nummus, ac aureus ſeu argenteus;* b *Sed nequaquam eſt eadem ratio pretii ſeu valoris. Cupreus, plumbeus, argenteus, æqualiter de ratione nummi participare poſſunt, eadem forma cudi, iiſdem poſſunt inſigniri imaginibus; ſed ratio & quantitas precii hinc nequaquam ſumitur, quæ ſimpliciter ex iure gentium dependet, & non ad effigiem*

a Forma nummi omnibus metallis pariter convenire poteſt.

b Sed valor non eſt à forma, ſed ex materia nummi emanat: nam nummus quatenus eſt nummus, non eſt precioſus, ſed

giem cuique impreſſam, pluris eſt vel minoris, ſed prout plus minuſque de auro argentove participat. a Argentum igitur & aurum nummis valorem importat, non quidem ſimpliciter & indefinite, ſed quatenus per pondus determinatur. Minor argenti maſſa aque argentum eſt ac maior, habet enim argentum partes homogeneas: par ratio in auro eſt. Sed minor maiorque argenti maſſa non eiuſdem ſunt valoris ac precii: Sed quo quæque maſſa eſt ponderoſior, eo eſt precioſior. Vnde intelligitur, veram nummi eſſentiam, quatenus quidem rerum eſt precium, in auro ac argento conſiſtere, non illo quidem indefinito, ſed determinato per pondus. Ac adeo, quemque nummum pluris minoriſve eſſe precii, quo plus minuſve continet

a Aurum & argentum pondere definitum nummis valorem inducit.

ſeu auri ſeu argenti. Ex quo etiam factum eſt, ut Cæſar Imperiique ordines, hanc iuris gentium rationem ſequuti, omne nummorum genus ad ponderis quantitatem in legibus monetariis exegerint. Nec ſane licuiſſet civili conſtitutione communes gentium leges peſſumdare, quas ex naturæ principiis deductas illibatas conſiſtere convenit. a *Conſtat igitur, quod* quãtitas argenti pondere definita, unica monetæ argenteæ menſura ſit. *Ab hac ſi vel tantillum abierimus, nummorum eſſentiam imus corruptum: Quam vero hinc ineffabilis exiſtat calamitas & nupera nobis & præſentia tempora declarant.*

Adulterum illud nummorum genus, quod nuper totam patriam nimium quantum emunxit, cum hodier-

a Quantitas argenti pondere definita, unica & vera argenteæ monetæ menſura eſt.

hodiernis terunciis, vulgo dreieros vocant, & natura & ratione appellandi fere coincidit, & eidem rurſus immergimur luto, unde nondum emerſimus. Cauſa malorum eſt, quod ex menſura fecimus menſuratum, id eſt, Ioachimicos & id genus probata genera, ad minutam eamque adulteratam monetam exegimus, eatenus Ioachimicos ſui valore augeri ac excreſcere iudicantes, quatenus fæx illa monetæ deficiebat indies facta minor: cum potius ad ipſam quantitatem argenti quamlibet monetæ ſpeciem æſtimare oporteret. Ioachimici ne ipſi quidem veræ monetæ menſura ſunt, ſed argenti quantitas pondere definita. Attamen minus hallucinaremur, ſi prout adulterantur minuti nummi, ita non continuo iudicaremus, Ioachimicos augeri minuive. Alii Ioachimicum nomine duplicent, triplicent, nunquam certe ex uno fecerint

 duos,

duos, perinde ut nunquam unum argenti pondo poteſt eſſe duo pondo, etiamſi nominis ratio varietur. Vt ut quiſquam equum dixerit eſſe ovem, nequaquam tamen propterea equi eſſentia mutabitur in ovinam. Sed nominis tamen æquivocatio tantam nobis invexit calamitatem. Vbi commune thalerorum & æquivocum nomen audivimus, ibi imperite rem putavimus ſubeſſe eandem: Scilicet erroris genitrix eſt æquivocatio ſemper. Sane monetæ eſſentiam non mutat, ſive eandem eodem ſive diverſo nomine appellemus, quia nomina arbitrio vulgi imponuntur, eſſentiam cuiuſque rei non afficiunt.

Vt nuper Schreckenbergeri, ita iam drieri vix dimidiam veri thaleri eſſentiam ſeu quantitatem adæquant, & nos tamen eorum 96. ad Ioachimicum & nomine & valore appendimus. Qua ratione nulla eſt ad patriam iterum expilandam

dam expeditior. Important peregrini infinito numero præter cæteram adulteram monetam dreieros, & noſtros Ioachimicos eorum nonaginta ſex redimunt, quos alibi gentium & quidem in vicinia pro 144. & amplius poſſunt expendere. quid obſecro hoc eſt aliud, quam duo argenti pondo cum uno commutare, & noſtras divitias cum noſtro ludibrio nobis à nobis ipſis ereptas peregrinis proſtituere? Acerbior eſt hæc vel incuria noſtra vel imperitia pœna. Quam tamẽ facile averteremus, ſi rem ipſam & veram monetæ eſſentiam ſectati, omnia nummorum genera ad naturam reduceremus, tanti quemque nummum æſtimantes, quantum contineret argenti. Quod niſi propediem fecerimus, nunquam eluere poterimus calamitatem, quam res nummaria per aliquot nobis annos invexit. Ingeſſit divina benedictio patrio noſtro ſolo felices divitias,

tias, ſed iis exuimur ab exteris ad noſtrum ludibrium, & propria eaque ſupina ac oſcitanti culpa, aliorumque fraudibus. Si probata tantum utemur, ut facile poſſumus, noſtras non niſi probata extruderemus merces, & quidvis ubique gentium ad noſtram utilitatem rurſus perfacile mercaremur.

Cur igitur non deſinimus nobis ipſis imponere?

Non quidem tantopere improbarim metallorum mixturam, quam Cæſar Statuſque Imperii communi ac exquiſito conſilio monetæ admiſerunt. a *Sed quomodo una reſpublica, rei omnibus promiſcue gentibus communi, poſſit modum ſtatuere, non video. Neque tamen nonnihil miſceri nummorum materiam prorſus inconveniens foret, ſi nummi uſus intra noſtri Imperii limi-*

a Sub communi principio comprehendi oportet, quod communiter omnibus modum conſtituit.

limites conſiſteret, ac nulla nobis cum exteris omnino exoticis commercia intercederent. Sed cum aliunde importentur ad uſum noſtrum, & evehantur rurſus à nobis, quæ aliis ſunt neceſſaria, quæ hinc & hinc communi nummorum uſu ac precio & veneunt & emuntur: inde cui non liqueat, in re omnibus gentibus communi, communi opus eſſe principio, quod noſtris & exterorum nummis valorem æqualiter definiat? Atque hinc cuprum vel minimo pondere argento mixtum nonnihil nummis vitii aſpergere, ac receptam gentibus monetæ eſſentiam mixtura imminui, propalam eſt. Operatio ſeu effectus, ait Philoſophus, cuiuſque rei, arguit eſſentiam ſeu formam. Iam vero incredibile dictu eſt, quid metallorum commixtio noſtræ civitati dederit calamitatum. Per accidens quidem illud contigiſſe non ierim inficias, atque

ex

ex eo præcipue ortam nummorum labem, quod monetarii, publicæ legis normam tranſgreſſi, plus æquo metalla, ac quam per leges integrum fuit, ad exitium uſque monetæ, miſcuerunt. Sed in practicis illud antevertere oportebat, unde tam facilis exiſtit occaſio peccandi. Nam fere illud per ſe in actionibus accidere videtur, quo corrupta hominis natura rerumque circumſtantiæ inclinant. Etenim indubitata eſt mortalium perverſitas ac ad malum propenſio: unde quicquid huic proclive eſt, illud neceſſario conſecuturum ſupponunt legiſlatores, pœniſque & legibus vel prævertere ſtudent vel amoliri, non quidem, quod res in ſe conſiderata quicquam habeat vitii, ſed quod malitiæ mortalium facile abuſui ſit. Simul atque publica autoritate licuit cuprum argento iniungere, nunquam à perenni monetæ corruptela Imperium quievit. Miſcuit,

ſcuit, miſcuit hominum improbitas & avaritia, fere ſine metu & fine, neque prius fuit miſcendi finis, quam omnis fere moneta eſſentia ad nihilum decideret. Atque adeo occaſio decipiendi ſub metallorum mixtura perfacile delituit. Neque enim oculis cuiuſvis confeſtim diſcerni poteſt, quanta parte nummus vel argento ſuperet vel cupro: imo ſimpliciores moneta naturam ignorare, & imaginibus impreſſis precium aſſcribere, imo in æquivoco nomine valorem collocare, in propatulo eſt. Deliteſcere vero ſub ea commixtione facilem moneta corruptelam, & agnoverunt Imperii ordines, & diatis, quas nummis probandis dicarunt, avertere quotannis voluerunt. Sed quid hoc ſucceſſu hactenus effecerint, nemo ignorat. Audebo dicere, impendia diatis ſeu legibus nummariis per aliquot annos facta, mille & amplius talenta antegredi: nec tamen.

men iis impediri potuit, quo minus ſub miſcendi licentia nupera nobis & uſque dum gliſcens calamitas irrepſerit. Non omnino huic abſimilem corrodendæ monetæ rationem, eximius ille Cæſarum Tacitus ſuo tempore inoleviſſe & agnovit & correxit. Publice enim tulit; ſi quis argento publice privatimve æs miſcuiſſet, ſi quis auro argentum, ſi quis æri plumbum, capitale eſſet cum bonorum proſcriptione. Corrumpendæ ſcilicet monetæ fraudem, ait Hiſtoricus, Imperator Tacitus excludere voluit, miſtione metallorum, forte illius peſtis & impiæ avaritiæ latebra, prorſus ſublata. Occuluntur ſane ſub mixtura monetæ, fraudes & decipulæ, quas monetarii nummis intendere nunquam hactenus ne atroci capitis pœna deterreri potuerunt.

At enim ſi omnem metallorum mixturam excluſam volumus, unde

de tandem impendia, quæ cudendis nummis neceſſario fiunt, tulerint Principes? Quis erui metalla ex abditis terræ, nullo ſuo compendio curabit! Quis tantam vim lignorum, quam quotidie ad liquefactum metallum comburi conſtat, ſine precio abſumet? & unde tandem mercenariorum, qui his rebus deſerviunt, mercedes? Equidem ea potiſſimum ratione, mixturam à Cæſare & Principibus admiſſam conſtat, ut detracta fere octava pars marcæ, ut vocant, argenti, cupro tamen quoad pondus repenſa, operæ precium foret. Sed quorſum hoc pertinet? Si omnino conſilium fuit cudendæ monetæ precium ſtatuere: cur non ſimpliciter partem argenti ſubtraxerunt, ut Ioachimici minore quidem pondere, ex puro tamen argento conglutinarentur? a *Pondus*

a Non quodlibet metallum vel pondere compar, peræque nummorum valorem adauget,

enim cuiuſlibet materiæ nequaquam nummorum valorem adauget: ſed pondus auro præcipue & argento innexum. Plumbum, ſtannũ & alia etiam minora genera argento mixta, quanto quidem minus argenti ineſt, marcam pondere quidem facile adæquarent: ſed quantum precii nummis addiderint, cui non ſuboleat? Pondus igitur nummorum precium non ſimpliciter ac in qualibet materia definitur, ſed in auro & argento.

Præſtans quidem metallum & cuprum eſſe conſtat, idcirco & aliquid valoris ad Ioachimicos adiicere fatendum eſt. Sit ſane. Atqui ſi Ioachimici adiectione cupri aliquanto precioſiores fiunt, cur non omiſſo cupro tantum aſſumimus argenti, quod non quidem pondere ſed proportione precii cuprum cuique marcæ argenti admixtum exæquet? Hac certe ratione, ita mihi omnia ſecunda ſint, & ordinibus im-

impendia nummorum æque præſtarentur, & moneta ſuam eſſentiam retineret puram, ac proinde fraudibus monetariorum minus obnoxia foret.

Varia nummorum genera ab antiquitate repetere iam non vacat, neque etiam admodum referre exiſtimo. Fontem nummorum, quatenus quidem rerum ſunt precium, veramque eorum naturam definiiſſe, nobis abunde ſit. Quæ hinc dependent nummi differentiæ atque diſcrimina, conſulto proſequi deſiſto: non enim ius monetæ, omnibus partibus abſolutum perſcribere animus tulit, ſed normam atque naturam, quam omnes promiſcue gentes, non multo poſt diluvium, monetæ indiderunt: ne cuilibet reipublicæ ſigillatim congruere putaremus, gentium iure inductam monetæ eſſentiam, civili ratione refigere. Nempe naturalia iura, ut ait Imperator, quæ apud

omnes gentes peræque obſervantur, divina quadam providentia conſtituta, ſemper firma atque immutabilia permanent. Et publice omnibus innotuit, quantis ipſi ſint malis involuti, qui naturam monetæ iure gentium ſubnixam civilibus ſcitis hactenus refingere ſuſtinuerunt. Guelphipoli. Ann. cIↄ Iↄ c xxxiii. xxi. Novemb.

Hoc quicquid eſt operis, Patriæ

dicat

IACOBUS LAMPADIUS.

IACOBI AUG. THUANI
GERMANIÆ DESCRIPTIO

Ex lib. II. Hiſtor.

GErmania antiquos limites habet ab Oriente Viſtulam & Pannonias : ab Occidente Rhenũ, qui ab Alpibus Lepontiis ex Adula monte ortus perCuriam Rętorum & medium lacum Acronium curvato flexu Auguſtam Rauracorum dividit , & inde quaſi à Meridie Septentrionem verſus tendens, binis ac multum diſparatis oſtiis in mare Germanicum exoneratur:à Meridie Alpibus Ræticis, Vindeliciis , Iuliis & Carnicis : à Septentrione ma-

ri Baltico clauditur. Quos poſtremos limites populoſa æque ac bellicoſa gens tranſgredi non potuit, quippe inſuperabiles; flumina facile ſuperavit. Nam & inde trans Viſtulam in Boruſſiam & Daciam; inde ultra Rhenum, omnem trans & citra Iuram Helvetiorum civitatẽ complexa, ad Vogeſum uſque montem & Belgii maximam partem fines protulit, & inſulam Batavorum, ambigui antea iuris, ſuam effecit, omni ea portione Gallis adempta: itaque & omnibus iis locis lingua ex Germanica detorta utuntur. Apud Helvetios, inquam, Tribocos, Vangiones, Nemetes, Menapios, Treviros, Tungros, Sicambros, Vbios, Eburones, Atuaticos, & Pleumoſios. Quin & Anglicam, quæ hodie eſt, & Scoticam, Teutonicæ eſſe dialectos, quis neget? uti à Saxonibus nomen, ita & linguam

guam mutuatos eſſe, vero ſit ſimile: quin & iidem Saxones orientem verſus veteres fines egreſſi, Boruſſos & Tranſilvanos, qui hodie appellantur, Germanice loqui docuerunt. Etiam Livonia, licet in Sarmatia Europæa ſita ſit, quia tamen verſus Occidentem ſinuoſo tractu reflectitur, & à Vandalis proximis inſeſſa eſt, Germaniæ annumeratur, eamque ob cauſam Rigenſis Archiepiſcopus, qui in Livonia eſt, inter Germanicos antiſtites recenſetur. At enim quod in Gallia Germanis, id in Germania Illyriis uſu venit, ut ſuæ ibi dominationis veſtigia relinquerent alte impreſſa: nam & hodie Marcomani ſeu Moravi, Quadi ſive Sileſi, ac denique Boëmi, qui omnes priſcis Germaniæ finibus continentur, Illyrica ſeu Slavica lingua utuntur, atque eadem adeo, quæ inter Iſtros, Dal-

matas, Boſnenſes, Bulgaros, ac denique per totam Sarmatiam Europæam Superiorem, in uſu eſt. Hac ergo ſe tenus Germaniæ quaſi naturale Imperium in Gallias & Sarmatias effudit. Quod iure gentium longe ulterius progreſſum eſt: nam poſtquam Imperium, quod in ſecunda regum noſtrorum familia à Carolo magno incepit, qui Galliam primũ, dein Germaniam, ac totam fere Italiam tenuit, ad Germanos tranſlatum eſt, omnes illæ Provinciæ in Italia & extra Italiam in limite noſtro ſub Imperio Occidentali & Imperii Germanici legibus ordinatæ ſunt. Itaque Sequani, Sclabi, Leuci, Mediomatrices, & in his Lotharingia, Lucemburgenſis ac Namurcenſis Ditio cis Rhenum & Moſam, & inter Rhodanum & Alpeis Seguſiani, Viberii & Veragri, qui hodie Valeſiani; Sabaudi item &

Allo-

Allobroges, Imperio & legibus Imperii parent. Regnum etiam Arelatenſe, antequam in poteſtatem regum noſtrorum veniret, ſub imperio fuit: cuius rei memoria poſt ſublatam Imperii iuriſdictionem aboleri minime potuit. Nam & hodie in ſermone vulgi interior Rhodani ripa Imperii, citerior Regni nomine indigitatur. Tranſlatum autem fuit Imperium ad Germanos ab Othone I, Henrici Aucupis Filio, manſitque in eius familia ad Othonem III, nepotē. Qui veritus, ne imperium à patre avo in Germania firmatum ad Italos, aut etiam Græcos transferretur, legem tulit, qua ſcitum eſt, licere ſolis Germanis Principibus Imperatorem eligere. Id ut facilius Otho impetraret, cum Gregorio V. Saxone ſobrino ſuo, quem poſt eiectum Roma Creſcentium & Iohannem Græcum expulſum

in ſedem reſtituerat, poſteris ęque damnoſa ac ignominioſa pactione tranſegit, ut qui Rex Romanorum deinceps crearetur, non prius Imperator & Auguſtus haberetur, quam eum Rom. Pont. inauguraſſet. Ita Rom. Pontifex ab Imperatoribus primum creari aut conſtitui ſolitus, arbitrium ſummi inter Chriſtianos principatus conſtitūendi ad ſe paulatim traxit. Id circa annum Chriſti IↃ c c c c x c v i i. accidit. Poſtea Carolus i v. eandem legem renovavit, ſub Bullæ Aureæ nomine, in comitiis Norinbergenſib. V. Eid. Ianuar. Anno cIↃ c c c l vi. publicatæ, quæ & hodie inter Germanos magna religione ſervatur. Is ſuo periculo, ſed ſero, ſenſit, quorſum pertineret ius illud, quod ſibi in inaugurandis Imperatoribus R. Pontifex ſumpſit, ut ſcilicet liceret ei, à quo accipere debuit leges, quas vellet,

pro inaugurationis pretio imponere. Siquidem Innocentius VI. non aliter coronam per miniſtros ipſi imponi paſſus eſt, quam ille iureiurando ſe obſtrinxiſſet, Romæ aut in Italia iniuſſu Pontificis diutius non moraturum. Ut non immerito Fr. Petrarcha, qui tunc temporis floruit, indignabundo animo miratus ſit, quænam iſta ſuperbia eſſet, principem Romanum publicæ libertatis autorem libertate privare, ut cuius eſſe debent omnia, ipſe non ſit ſuus. In hæc enim verba ad ipſum Carolum Imperatorem ſcribens vir optimus & ſua ætate doctiſſimus prorupit. Ab Othone III. ius ac poteſtatẽ Imperatores eligendi, ut ambitioni ac turbis obviam iretur, ad VII-viros contractam eſſe, vulgo perſuaſum eſt; videlicet, Moguntinum, Colonienſem, & Trevirenſem epiſcopos; Comitem Palatinum Rheni, Ducem

Saxoniæ, & Brandeburgicum Marchionem; atque his additum fuiſſe Boëmiæ tunc ducem, nunc regem, cui locus eſt; ſi quando accidat, ut VII-viri in ferenda ſententia paribus ſuffragiis inter ſe diſſideant. Sed melioris antiquitatis periti aliter ſentiunt, Germanicorum annalium fide edocti, diu poſt Othonem III. tam reges Germaniæ quam Imperatores, ſicuti antea fieri conſueverat, à populis & Principibus fuiſſe renunciatos; Friderici II. Imperio, qui Anno Ch. CIↃ CCL. è vita migravit, nullam VII-virorum mentionem à Scriptoribus Germanicis fieri; qui omnia eligendis Imperatoribus Comitia ad hoc uſque tempus ab omnibus Imperii ac regni principibus ſive ſacris ſive ſolutis nullo diſcrimine celebrari ſolita concorditer memorant: ut eam VII-virorum inſtitutionem inter annum CIↃ

ccl. & clↄ cclxxx. cœpiſſe neceſſe ſit; etſi coniecturæ locus detur, circa tempora comitiorum, quibus poſt longum interregnum Rudolphus Habsburgenſis Comes Auſtriacæ familiæ hodie potentiſſimæ conditor Rex appellatus eſt, atque, ut putat Onufrius Panuinus, in magno Concilio Lugdunenſi II, quod à Gregorio X. Placentino anno poſt Rodolphi electionem celebratum fuit, probatam ac confirmatam. Quanquam Nic. Ciſnerus I. C. vir alioqui Germanicæ antiquitatis perquam gnarus cōtrarium aſſerat, aut certe diverſa longe, in Oratione de Othone III. & Conſiliorum Imperatorum inſtituto edita, tradat. Nec minus pleriſque ſuſpectum eſt, quod vulgo itidem iactatur, regis Boëmiæ partes eſſe, ut paribus ſuffragiis interveniat; cum ei tertium in dicenda ſententia locum nomi-

nominatim Aurea Caroli IV. Bulla tantum attribuat. Quod ab ipſo tanquam rege Boëmiæ tunc inſtitutum, minime tamen à ſucceſſoribus eius poſtea ſervatum fuit. Imperium autem, quod vocant, in tria omnino membra dividitur. Omnium caput & princeps eſt Imperator. Sequuntur ii quos diximus, Principes; ac pręterea ex ſacro ordine Archiepiſcopus Magdeburgicus Germaniæ primas, Salsburgenſis, Bremenſis, ac denique Rigenſis, quibus ſubſunt XLV. circiter Epiſcopi; inſuper Miſnenſis, Babenbergenſis, & Ratiſponenſis, qui Archiepiſcoporum poteſtati exempti ſunt. Dein ſequuntur cœnobiorum multi præſules, & antiſtites. Poſt Palatinum, Saxonem, & Brandeburgicum, alii etiam Palatini, Duces, & Marchiones, Lantgravii item, Burggravii, Comites, Domini, Barones, primi qui-

quique quatuor ex ſingulorum numero præcipui: dein plures, quorum non ita definitus eſt numerus; quippe qui pro temporum ratione & Imperatorum arbitrio mutatur, augetur, minuitur. Atque ita fere omnes Principes etiam in Italia ab Imperatore in fidem accipiuntur, & fide data, ſi mandatis imperialibus non obediunt, aut bellum contra Imperii leges ſuſcipiunt, proſcribuntur, & bonis ac poſſeſſionibus mulctantur: & deficientibus hæredibus maſculis fere Ditiones & poſſeſſiones eorum ad Imperatorem redeunt. Tertium membrū Civitates liberæ conſtituunt, quæ ſunt hodie LX, cum prius plures quam XC. numerarentur. Ex his conſtat reſpublica Germanorum. quæ ſic ea ratione vocari poteſt, quod quamvis Imperator primum, dein reliqui Principes, ac poſtremo Civitates liberæ, ſuas quæ-

quæque ditiones, iura, conſuetudines, & ſubditos, in quos ipſis ius vitæ & necis eſt, habeant; tamen quia ſimul omnes Imperio ſubditi ſunt, & ipſe Cæſar, Imperii caput, Imperii legibus eſt obnoxius, univerſi reipublicæ unius ſpeciem exhibent. Quoniam vero Ditiones ſingulorum ita permiſtæ invicem ſunt, ut crebras de finibus & iuribus inter ipſos controverſias oriri neceſſe ſit, ideò Conſilia communia inter eos inſtituta ſunt, ſingula in ſingulis decem circulis, in quos Germaniæ Provinciæ omnes diſtributæ ſunt anno huius ſeculi XXII, cum prius ſex tantum circuli eſſent. Quanquam & aliæ conſtitutorum circulorum cauſæ aſſignentur, nempe ut eſſent, unde Senatus Imperii, qui tunc ſumma cum autoritate ius dicebat, ſuppleretur, deinde ut paci publicæ conſuleretur, ac leges Imperii latæ-

latæque ſententiæ executioni demandarentur. Nam circulorum Conſilia nullam vere iuriſdictionem, ſed deliberationem duntaxat de executionis modo & ordinanda re bellica auxiliiſque manu armata expediendis habent. Primo circulo continetur Franconia, in qua III. Epiſcopi. Secundo, Noricum & Baioaria, in quo vis VI Epiſcopi. Tertio, Auſtria & Tyrolenſis ditio, in qua itidem VI. Epiſcopi. Quarto, Suevia, in qua III. Epiſcopi, & Virtembergenſis principatus, plurimæque civitates liberæ. Quinto Alſatia inferior, in qua XI. Epiſcopi, Duces Sabaudiæ & Lotaringiæ: nam ſuperior tota eſt Ditionis Auſtriacæ. Sexto, Palatinatus Rheni, in quo III. viri Eccleſiaſtici. Septimo, VVeſtphalia, in qua VIII. Epiſcopi. Præterea Friſia Orientalis, Dux Iuliaci & Cliviæ, Comes Valde-
 cius,

cius. Octavo, Saxonia ſuperior, Miſnia & Luſatia, in queis VII. Epiſcopi, Dux Saxoniæ VII-vir, Dux Pomeraniæ, Marchio Brandeburgicus VII-vir, Princeps Anhaltinus, Gedanum civitas, aliæ. Nono, Saxonia inferior, in qua Archiepiſcopi Bremenſis & Magdeburgenſis, Epiſcopi V, etiam Rex Daniæ, propter poſſeſſiones, atque Holſatiam inprimis, quas in Imperio obtinet, Duces Brunſvicenſis, Megalopolenſis & Luneburgenſis. Decimo denique, Burgundia Superior ſive Sequani, in queis Veſuntinus Archiepiſcopus. Is circulus ab Auſtriacis Burgundiæ Principibus nuper additus, in quo & præcipui Belgici Proceres comprehendi voluerunt. His conſiliis Princeps, aut aliquis ex primaria nobilitate, in unoquoque circulo præficitur, cui quatuor Conſiliarii attribuuntur. Ad graviores cauſas in-

ter Principes & Civitates decidendas ordinata eſt Spiræ Camera; cui præeſt Princeps aliquis, ſeu Comes, ſeu Baro: Aſſeſſores huic hodie quinque à Cæſare dantur; inque his tres è Comitum aut Baronum ordine Præſides; à VII-viris X, ab Auſtria I, à Burgundia I, à ſex circulis XVIII, abs quatuor circulis; in eo numero comprehenſis Auſtria & Burgundia Provinciis, ſex. quibus omnibus, qui in univerſum XL I; Cæſar præſidem ſummum primariumque iudicis Cameralis nomine præficit. Atque hæc quidem privato iuri inter Principes ſingulos & Civitates diſceptando Conſilia inſtituta ſunt. Verum quæ ad Imperii maieſtatem, rempub. & ius univerſorum, pertinent, ut cum de pace, de bello, de tributis in communis belli ſumptus imponendis, de fœderibus, de ſociis, de legum latione, abro-

gatione aut interpretatione, de moneta, & cæteris huiuſmodi rebus agitur, de iis ordinum Comitiis, (diætas vocant) quæ quo loco & tempore commodum videtur, indicere Imperatori ius eſt, deliberatur. Iis imperator, Principes, aut Principum & Civitatum legati intereſſe, inſtare, ſupplicare, intercedere poſſunt, pro dignitatis gradu & ſuffragiorum prærogativa, quam iuxta conſuetudines & leges in Imperio promulgatas & receptas obtinet.

Huic reipublicæ Germanicæ ex tot Principibus, tam Germania, in qua, uti explivicamus, iuriſdictioni Imperiali ſubſunt, quam extra Germaniam ad Imperium pertinentibus, tot civitatibus, adde etiam fœderatis populis, compoſitæ, quid in omni antiquitate conferri poſſit, non video; niſi aut Amphictyonum conſeſſum, ab Amphictyone Athe-

thenienſium rege Deucalionis F. Promethei N. ad Thermopylas & apud Delphos inſtitutum, qui XII. Græciæ populos complectebatur; aut Achæorum denique Concilium, quod ſub Arato Sicyonio maxime immenſum viguit. Verum hæc cum Germania comparata, quaſi muſca ad Elephantum. Nam facile fuit, ut populi inter ſe contermini, exteriorum iniuriis obnoxii, cum alter alterius ope indigerent, una convenirent, & idem ſentirent communis ſalutis tuendæ cauſa: quemadmodum & facile ii conventus aut externis opibus aut domeſticis diſſenſionibus poſtea diſſoluti ſunt; quamvis eorum umbra quædam etiam ſub Romanis Imperatoribus remanſerit. Mirum vero, tot potenteis populos, non vicinorum metu, aut ulla neceſſitate adductos, in hanc ſtatus formam conſenſiſſe,

& ſemel acceptam per tot ſecula tam conſtanter retinuiſſe, ut nullum robuſtius corpus, licet ex debilibus plerumque membris conflatum, ſi ſingulos ſpectes, aut hodie ſit, aut olim fuiſſe homines meminerint. Et quod magis admirabile eſt, cum ex diverſis adminiſtrationum generibus conſtet, ſumma concordia ab eo tempore inter eos extitit; niſi ſi quando ſemina diſſenſionum inter eos iacta ſunt, quibus id effectum eſt, ut excuſſo Imperii iugo, Pontifices in Italia rerum potiti ſint, & ad alias nationes atque adeo Germanos ipſos paulatim Pontificii nominis terror pervaſerit, ſalva tamen & incolumi in Germania ad noſtra uſque tempora Imperii maieſtate. Sed exorto Luthero, diſtractis Principum & populorum animis, & quo ſibi ac Religioni proſpicerent, diverſas ſe in factiones ſcindenti-

dentibus: Carolus v. tot ſucceſſibus elatus, arridente fortunæ occaſionem arripuit, Imperii, cuius ipſe pars erat, ſibi ſuiſque proprio iure aſſerendi. Id ſibi tot victorias ſpondere atque adeo ſibi deberi tum confidebat, tum vero & rem tentare honorificum & quodammodo neceſſarium exiſtimabat. Nam cum aliquot ante annos, ut Imperium in familia firmaret, Ferdinandum fratrem regem Romanorum Coloniæ renunciaſſet, id vii-viri & alii Germani Principes, quod contra Carolinæ conſtitutionis leges factum eſſe dicerent, magnopere improbabant, & ſine vii-virorum cõſenſu potuiſſe fieri negabant. Itaq; & eo nomine Saxo, Heſſus, Vilelmus & Ludovicus Baioari fratres, libertatis Germanicæ tuẽdæ cauſa clam fœdus icerant cum Franciſco, qui centum aureorum millia in eam rem apud Baioaros

depoſuerat, ut in promptu eſſent, ſi quid inopinati accideret. Sed cum in cauſa religionis poſt proſcriptum Lutherum diverſa diverſis temporibus Imperii decreta edita fuiſſent, quibus fere receptæ & antiquæ Religionis auctoritas aſſerebatur, & ne quid in præiudicium fieret, ſevere cavebatur, undique prementibus Gallis, huius ſeculi anno XLIV Spiræ poſt multas diſceptationes in comitiis poſtremo conſtitutum eſt, Cæſar daret operam, ut ex ſententia piorum iuxta & doctorum virorum ratio iniretur de emendando Eccleſiæ ſtatu, cuius emendationis formula preſcriberetur: ipſi viciſſim Principes idem facerent, quo proximis Comitiis facta utriuſque collatione de communi conſenſu ad Dei gloriam aliquid ſtatueretur, quod in poſterum eo uſque obſervaretur, donec publicum & libe-
rum

rum Concilium in Germania peragendum, aut ſaltem nationis Germanicę cōventus celebrari poſſet: interea pacem inter ſe colerent omnes, nullique motus Religionis ergo excitarentur: Eccleſiaſtici cœtus, utram Religionem profiteantur, facultates utrobique ſuas obtinerent, ex iiſque miniſtris, ſcholis & egenis, quantum ſat erit, erogaretur.

FINIS.

A01 1426405